Regeling van werkzaamheden

De **voorzitter**: Omdat de Groep Eerdmans/Van Schijndel inmiddels uit twee personen bestaat, stel ik voor om voor het debat van heden de spreektijden voor die groep nader vast te stellen op acht minuten in plaats van vijf minuten. Voor een eventuele spreektijdverandering voor de overige begrotingsbehandelingen doe ik aanstaande dinsdag een voorstel.

Overeenkomstig het voorstel van de voorzitter wordt besloten.

De **voorzitter**: Wij gaan door met de algemene politieke beschouwingen. Het woord is aan de heer Marijnissen, maar ik vind het niet correct om hem het woord te geven, terwijl er nog maar zo weinig mensen in de zaal zijn. Ik verzoek de bodes daarom, er samen met mij voor te zorgen dat het kabinet, maar ook de leden aanwezig zijn. Zoals altijd geeft de minister-president het goede voorbeeld. Ik wacht maximaal twee minuten.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

Aan de orde is de voortzetting van:
- **de algemene politieke beschouwingen naar aanleiding van de Miljoenennota voor het jaar 2007 (30800).**

De beraadslaging wordt hervat.

□

De heer **Marijnissen** (SP): Voorzitter. Het schijnt goed te gaan met het land, heel goed. Wij hebben het de Koningin vorige week op Prinsjesdag horen vertellen in opdracht van de regering. Dat was een unieke zaak, want zij werd onmiddellijk gevolgd door de minister-president, die op een speciale persconferentie voor een zachtblauw decor nog eens uitlegde wat de Koningin ook al had gezegd: het gaat goed met het land. Alsof de minister-president nog niet duidelijk genoeg was, hield ook de minister van Financiën een persconferentie, waarbij hij alle media nog eens uitentreuren vertelde hoe goed het gaat met het land.

Dat is in alle kranten gekomen, die kopten ''Het gaat vreselijk goed met het land''. Vergeef mij dat mijn gedachten toch teruggingen naar de algemene beschouwingen in 2003 en 2004, toen het kabinet naar mijn smaak een veel te negatief beeld gaf van Nederland. Hoe gelukkig kan een mens zijn? Afgelopen week kwam het CBS met cijfers waaruit bleek dat het kabinet destijds de stand van de Nederlandse economie inderdaad dramatisch veel slechter heeft voorgesteld dan de situatie in werkelijkheid was.

Het is mijn stellige indruk dat dit kabinet toch een beetje manisch depressief is. Want zo overdreven depressief als het toen was, zo overdreven euforisch is het nu over de stand van de Nederlandse economie. Laat ik het er toch maar even op houden – dat zorgt ten minste voor een gelijk speelveld – dat het inderdaad goed gaat met Nederland. Met tweemaal modaal en meer, dus vanaf € 60.000 bruto, gaat het het komend jaar inderdaad goed. Deze mensen gaan er ongeveer € 270 per jaar op vooruit. Wie meer verdient, krijgt er meer bij. Hoe rijker, hoe beter. Mensen met een minimuminkomen, rond de € 15.000 bruto, gaan er ongeveer € 100 op vooruit per jaar. Dat komt neer op ongeveer € 8 per maand. Dat is niet eens genoeg om de gestegen energiekosten op te vangen.

Dat betekent toch dat de mensen met de hoge inkomens er volgend jaar bijna drie keer zo veel op vooruitgaan als de mensen met de laagste inkomens? Het lopend jaar is het zelfs nog bonter en gaat tweemaal modaal er zelfs bijna zeventien maal meer op vooruit dan mensen met een eenvoudig inkomen. En dat terwijl de mensen met weinig geld juist de afgelopen jaren al steeds hebben moeten inleveren.

Het is heerlijk dat het goed gaat, maar laat het dan ook eerlijk goed gaan, dus voor iedereen. Ik voorspel dat het anders goed fout loopt. Als men na jaren bezuinigen, korten, knijpen en matigen weer de economische wind in de rug krijgt, moet men eerst de mensen helpen voor wie men de meeste ellende heeft veroorzaakt. Dat zijn niet de leidinggevenden bij een bank met een inkomen van tweemaal modaal en ook niet de mensen met een inkomen van driemaal modaal. Het zijn wel de schoonmakers, de obers en de caissières van dit land met een minimuminkomen, maar ook de leraren, ingenieurs en softwareontwerpers met een modaal inkomen, en alle timmerlui, vrachtwagenchauffeurs en onderwijzers die daartussenin zitten.

Mijn moeder noemde dit altijd ''naastenliefde'', ik noem het ''solidariteit''. Ik weet niet hoe het kabinet dit noemt, maar in de Miljoenennota heb ik er niets over gevonden. Mijn vraag aan de minister-president is wat wij hieraan gaan doen. Ik hoop het antwoord morgen te horen.

Ik heb deze regering nooit verweten dat de economie naar beneden ging. Deze regering ging en gaat niet over de conjunctuur van de wereldeconomie, hoewel een briefschrijver aan de heer Bos iets anders veronderstelde. Maar laat de regering dan ook niet roepen dat het door haar komt dat onze open economie nu weer op gang komt. Dit soort op-de-borstkloppерij doet erg denken aan de haan die kraait en zegt: kijk, de zon komt op, daar heb ik voor gezorgd. Toen het slecht ging, begon dit kabinet snoeihard te bezuinigen en te korten. Dat vond ik inderdaad niet verstandig. Mijn motto voor regeren is investeren als het slecht gaat en sparen als het goed gaat. Het kabinet dacht hier anders over, maar daarom mag ik de regering nu het weer goed gaat, toch vragen om de aangerichte schade zo veel en zo goed mogelijk te herstellen. Ik hoop dan ook van ganser harte dat wij vandaag en morgen zaken kunnen doen en dat het niet bij het uitwisselen van meningen en standpunten blijft. Aangezien wij te maken hebben met een minderheidskabinet, acht ik de kans hierop groter dan anders. Bovendien is dit kabinet over een paar maanden weg uit vak K, en dan wil ik een aantal dingen toch echt geregeld hebben. En ik heb het idee dat veel mensen in het land er ook zo over denken. Ik wil nu dan ook tien voorstellen doen. Pennen klaar, dan kunnen wij morgen vernemen of de regering ermee instemt.

Wij halen per 1 januari aanstaande een streep door de no claim. Wij laten ouderen, chronisch zieken en gehandicapten niet langer de dupe zijn van een oneerlijk en bureaucratisch gedrocht. De heer Verhagen is het hiermee eens, hij heeft zich bekeerd. Het is wel wat laat, maar late bekeerlingen zijn ons vaak het dierbaarst. Hij is

bekeerd, dat is goed, maar dan moeten wij ook nu afrekenen, niet pas volgend jaar. Niemand kan leven met de gedachte dat de heer Verhagen aan de ketting ligt bij de heer Rutte. De enige verdediging die hij had, was dat er een regeerakkoord was. Welaan, dat is inmiddels al dertig keer opengebroken, denk ik, dus het kan best nog een keer. Hij gaat gewoon met de heer Rutte aan tafel en morgen schaffen wij de no claim af.

Het tweede voorstel. Wie aan de arme kant van Nederland zit, geven wij er per kind € 260 per jaar bij, want het is meermalen aangetoond dat kinderen die in hun jeugd vele jaren met armoede te maken hebben, daardoor schade oplopen aan hun gezondheid en in hun ontwikkeling. Deze schade kan meestal niet meer hersteld worden. Van degenen die niet eens merken dat de kinderbijslag wordt bijgeschreven, vragen wij om ervan af te zien. Zo kunnen wij dit namelijk betalen.

Het derde voorstel: wij maken de AOW welvaartsvast, wij verhogen de ouderenkorting voor mensen met alleen AOW of AOW en een klein pensioen, en wij maken de bus en de trein voor 65-plus en 12-min gratis. Dan kunnen opa's en oma's, mijnheer Zalm, volgend jaar er met minder zorgen meer met hun kleinkinderen op uit. Een goed voorstel.

In de vierde plaats zorgen wij ervoor dat de mensen met een sociaal minimum er volgend jaar 2,5% extra op vooruitgaan. Ik kan iedereen geruststellen, daar wordt niemand rijk van, maar er worden wel veel mensen een stuk minder arm van. Dit geldt ook voor de 430.000 kinderen die nu in armoede opgroeien; ik noemde deze zojuist al. Nu wij geld overhouden, zijn zij het eerst aan de beurt. Daarover zullen wij het morgen toch snel eens kunnen worden.

Het vijfde voorstel. Laten wij een plan maken om de huidige verpleeg- en verzorgingshuizen te vervangen door kleinschalige, prettige, intieme huizen in de wijken, met voldoende privacy, met op de bewoners ervan afgestemde zorg en voorzieningen in elke wijk. Veel mensen maken zich zorgen over de manier waarop zij hun laatste dagen zullen slijten. Juist in die fase van het leven zijn wij aangewezen op de liefdevolle zorg van onze kinderen en onze omgeving. Wij accepteren niet dat veel ouderen juist in die periode vaak eenzaam zijn en zich weggestopt voelen in grootschalige verpleeghuizen, ook nog vaak met tekortschietende zorg. Laat ik het maar gewoon keihard zeggen: wij moeten stoppen met deze vorm van intensieve menshouderij waar niemand graag komt.

Ik kom bij het zesde voorstel. Wees barmhartig en verstandig, en kondig hier, bij uw laatste begroting, aan dat er alsnog een generaal pardon komt voor de 26.000 asielzoekers die al zo lang bij ons zijn en zo graag bij ons willen blijven. Als u dat doet, kunt u ook tegen hen zeggen dat het nu ook voor hen goed zal komen.

Het volgende voorstel is om in het voortgezet onderwijs de schoolboeken gratis door de school te laten verstrekken. In veel Europese landen doet men dit allang, maar bij ons is het er helaas nog nooit van gekomen. Als je twee kinderen in het middelbaar onderwijs hebt, betaal je al gauw € 1500 per jaar aan schoolkosten. Met gratis schoolboeken helpen wij ouders en scholieren meteen concreet vooruit, maken wij het onderwijs toegankelijker en komen wij de ouders tegemoet. Ouders met weinig geld kunnen net zo goed slimme kinderen hebben. Laten wij voor hen geen hindernissen opwerpen en van hun kwaliteiten optimaal gebruikmaken.

Dan het achtste voorstel. Geef geen honderden miljoenen weg aan mensen en bedrijven die dit niet nodig hebben. Gebruik dat geld om de gaten die u zelf geslagen hebt, nu te dichten. Bijvoorbeeld in de thuiszorg, waar het werk de mensen over de schoenen loopt en situaties voorkomen die wij hier geen van allen willen. Wat te denken van een terminale patiënt die verblijft in het ziekenhuis en graag thuis wil sterven, terwijl dit helaas niet mogelijk is, aangezien er geen thuiszorg beschikbaar is. Of gebruik het geld voor onze jongeren in het vmbo, waar er meer dan 60.000 uitvallers per jaar zijn. Ook dat kan niemand aanvaardbaar noemen.

Vervolgens kom ik bij de uitkering van volledig arbeidsongeschikten die in de WAO of WIA zitten. Het verhogen van de uitkering voor die mensen van 70% naar 75% is vanmorgen door de heer Verhagen toegezegd en ik ben daar buitengewoon verheugd over. Alleen, het steekt mij dat het niet geldt voor de mensen die niet gekeurd zijn in het kader van de nieuwe herkeuringen, maar wel volledig arbeidsongeschikt zijn. Ik pleit ervoor, op grond ook van het gelijk behandelen van gelijke gevallen, dat de heer Verhagen op zijn eigen voorstel een amendement indient en aldus ook die mensen een 75%-uitkering geeft. Dat lijkt mij wel zo eerlijk.

Over eerlijkheid gesproken: ik ontkom er niet aan om hier nog weer eens stil te staan bij de naar mijn idee onacceptabele herkeuringen in het kader van de WAO. Er is al badinerend gesproken over het Lourdes van de Lage Landen. Mensen komen als volledig arbeidsongeschikten binnen bij het UWV, zij worden goedgekeurd en het verhaal van het kabinet daarbij is: dat is toch geweldig! Ja, dat zou geweldig zijn, als het iets met de gezondheid van die mensen te maken zou hebben. De werkelijkheid laat echter zien dat velen worden herkeurd en afgeschat, en dat eigenlijk het enige wat in het leven van die mensen verandert, is dat zij een WW-uitkering krijgen of in ieder geval een veel lagere uitkering en dat zij op termijn in de bijstand terechtkomen. Dat heeft niets met rechtvaardigheid te maken en ik daag het kabinet uit tot het volgende. Als dit uw lijn is, zorgt u er dan voor, samen met mij, dat werkgevers desnoods verplicht worden om gedeeltelijk arbeidsongeschikten en gedeeltelijk arbeidsgeschikten in dienst te nemen. Dan kunnen wij zeggen dat wij een faire deal hebben, want dat is nu absoluut niet het geval.

De heer **Rutte** (VVD): Ik heb een probleem en dat betreft het volgende. Ik heb echt grote persoonlijke sympathie voor de heer Marijnissen...

De heer **Marijnissen** (SP): Kom nu maar ter zake. Ik ken dat!

De heer **Rutte** (VVD): Ik wil het toch even zeggen, want ik sprak laatst iemand die mij zei: als jij met Marijnissen staat te debatteren, zie ik dat jullie elkaar mogen – nu, dat klopt – terwijl er tegelijkertijd ongelooflijk grote inhoudelijke verschillen van mening zijn.

Nu zag ik u afgelopen zondag in het programma Buitenhof en toen zei u daar het volgende. Ik kijk even of de heer Bos nog in de zaal is; zo niet, dan zijn zijn zaakwaarnemers er wel. Welnu, u zei in Buitenhof: als je kijkt naar het programma van de PvdA en het pro-

gramma van de SP, dan zie je dat die twee programma's eigenlijk heel dicht bij elkaar liggen.

De heer **Marijnissen** (SP): Er zou ook prima een coalitie mee te maken zijn.

De heer **Rutte** (VVD): Ik dacht toen: zo'n formatie van een links kabinet gaat niet lang duren. Daar komen zij snel uit. Immers, u wilt nivelleren en in feite is het programma van de heer Bos gewoon het programma van Den Uyl in een Bos-jasje; het is gewoon terug naar vroeger. Kunt u daar misschien een beetje over uitweiden: hoe ziet u dat? Waar zitten de overeenkomsten?

De heer **Marijnissen** (SP): Overeenkomsten zijn er zeker na de Paarse periode, want over de Paarse periode praat ik liever niet. Ik vind dat wij na de Paarse periode voorbeeldig in de oppositie hebben samengewerkt. Daar waar het ter rechterzijde in elkaar donderde en uit elkaar viel, heeft de linkerzijde, de oppositie, volgens mij uitstekend samengewerkt. Daarmee is gezaaid wat mogelijk na 22 november aan vertrouwen van de bevolking is te oogsten, namelijk een kabinet – het spijt mij, mijnheer Rutte – zonder de VVD en zonder het CDA.

De heer **Rutte** (VVD): Dat risico daagt inderdaad aan de einder.

De heer **Marijnissen** (SP): Dat is levensgroot aanwezig!

De heer **Rutte** (VVD): Zeker ook omdat de programma's van die twee partijen zo op elkaar lijken. U staat vanuit uw beginselen, vanuit uw ''geloof'' voor een nivellerende politiek. Blijkbaar bent u het met mij eens dat ook de PvdA dat geloofsartikel van u heeft overgenomen.

De heer **Marijnissen** (SP): Ja, dat denk ik wel. Ik denk dat de PvdA, zo zeg ik in alle bescheidenheid, op een aantal punten na de paarse periode tot inkeer is gekomen en dat zij bij de buren heeft gekeken of er nog een paar goede standpunten te leen zijn. Daarom denk ik dat het uitstekend mogelijk moet zijn, in ieder geval inhoudelijk, om samen te werken. Dat hebben wij in de oppositie al bewezen. Het zou goed zijn dat die drie partijen gezamenlijk naar de kiezer gaan: kijk, hier is het alternatief dat u altijd al gewild hebt, een kabinet zonder – nogmaals, het spijt mij – de heer Rutte, de heer Verhagen en natuurlijk de heer Balkenende, de premier.

Wat deze interruptie te maken heeft met mijn pleidooi voor eerlijke herkeuringen is mij totaal onduidelijk. Maar ik kan u geruststellen: op dit punt gaan de PvdA en de SP precies dezelfde kant uit.

Tot slot kom ik bij mijn tiende voorstel. Wij gaan nu niet, twee maanden voordat de kiezer eindelijk aan het woord is, overhaast alsnog de huurliberalisatie doordrukken. 500.000 huurders dreigen daar het slachtoffer van te worden, omdat zij overgeleverd worden aan de willekeur van de verhuurder. Huren omhoog, huurtoeslagen omlaag; dat is in een notendop het kabinetsbeleid geweest op het gebied van wonen. De huurliberalisatie zal het alleen maar veel en veel erger maken.

Dit zijn tien plannen om mensen die het minste hebben het beste te helpen en het land een stuk socialer en de publieke sector een stuk beter te maken. Wij hebben deze en andere verbetervoorstellen op de begroting de titel gegeven ''een beter Nederland voor hetzelfde geld''. Als dit kabinet ja zegt tegen onze plannen, dan blijft de begroting van de heer Zalm gewoon in balans en maken wij veel meer mensen gelukkig dan nu het geval is.

Toen de koningin namens de regering zei dat het lot van de wereld ons lot was, was ik het hartgrondig met haar eens. Wij zijn geen eilandbewoners maar wereldburgers en kunnen en mogen onze verantwoordelijkheid daarvoor niet ontlopen. De minister-president en allen hier weten met mij dat het helemaal niet goed gaat met de realisatie van de millenniumdoelstellingen van de Verenigde Naties. Voor wie het niet weet, die doelen behelzen onder andere dat de armoede in de wereld wordt gehalveerd, dat kinderen overal naar school kunnen en dat mensen toegang krijgen tot schoon drinkwater, aidsmedicijnen en andere medicijnen. Als het nu goed gaat met ons en ons lot verbonden is met dat van de wereld, laat dan de wereld en vooral de armen op de wereld ook extra meeprofiteren. Voor weinig geld kunnen wij in ontwikkelingslanden heel veel doen. Daarom wil de SP dat de begroting van Ontwikkelingssamenwerking wordt opgeschoond, zodat de ''vervuiling'' zoals dat in Haags jargon heet, veroorzaakt door allerlei zaken die nu onder Ontwikkelingssamenwerking worden gebracht maar daar feitelijk niet thuishoren, daaruit wordt verwijderd.

Wij krijgen natuurlijk extra financiële ruimte als het kabinet ervan afziet om JSF-bommenwerpers te kopen. Wij moeten geen vliegtuigen aanschaffen waarvoor geen vijanden te vinden zijn. Wij moeten niet denken dat wij vrede kunnen brengen door oorlog te maken. In Afghanistan is de vrede verder weg dan ooit en worden wij een uitzichtloze oorlog in gerommeld. Er ontwikkelt zich in Afghanistan een gruwelijk Irakscenario, waar nu elke maand duizenden doden vallen en het terrorisme schrikbarend groeit. De veiligheidsdiensten van de Verenigde Staten meldden dat ook, deze week nog: de oorlog in Irak heeft de wereld onveiliger gemaakt. Als SP vinden wij met de regering dat Nederland waar nodig zijn verantwoordelijkheid moet nemen om soldaten uit te sturen als dat de vrede kan bevorderen. Maar wij moeten onze soldaten ook durven terug te roepen als zij geen vrede kunnen handhaven omdat die er simpelweg niet is. Aan het onmogelijke is niemand gehouden, ook niet minister Kamp en het kabinet.

Voorzitter. Het Nederlandse ''nee'' tegen de Europese grondwet was zo'n helder signaal dat het roer wel om moest. Maar als ik lees dat dit kabinet pleit voor ''verdere versterking van de Europese samenwerking'' en voor ''verdere verdieping van de Europese integratie'', lijkt het alsof het kabinet het stopbord, opgeheven vorig jaar bij het referendum door de bevolking, negeert en toch weer de verkeerde weg inslaat. Ik vraag de minister-president uitdrukkelijk hier stelling te nemen. ''Nee'' tegen de grondwet blijft ''nee'', hoe groot de druk vanuit Duitsland en misschien ook wel vanuit Frankrijk in de toekomst mag zijn.

Terug naar de begroting. Het is toch wel een beetje een bizarre vertoning. Wij hebben een kabinet dat nog twee maanden zal zitten. Misschien zit het nog een poosje demissionair, maar het nieuwe kabinet kan er misschien heel snel zijn. Het is een minderheidskabinet, maar het probeert met deze begroting over zijn graf heen te regeren. In het verleden liep de oppositie tijdens de algemene beschouwingen op een muur van beton

wanneer zij met wijzigingsvoorstellen kwam. Ik mag hopen dat er dit jaar bij het kabinet wel ruimte en wil aanwezig is om met het parlement zaken te doen. Ik vraag uitdrukkelijk aan de minister-president om aan het begin van zijn betoog op de volgende vraag in te gaan. Gaan wij hier twee dagen stommetje spelen of gaan wij hier twee dagen debatteren om te kijken hoe wij de begroting op een aantal punten kunnen verbeteren, vanzelfsprekend met de dekking daarbij?

Het vertrek van de ministers Donner en Dekker laat zien dat de veiligheidsventielen van onze parlementaire democratie werken. Dat is een belangrijke constatering in een land waarin de ''sorry''-democratie sterk verankerd leek te zijn. Het is jammer dat minister Donner ons bij zijn vertrek geen echt Nederlandse versie van de Carringtondoctrine gaf. Uiteindelijk bleek een schone stoep voor hem toch net iets belangrijker dan een zuivere leer over de ministeriële verantwoordelijkheid. Ik zal hier niet verder over uitweiden, maar ook bij herlezing van zijn verklaring in de Kamer werd ik daar toch niet al te blij van. Wij komen daar in het debat over de Schipholbrand nog op terug. Ook al was dat een gemiste kans – zeker van de kant van de heer Donner – toch wil ik beide bewindslieden het beste toewensen. Mevrouw Dekker buiten de politiek en de heer Donner als lid van de grootste oppositiefractie.

Op de valreep bij het afscheid van deze regering – het is nog geen feest – is het een uitgelezen moment om stil te staan bij de vraag hoe wij ervoor staan. Wat is de staat van het land? Om die vraag te beantwoorden, heb ik in de afgelopen periode door het hele land in alle sectoren van de samenleving, van hoog tot laag en verspreid over het hele land, vele gesprekken gevoerd. Twee dingen zijn mij daarbij opgevallen, omdat zij vrijwel steeds terugkwamen. Dat is enerzijds het heersende cynisme en anderzijds de schadelijke gevolgen van de mythe over de voordelen van de schaalvergroting. Ik ontmoette en ontmoet nog steeds vaker cynisme dat is voortgekomen uit ervaringen die mensen hebben opgedaan, belevenissen die mensen hebben meegemaakt, waardoor hun het vertrouwen is ontnomen in dat het morgen allemaal beter zal zijn dan vandaag. Het gaat hier om echt cynisme, soms oprechte moedeloosheid en zelfs regelrechte wanhoop.

Ik geef een voorbeeld. In het Brabantse Reek is een kinderhuis voor kinderen met autisme. Dat kinderhuis is nationaal vermaard geworden, omdat men daar methodes ontwikkeld heeft om kinderen effectief op te vangen en te behandelen, een manier van leven aan te leren. Zij werken daar met een zeer laag budget. De provincie Brabant was tot nu toe bereid om daar geld voor neer te leggen. Maar omdat het kinderhuis zo populair is, komen er kinderen uit heel Nederland naar toe. Nu weigert de provincie Brabant om daarvoor te betalen. Het IPO is vervolgens gevraagd om te coördineren dat de overige provincies dat gat vullen. Het IPO wil dat niet. Van het ministerie is nog niets vernomen. Hier dreigt een uniek initiatief in Nederland op het gebied van autisme verloren te gaan, waar mensen met liefde hebben geprobeerd nieuwe methodes te ontwikkelen. Dit is geen kwestie van geld, want wij bulken van het geld als het daarom gaat. De politieke wil ontbreekt bij degenen die erover gaan om de mensen die zich daar kapot werken voor die kinderen uit de wind te houden en te zorgen dat dit initiatief overleeft. Dit is slechts een voorbeeld en ik merk dat ik er ontzettend boos over word dat het nodig is om bij algemene politieke beschouwingen zo'n voorbeeld te noemen.

Ik begrijp heel goed dat sommige mensen neigen tot cynisme en bitter worden als hun buurt onder hun ogen verloedert. Als een zestigjarige, en dit zijn werkelijke zaken, gedeeltelijk arbeidsongeschikte tegelzetter gedwongen wordt te solliciteren zonder dat er enige kans bestaat dat hij aan het werk komt. Als je beseft dat wij met z'n allen vele malen rijker zijn dan twintig jaar geleden, maar dat de kwaliteit van onderwijs en zorg erop achteruit zijn gegaan. Zo heb ik deze week nog van het SCP gehoord dat er steeds minder bevoegden voor de klas staan. Dat is niet uit te leggen: eens zo rijk als twintig jaar geleden en dan deze vormen van achteruitgang! Natuurlijk verlies je als arts of onderwijzer het vertrouwen in de politiek als die jou blijkt te wantrouwen en als jij daarom bij elk wissewasje protocollen en controleformulieren moet invullen.

Natuurlijk word je kwaad als je ziet dat gevangenissen vol zitten met gestraften, die de bewakers snel na hun vrijlating weer terugzien omdat er bezuinigd is op de reclassering. Als je onlangs nog in een indringende reportage van Zembla ziet dat witteboordencriminaliteit niet wordt aangepakt. Als je ziet dat wij kleine kinderen van asielzoekers maandenlang opsluiten. Het was dezer dagen veel in het nieuws. Als je ziet dat er gekort wordt op de huurtoeslag en de huren toch worden verhoogd. Als je ziet dat de regering zich gedraagt als het schoothondje van de Verenigde Staten en steun verleent aan een oorlog die gebaseerd is op list en bedrog.

Natuurlijk komt de neiging tot cynisme boven wanneer je ziet dat de regering al jaren de mond vol heeft van integratie, maar ondertussen de buurten en scholen witter enerzijds en zwarter anderzijds laat worden en daarmee de apartheid en het onderlinge onbegrip vergroot. Hoe kan het dat de wachtlijsten voor taalcursussen nog steeds groeien? Je wordt gek als je als leraar op een vmbo-school de noodzakelijke lesuren moet inleveren omdat er weer eens vergaderd moet worden als het management een nieuwe fusie in gedachten heeft. Je wordt cynisch als je ziet dat de rijen bij de voedselbank blijven aanzwellen, terwijl het kabinet juicht hoe geweldig het opeens met ons land gaat. Je wordt boos, als je na dertig jaar werken in de bouw met een slechte rug uit de WAO wordt gedonderd en uiteindelijk in de bijstand terecht dreigt te komen.

U begrijpt, ik kan een schier eindeloze rij voorbeelden noemen die duidelijk maken waarom sommigen – ik moet eigenlijk zeggen velen – in ons land cynisch zijn geworden. Zij vinden dat het nog helemaal niet zo goed gaat met ons land. Natuurlijk, men doet zijn best om er het beste van te maken op microniveau, maar vertrouwen in enig begrip van de overheid is er niet. Opmerkelijk is ook dat de woede zich niet alleen op de overheid richt, maar steeds meer ook op de uitdijende laag van managers die overal ontstaat. In plaats van op te komen voor de belangen van leerlingen, cliënten, patiënten en personeel stellen deze mensen zich steeds vaker op als een soort vijfde colonne, die in ruil voor een vet salaris graag bereid is verslechteringen te verdedigen.

De coup van de managers is niet los te zien van de enorme schaalvergrotingen die de afgelopen tien, twintig jaar in het bedrijfsleven, maar ook in de zorg en het onderwijs – waar eigenlijk niet? – zijn doorgevoerd. Bezuinigingen, efficiency, bedrijfsmatig werken, outputfinanciering en prestatiecontracten waren de

verbale wapens waarmee de coup werd gepleegd. Nu zijn schaalvergrotingen in zichzelf een probleem geworden.

En dan zijn wij bij het tweede punt dat steeds in al die gesprekken naar voren kwam.

De **voorzitter**: Dat moet tevens uw afronding zijn.

De heer **Marijnissen** (SP): Dat zal ik doen, maar ik had nog veel meer met het kabinet, met u en met het volk willen delen.

De **voorzitter**: Met mij kan dat altijd na werktijd.

De heer **Marijnissen** (SP): Dat is goed. U hebt binnenkort toch tijd genoeg.

Voorzitter. Nederland heeft een nieuw verhaal nodig, een verhaal dat voortborduurt op de mentaliteit van de wederopbouw na de oorlog. Die mentaliteit zijn wij in de afgelopen twintig jaar ergens onderweg kwijtgeraakt. Mensen zijn het motto ''alles voor vandaag en vandaag voor alles'' meer dan beu. Voor wie bouwden onze ouders ons land, letterlijk en figuurlijk, weer op na de oorlog? Dat deden zij op de eerste plaats voor de toekomst van Nederland, voor hun kinderen en hun kleinkinderen. De vanzelfsprekende solidariteit tussen generaties heeft ons geholpen een beschaafd land te worden. Het is dan ook zeer bedenkelijk dat sommigen, ook hier in deze zaal, die vanzelfsprekendheid in twijfel hebben getrokken, overigens gebaseerd op onjuiste cijfers.

Mensen maken zich zorgen over de toekomst. Zij vragen zich af waarnaar wij op weg zijn. Het is echter mijn vaste overtuiging dat mensen dolgraag willen bijdragen aan iets dat groter is dan zijzelf: een mooie toekomst voor een volgende generatie, een fijne intieme school, een sportvereniging, een goedlopend bedrijf, een warm verblijf voor anderen die hulp nodig hebben, een politieke partij, de toneelvereniging, de wijk of buurt, het land of de wereld. Elk onderzoek wijst uit, dat mensen meer gemeenschapszin willen. Men is de leegheid en het cynisme van het structurele egoïsme voorbij. Een maatschappij voor mensen, is wat de meesten willen. De SP wil deze mensen graag een handje helpen met een beleid dat hen aanmoedigt en hen helpt in plaats van frustreert. Daarvoor moet het vertrouwen van de mensen in de overheid, hun overheid, worden hersteld. Mijn partij wil daar graag een bijdrage aan leveren door opbouw in plaats van afbraak, vertrouwen in plaats van georganiseerd wantrouwen, solidariteit in plaats van ieder voor zich, de menselijke maat in plaats van muffe bureaucratie, optimisme in plaats van pessimisme en vooral, voorzitter, minister-president, sociaal in plaats van liberaal.

□

De heer **Rutte** (VVD): Mijnheer de voorzitter. Het gaat weer goed met Nederland. Wij hebben de afgelopen vier jaar de fundamenten gelegd en je kunt alleen maar vaststellen dat Nederland klaar is voor de toekomst.

Vier jaar geleden beloofden wij de schatkist op orde te brengen. De schatkist is op orde. De staatsschuld neemt niet langer toe. Ik citeer pagina 9 van de Miljoenennota: ''In 2007 zal de overheidsschuld voor het eerst in meer dan 25 jaar minder dan de helft van het nationaal inkomen bedragen.''

Vier jaar geleden beloofden wij het aantal uitkeringen te laten dalen. Het aantal uitkeringen is gedaald: minder mensen in de WW, minder mensen in de WAO en minder mensen in de bijstand. In totaal zijn dat, zie de begroting van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 225.000 minder uitkeringen tussen 2003 en 2007.

Vier jaar geleden beloofden wij de economie weer gezond te maken. En de economie is weer gezond. Onze werkloosheid is de laagste van Europa. Aan het einde van 2007 hebben, zie pagina 8 van de Miljoenennota, 320.000 mensen meer een baan dan aan het begin van 2006. En onze economie groeit, volgend jaar met maar liefst 3%.

Vier jaar geleden beloofden wij de immigratie onder controle te brengen. De immigratie is onder controle. Het aantal asielzoekers is flink afgenomen. Het aantal huwelijks- en gezinsmigranten is sterk gedaald; volgens de Miljoenennota (pagina 38) zelfs met een derde in drie jaar tijd. Inmiddels behoort Nederland samen met Denemarken tot de strengste landen van de EU. Die dijk staat steviger dan ooit.

Wij hebben nu als samenleving een unieke kans en wij staan voor een fundamentele keuze. Gaan wij met Nederland vooruit of achteruit? Kijken wij naar de toekomst of het verleden? Zien wij vooral kansen of vooral bedreigingen?

De heer **Van Schijndel** (Groep Eerdmans/Van Schijndel): Dit is een overwegend zeer optimistisch verhaal over waar Nederland staat. Maar hoe staat het eigenlijk met de asielmigratie? Die is toch bijna verdubbeld vergeleken met vorig jaar?

De **voorzitter**: Ook nu zeg ik weer: sluit u niet uit dat allerlei onderwerpen nog aan de orde komen in het betoog van degene die aan het woord is. Als het aan het eind niet zo is, dan merkt u dat wel. U komt nu na drie minuten al met een vraag. De heer Rutte gaat door.

De heer **Rutte** (VVD): Voorzitter. Ik kan de heer Van Schijndel wel antwoorden. Ik vraag hem naar de feiten te kijken. Als hij kijkt in de Miljoenennota en de begroting voor V&I ziet hij dat wij er in de afgelopen jaren met een stevig asielbeleid en een stevig beleid ten aanzien van huwelijks- en gezinsmigratie in zijn geslaagd om de aantallen te laten dalen. Waar dat nog niet lukt of nog niet voldoende lukt, zal hij mij aan zijn zijde vinden om ervoor te zorgen dat de aantallen verder dalen. Ik zei al dat die dijk er staat en, wat mij betreft, steviger dan ooit.

De heer **Van Schijndel** (Groep Eerdmans/Van Schijndel): Dat is feitelijk onjuist, want de asielmigratie bedroeg vorig jaar 8000 tot 9000 gevallen. In de eerste helft van dit jaar zitten wij al tegen diezelfde aantallen aan. Omdat er in de tweede helft van het jaar vaak meer asielmigranten hiernaar toe komen dan in de eerste helft, is de verwachting dat wij uitkomen op 18.000 gevallen. Dat is dus meer dan een verdubbeling dit jaar en er is geen nieuw beleid door dit kabinet aangekondigd om die groei in te dammen.

De heer **Rutte** (VVD): Voorzitter. Ik heb vastgesteld dat wij op dit moment samen met Denemarken de strengste wetgeving hebben op het gebied van gezinsmigratie,

huwelijksmigratie en asielbeleid. Wij moeten ervoor zorgen dat wij dat vasthouden, dat wij de maatschappelijke ontwrichting voorkomen die in de jaren negentig optrad, omdat veel te veel mensen hier naartoe kwamen, waaronder veel te veel gelukzoekers die niet allemaal in dit land konden worden opgevangen. Je ziet op dit moment dat het begint te werken. De cijfers zullen misschien wel fluctueren, het cijfer van 2006 heb ik niet paraat, maar u blijkbaar wel. Ik wil de regering wel vragen hoe het voor 2006 precies zit en wat voor type migranten het precies zijn, maar u vindt mij aan uw zijde als het erom gaat om dat stevige beleid stevig en hard voor te zetten.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Voorzitter. Omdat migratie en asiel het onderwerp is, wil ik er nog wel een vraag over stellen.

De **voorzitter**: Ik moet even mijn excuses aanbieden, want dat was inderdaad het onderwerp dat de heer Rutte besprak, maar dat had ik even gemist.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Dat kan zelfs u gebeuren!

De **voorzitter**: Dank u wel!

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Dus toch een vraag. Ik was blij verrast door het verkiezingsprogramma van de VVD waarin staat: Nederland moet gastvrijheid uitstralen en daarin wervend zijn. Wij moeten slim omgaan met immigratie. Dat is een heel andere toon dan de afgelopen jaren kan ik zeggen, echt een heel andere toon! Maar wat moeten wij dan met zo'n Chinees jongetje, Hui, dat in detentie zit? Wat gaat de heer Rutte doen met al die jongeren, jonge studenten die het land niet in kunnen? Wat gaat hij doen met die 26.000 gezichten die nog steeds geen duidelijkheid hebben? Als hij trouw wil zijn aan zijn verkiezingsprogramma zou ik zeggen: Ruim baan nu!

De heer **Rutte** (VVD): Wat wij de afgelopen jaren hebben bereikt op het gebied van het asielbeleid en de gezins- en huwelijksmigratie is van groot belang. Wij zijn erin geslaagd die dijken met elkaar op te werpen en daar moeten wij aan vasthouden. Er ligt ook een wetsvoorstel van de regering waarin wordt gesteld dat als mensen hier naartoe komen voor maatschappelijke of economische sectoren waar behoefte aan is, die de opleiding hebben om vacatures te vervullen die op dat moment lastig door Nederlanders te vervullen zijn, zij gemakkelijker moeten kunnen worden toegelaten. Denk bijvoorbeeld aan Philips die 300 gepromoveerde natuurkundigen per jaar nodig heeft, terwijl wij er in Nederland maar 80 opleiden waarvan er 60 bij Philips gaan werken. Wij zullen ervoor open moeten staan om deze mensen naar Nederland te laten komen en, als je dat doet, om dat op een gastvrije manier te doen. Je zult de mensen goed moeten opvangen en hier een goed bestaan moeten bieden. Wat wij niet meer kunnen hebben, mevrouw Halsema, is dat iedere gelukzoeker in de wereld hier een welkom vindt. Dat gaat gewoon niet, want dat heeft geleid tot grote maatschappelijke ontwrichtingen in de jaren negentig. Wij weten dat allemaal en ik ben blij dat wij dat hebben gecounterd.

Voorzitter. Ik zei al dat de samenleving een unieke kans heeft en dat wij staan voor den fundamentele keuze: gaan wij vooruit of achteruit? Ik loop graag over het strand en het liefst als het zo lekker waait.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Maar met wie?

De heer **Rutte** (VVD): Met u, mevrouw Halsema, ik nodig u straks uit.

Je ziet dan hoe de zee mensen aantrekt. In de zomer zie je ze hutjemutje in het zand liggen, maar ook op grijze winterochtenden is er altijd wel een hardloper of een buurtbewoner met zijn hond. Allemaal mensen met een verlangen naar de zee. Twee kanten heeft deze fascinatie. De zee is een vriend en een vijand. Wij verlangen naar de vrije horizon, maar wij vrezen het geweld van de golven. Wij genieten van het briesje maar wij vluchten voor de storm. Die dubbelheid zit er altijd in, die hoort bij ons Nederlanders. Aan beide reflexen hebben wij in onze geschiedenis weergaloos vormgegeven. Niemand beschermt zich zo goed tegen het water als wij, de dijkenbouwers. Van de waterschappen – hoe lang nog, mijnheer Bos? – uit de elfde eeuw tot en met de twintigste-eeuwse Deltawerken. Nog vorig jaar, na de vreselijke orkaan Katrina, klopten de Amerikanen bij ons aan om onze waterkennis in te kopen. Dat is onze Hansje Brinkers-kant. Tegelijkertijd weten wij dat de zee meer is dan gevaar. De zee is handel, is ontdekking, is vis, is rijkdom, de zee is een kans. Ook daarin waren wij groot, eeuwenlang. Daar kunnen wij minstens zo trots op zijn. De gouden eeuw werd niet van goud omdat wij wereldkampioen bedijken waren, maar omdat wij heersten op de zee. Dat is onze Michiel de Ruyter-kant. De zee is een vriend en een vijand, altijd die twee. Alleen dijken, wij zouden zijn verpieterd, alleen avontuur, wij zouden zijn weggespoeld. Die echte zee is zo goed als getemd. Nu omspoelt ons een nieuwe zee, die van de veranderingen in de wereld, de zee van de globalisering. Ook die boezemt angst in. India, China, wat betekent dat voor mijn baan? Wat kan ik eraan doen? Wie komen hierheen?

Mevrouw **Van Oudenallen** (Groep Van Oudenallen): Ik word helemaal meegenomen door uw prachtige filosofie. Ik hoor u over zee, ik hoor u over water... Waar blijft de tweede zeesluis in uw verhaal?

De heer **Rutte** (VVD): Daar kom ik zo op. Ik ga u dan zelfs uitleggen hoe wij die sneller kunnen aanleggen, mevrouw Van Oudenallen. Ik ga u bedienen.

Voorzitter. Velen zien de nieuwe zee van de globalisering als een ongrijpbare vijand. Alleen de dreiging en de aanrollende golven worden gezien, maar ook die zee heeft twee gezichten, net zoals vroeger. Ik heb de schermutselingen van het debat gevolgd. Iedereen betrekt ook in dit debat de gebruikelijke stellingen. De linkse oppositie wil de kabinetshervormingen op vitale onderdelen terugdraaien, terug naar het verleden. De CDA-fractie wil toch vooral rustig voortbouwen en consolideren. Daar is men blij hoe het nu gaat, in het heden. Natuurlijk ben ik dat ook, maar ''als wij heden en verleden met elkaar laten bekvechten, dreigen wij de toekomst te verliezen'', zei ooit Winston Churchill. Nu houdt de VVD niet zo van bekvechten, althans niet in deze zaal. Wij zijn bezig met de toekomst. De vraag is wat wij daarmee gaan doen. Dat is de fundamentele

Achter de regeringstafel tijdens het debat over de Miljoenennota, een deel van het kabinet-Balkenende

© M. Sablerolle – Gouda

keuze. Het schip Nederland is herbouwd en de vraag is: wat nu? Laten wij het schip op de kade liggen of gaan wij de haven uit om iets te bereiken? Wordt ons land een openluchtmuseum, waar de heer Bos en ik op Schiphol in klederdracht klaarstaan om de Chinese toeristen op te vangen, of gaan wij met ons land de wijde oceaan op om de concurrentie in de wereld aan te gaan? Voor mijn partij is er geen twijfel. Wij kunnen de wereld tonen wat wij waard zijn, wat een bijzonder land wij zijn. Ik wil vertellen hoe wij dat willen doen in het werk, op school en op de straat. Ik begin met het werk.

Omdat wij vooruit willen en niet achteruit, kiezen wij voor een economie waarin lef meer wordt beloond, waar mensen weer ruimte krijgen om zelf initiatieven te nemen. Dan heb ik het over ruimte in geld, want wij vinden dat mensen de komende jaren in hun portemonnee mogen merken dat het weer beter gaat met Nederland. Een belastingverlaging voor iedereen is daarvoor de beste weg. Daarmee geef je aan dat je vertrouwen in mensen hebt. Zij weten zelf veel beter dan wij hoe zij hun geld kunnen en willen besteden. Ik heb het dan ook over ruimte in regels. Wij willen van wantrouwen naar vertrouwen. Weg met een overheid die alles van tevoren wil afdekken en dichtregelen! Geef ons een overheid die helder is in wat zij vraagt van mensen en bedrijven en die daar achteraf op controleert. Beter tien regels met één strenge inspecteur, dan een ondoordringbaar regelwoud. Dat is een fundamentele omslag; zo wordt ondernemen ook weer leuk.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Dank voor de uitnodiging om mee te gaan naar het strand. U zegt dat Nederlanders weer in hun portemonnee moeten kunnen voelen dat het beter gaat met dit land. Waarom ontkoppelt u dan de lonen en de uitkeringen?

De heer **Rutte** (VVD): Wij maken in de sociale zekerheid ook een fundamentele keuze. De mensen die van werk naar werk gaan, hebben recht op een fatsoenlijke uitkering, die dus moet meegroeien met de prijsontwikkeling. Daarnaast hebben wij mensen die niets meer aan hun uitkering kunnen veranderen, bijvoorbeeld mensen van 65 jaar en ouder met een AOW-uitkering. Die groeien bij ons gewoon mee met de welvaart. Uiteindelijk is ons standpunt dat de beste weg naar welvaart een baan is.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Als er wordt ontkoppeld, wordt er niet gelijkwaardig meegegroeid, maar wordt het verschil tussen bijstand en werk nog groter. Ik herinner mij dat u in de campagnestrijd met mevrouw Verdonk hebt gezegd dat iedereen, van parelketting tot bijstand, zich weer welkom moet voelen bij de VVD. Als ik het goed begrijp, gaat u mensen in Nederland verrijken over de ruggen van de mensen in de bijstand. Zij zijn dus zeer onwelkom in de VVD.

De heer **Rutte** (VVD): Juist bij de VVD zullen wij ervoor zorgen dat mensen met een uitkering niet te horen krijgen dat zij niet meer aan de slag kunnen komen als dat perspectief er nog wel is. Wij hebben in het verleden tegen zo ongeveer 80% van de mensen in de bijstand gezegd dat zij niet meer aan de slag komen. Inmiddels krijgt nog maar 20% van de mensen die boodschap, omdat het met hen waarschijnlijk echt niet meer lukt. Die fundamentele omslag in het denken is dus in de bijstand tot stand gekomen. Dit betekent dat mensen weer perspectief op een baan hebben en een behoorlijke inkomensgroei kunnen doormaken, als zij van een uitkering naar een baan gaan. De VVD-fractie gaat ook niet doen wat de heer Bos in zijn verkiezingsprogramma voorstelt. De PvdA wil namelijk opnieuw allerlei categoriale regelingen invoeren voor groepen mensen die er geld bij krijgen, omdat zij in die groep zitten. Op deze manier is de brug naar werken echter moeilijker over te steken. Dit aspect zit vooral in het programma van de PvdA, maar ik wijs u daarop omdat ik heb begrepen dat u samen gaat regeren.

De heer **Bos** (PvdA): Wij stellen helemaal geen extra regels voor in de Wet werk en bijstand, maar juist minder. De wethouders mogen namelijk zelf beslissen, daar zij een eigen budgetverantwoordelijkheid hebben. Zij mogen ook beslissen over de vraag hoe de gelden het beste besteed kunnen worden en hoe er zo weinig mogelijk mensen in de bijstand kunnen komen. Dit moet niet vanuit Den Haag geregeld worden. Je moet juist die gemeenten het vertrouwen geven.

De heer Rutte wil een onderscheid maken tussen mensen die een uitkering hebben en daaraan niets meer kunnen veranderen, bijvoorbeeld AOW'ers die mogen meestijgen met de welvaart, en mensen van wie de uitkeringssituatie wel kan veranderen, bijvoorbeeld als zij tussen twee banen in zitten. Want zo benoemt u toch eigenlijk de categorie mensen met een werkloosheidsuitkering? De heer Rutte heeft in het debat met mevrouw Halsema gezegd dat iedereen die een bijstandsuitkering heeft, gewoon weer aan de slag moet. Hier is verschrikkelijk veel op af te dingen, maar dat doe ik nu maar niet. Er zijn natuurlijk veel meer mensen die een uitkering ontvangen, bijvoorbeeld weduwen en weduwnaars. De uitkeringen voor deze mensen zijn in het verkiezingsprogramma van de VVD niet gekoppeld aan de welvaart. Als het beter gaat met iedereen, gaat het niet beter met hen. Het betekent echter ook dat mensen met een arbeidsongeschiktheidsuitkering, en ook de categorie van de duurzame arbeidsongeschikten, dan niet meer kunnen aansluiten bij de arbeidsmarkt. Waarom mag deze groep niet meedelen als het straks beter gaat?

De heer **Rutte** (VVD): U doet in uw verkiezingprogramma twee voorstellen waardoor de sociale zekerheid verder op slot komt te zitten. In de eerste plaats geeft u de gemeenten weer de kans om hele groepen mensen een toeslag op de uitkering te geven, zodat de baan uiteindelijk onbetaalbaar wordt. Men gaat er dan op achteruit als men gaat werken. In jargon heet dat de armoedeval, en die herintroduceert u. U gaat weer terug naar een benadering in de trant van: u bent zielig, gaat u daar maar zitten, dan zorgen wij verder wel voor u. Ik vind dat buitengewoon onverstandig, want dan gaan wij terug naar af. Het is geen vooruitgang, maar achteruitgang. U stelt ook voor om in de WAO de beoordeling van de arbeidsongeschiktheid verder te versoepelen. Als uw plannen doorgaan, zal de instroom in de WAO weer aanzienlijk toenemen. Die weg moeten wij absoluut niet op, en in dat opzicht verschillen wij inderdaad fundamenteel van mening.

De heer **Bos** (PvdA): Ik neem aan dat u nog antwoord gaat geven op de vraag die ik heb gesteld, maar ik zal eerst antwoord geven op de vraag die u mij nu stelt. Wij hebben inderdaad te maken met een verschil in filosofie. Onze filosofie is deze. Wij willen gemeenten verantwoordelijk maken voor de bijstand en hun daarvoor budgetverantwoordelijkheid geven. Als zij het goed doen, hebben zij er voordeel van, maar als zij het slecht doen, hebben zij er nadeel van. Dan moeten wij hun echter ook de verantwoordelijkheid geven voor de wijze waarop zij gelden voor de armoedebestrijding willen besteden. Dat moet u niet vanuit Den Haag willen regelen. Als de gemeenten inderdaad een armoedeval creëren en als daardoor inderdaad mensen te lang in de bijstand zitten, plukken zij daar zelf de wrange vruchten van. Het gaat ons om de oorspronkelijke doelstelling van de wet. De vraag is: vertrouwen wij de uitvoering echt toe aan de gemeenten, waarbij wij hen verantwoordelijk maken voor de gevolgen in goede en slechte tijden, of gaan wij de zaak bureaucratisch vanuit Den Haag regelen? Wij kiezen niet voor het laatste, daarin hebt u gelijk.

De heer **Rutte** (VVD): Op zijn best zal dit ertoe leiden dat er grote rechtsongelijkheid ontstaat tussen gemeenten: in de ene gemeente krijg je wel elke drie jaar een nieuwe koelkast, maar in de andere gemeente niet. Op zijn slechtst zal het leiden tot een stevige toename van het verschil tussen werken en niet werken. Dat is precies wat mij met elkaar niet moeten willen. Wij moeten juist mensen stimuleren om wel weer aan de slag te gaan.

De heer **Bos** (PvdA): De gedachte achter de Wet werk en bijstand, zoals u die ook hebt verdedigd, was dat wij juist accepteren dat in de ene gemeente een andere oplossing kan worden gevonden dan in de andere gemeente.

De heer **Rutte** (VVD): Maar wij accepteren niet dat aan de gemeente de ruimte wordt gegeven om aan hele groepen mensen toeslagen te geven op de uitkering. Wij zijn altijd tegen deze zogenaamde categorale bijstand geweest. Wij moeten die niet herintroduceren. Ook de Melkertbanen moeten niet worden geherintroduceerd, zoals u wilt. Evenmin moeten wij rommelen aan de WAO-maatregelen, zoals u doet, want dan zal de instroom toenemen. Doe dat nu niet.

De **voorzitter**: Wilt u nu antwoord geven op de vragen die de heer Bos u heeft gesteld?

De heer **Bos** (PvdA): Voorzitter...

De **voorzitter**: U stelt vragen aan de heer Rutte, maar dan worden er weer vragen aan u gesteld over bepaalde onderwerpen. Zo gaat het een paar keer heen en weer. Nu zeg ik tegen de heer Rutte dat hij uw vragen moet beantwoorden. Ik behartig dus uw belangen. Het woord is aan de heer Rutte, om antwoord te geven op de vragen van de heer Bos.

De heer **Rutte** (VVD): Voorzitter. Wij maken dus onderscheid tussen groepen mensen waarvan wij denken dat zij wel perspectief hebben op een baan en groepen mensen waarvan wij denken dat zij dit perspectief niet hebben. Ik acht dat een reëel onderscheid. Wij moeten ervoor zorgen dat je mensen netjes bedient. Ik vind het laten meestijgen van uitkeringen met de prijsontwikkeling netjes. Dat is helemaal niet onbeschaafd of onbeschaamd, het is net beleid. Het betekent dat je de koopkracht van mensen in stand laat. Ik zie echter niet in waarom wij alle groepen mensen onder de 65, zoals u voorstelt, zouden moeten laten meestijgen met de volledige waardeontwikkeling van de lonen. Dat leidt tot een enorme toename van de kosten en een afname van de stimulans om te gaan werken.

De heer **Bos** (PvdA): Als iemand een uitkering krijgt, omdat zij weduwe is of hij weduwnaar, dan heeft dat niets te maken met de vraag hoeveel perspectief er is op het vinden van een baan. Daar liggen heel andere persoonlijke omstandigheden aan ten grondslag. Mijn vraag aan u is, waarom u het verdedigt dat die mensen niet mee mogen delen in de welvaart, als het ons straks allemaal beter gaat.

De heer **Rutte** (VVD): Omdat wij een fundamentele keuze maken tussen groepen mensen die echt aan de kant staan, zoals bijvoorbeeld mensen van boven de 65 die in de meeste gevallen niet meer teruggaan naar de arbeidsmarkt. Wij laten deze mensen niet nog een tweede keer voor hun pensioen betalen en zij hebben bij ons een welvaartsvaste AOW. Voor mensen onder de 65 maken wij de keuze dat wij hun uitkering laten meestijgen met de ontwikkeling van de prijzen, zodat hun koopkracht op peil blijft. Het is een keuze die wij maken, omdat wij ook grote investeringen in andere sectoren willen doen. Wij kiezen ervoor dat de uitkering van mensen onder de 65 meestijgt met de prijsontwikkeling.

De heer **Bos** (PvdA): Het is duidelijk. Voor mensen die een weduwe- of weduwnaarsuitkering krijgen, omdat hun partner er niet meer is, heeft de VVD dus de boodschap: zoek een baan. En voor mensen die een AOW-uitkering krijgen, omdat zij duurzaam arbeidsongeschikt zijn en dus die baan niet meer kunnen vinden – alleen daarom hebben zij immers die uitkering – is de boodschap van de VVD: sorry, het gaat ons allemaal beter, maar u niet.

De heer **Rutte** (VVD): Deze mensen kunnen rekenen op een fatsoenlijke uitkering, ook van de VVD, want daar staan wij voor. Wat wij niet doen in de sociale zekerheid is alle maatregelen weer terugdraaien die wij genomen

hebben, dankzij de kabinetten van de afgelopen jaren, om die sociale zekerheid activerender te maken, om mensen terug te helpen naar de arbeidsmarkt. Wij draaien die maatregelen niet terug. Dat is precies, mijnheer Bos, wat uw partij op dit moment voorstelt.

Voorzitter. Ik was toegekomen aan de ruimte in regels. Daarbij kom ik ook op de tweede sluis van mevrouw Van Oudenallen. Wij willen van wantrouwen naar vertrouwen gaan. Als een economie vooruit wil, moeten wij de zaak van het slot halen. In Nederland lijkt het bijvoorbeeld bijna niet meer mogelijk om grote projecten te realiseren. Een snelweg, een spoorlijn, een sluis: voordat de aanleg van wegen en spoorwegen kan beginnen, zijn wij 17 jaar bezig met procedures en soms nog langer. De Belgen doen er vier jaar over en de Fransen hebben er zeven jaar voor nodig. De Tweede Maasvlakte is ook zoiets. Midden jaren negentig lagen de plannen in de Kamer, maar op zijn vroegst in 2012 zal de eerste container worden overgeslagen. Daar kunnen wij in deze wereld niet op wachten. Daar is de wereld te snel voor geworden. Daarom bepleit mijn fractie het invoeren van de zogenaamde éénbesluitregeling. Daarbij staat de inhoud van het grote project beschreven in de wet en als de wet is aangenomen – ik weet, het klinkt bijna ongelooflijk – dan kan de volgende dag de eerste spade de grond in. Ik zou het ook anders kunnen zeggen: door files op kantoren ontstaan nu files op de weg en een éénbesluitregeling lost deze papieren files op, zodat wij in staat zijn om Nederland weer vooruit te helpen. Dat is volgens mij een fundamentele keuze.

Mevrouw **Van Oudenallen** (Groep Van Oudenallen): Dit is dus de maatregel die u wilt om zo snel mogelijk de tweede zeesluis erdoorheen te halen? Of was dit alleen maar een aanzetje en gaat u nu een prachtig verhaal houden?

De heer **Rutte** (VVD): Dit is hoe ik in Nederland ervoor wil zorgen dat wij in staat zijn om besluiten snel te nemen over grote infrastructurele projecten zoals wegen, havens, de uitbreiding van luchthavens enzovoorts. Ik hoop dat u mij daarin wilt steunen, vanuit de traditie van de partij waar u net wel of net niet bij behoort. Wat die tweede zeesluis betreft, moet ik u zeggen dat ik mij daar niet uitvoerig op voorbereid heb voor dit debat. Ik ben benieuwd wat u daarover in uw inbreng gaat zeggen en ik beloof u dat ik mij extra goed daarop zal prepareren.

Voorzitter. Dan wil ik het over de scholen hebben. Omdat wij vooruit willen en niet achteruit, kiezen wij voor onderwijs dat kansen biedt aan iedereen. Dat begint al vroeg. Mede vanwege de integratie is mijn fractie bezorgd over de taalverwerving van kleine kinderen. Veel kinderen van vier komen met een flinke taalachterstand aan in groep 1 van de basisschool. Die achterstand halen velen van hen niet meer in met alle gevolgen van dien. Ik heb dat geconstateerd toen ik staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap was en te maken had met projecten van allochtone jongeren die op zichzelf de hersens hadden om naar het mbo, het hbo of de universiteit te gaan, maar door hun taalachterstand hun intellectuele capaciteiten onvoldoende tot uitdrukking konden laten komen. De Haagse Hogeschool heeft samen met de Johan de Witt Scholengroep prachtige projecten in Den Haag opgezet. Allochtone jongeren van het hoger onderwijs pogen daar op een geweldige manier om allochtone jongeren op de middelbare school te stimuleren tot het zetten van de stap richting hoger onderwijs. Iemand die in zijn jeugd een taalachterstand oploopt, draagt die de rest van zijn leven mee. Dat staat de integratie in de weg. Daarom is het ook in dezen absoluut noodzakelijk om een fundamentele keuze te maken. De VVD wil dat op het consultatiebureau voor de derde verjaardag verplicht een taaltest wordt gedaan en dat kinderen die in de risicogroep vallen, verplicht naar de voorschoolse educatie gaan. Daar leren zij spelenderwijs onze taal, het Nederlands. Kinderen die aan het begin van de basisschool nog steeds een achterstand hebben, krijgen daar extra taallessen. Ik hoor graag wat het kabinet van deze verplichting vindt.

Voor iemand van vier of vijf jaar die naar de lagere school gaat, begint een nieuwe fase. Jarenlang gaat die iedere dag naar school. In die periode is de leraar ongelooflijk belangrijk. Die geeft je namelijk kennis en ambitie mee. Ieder van ons heeft vast drie of vier leraren gehad die een wezenlijke invloed op ons leven hebben gehad. Ik herinner mij zelf juffrouw Fiersen van wie ik in de vijfde klas van de lagere school les kreeg. Zij was in staat om met kinderen uit de vijfde klas Griekse tragedies op te voeren. In dat kader heb ik ooit de rol gespeeld van god van de onderwereld, Hades. Ik waarschuw maar even. Mevrouw Fiersen heeft mij geleerd dat een persoonlijke band essentieel is. Die vergeet je eigenlijk de rest van je leven niet meer. Wat zien wij vandaag de dag? Als een leraar carrière wil maken en meer wil verdienen, moet hij er managementtaken bij nemen, administratie gaan doen en lesroosters opstellen. Dat is absoluut het verkeerde signaal. Alsof het niet veel belangrijker is om met kinderen, leerlingen of studenten bezig te zijn, zeker in moeilijke wijken! Juist die prestatie moet worden beloond. Dit is een fundamentele keuze, een omslag. Is het kabinet bereid om onderzoek in te stellen naar een nieuwe beloningssystematiek voor leraren? Het motto moet zijn: carrière maak je voor de klas. Ook op dat vlak moet van wantrouwen naar vertrouwen worden gegaan, het vertrouwen in de professional, in de vakman of vakvrouw die voor de klas staat. De VVD krijgt van de regering voor de verkiezingen graag nog een beeld van de mogelijkheden, zodat een nieuw kabinet daar snel mee aan de slag kan.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): Mij lijkt een dergelijk onderzoek nuttig. D66 is daar ook voor, maar het water staat ons aan de lippen. Er dreigt nu namelijk een lerarentekort. Nu zien we dat er minder academici in het onderwijs werken, vooral omdat de academici met pensioen gaan. Nu moet er dus echt wat worden gedaan. Is de heer Rutte bereid, er bij deze begroting al voor te zorgen dat er extra geld komt voor scholen die moeite hebben met het aantrekken van leraren, bijvoorbeeld via prestatiebeloningen?

De heer **Rutte** (VVD): Ik ben voorstander van meer verschil in de beloning van leraren. Niet alle leraren moeten meer geld krijgen, maar alleen de betere, niet omdat zij er management en coördinatietaken bij doen, maar omdat zij gewoon een betere leraar zijn. Ik moet van de regering weten hoe dit kan worden geregeld zonder dat het strijdig is met het ingewikkelde stelsel van cao's en wat dies meer zij. De VVD wil er best nog wat geld in steken. In haar verkiezingsprogramma staat dat zij 1 mld. in het onderwijs steekt. Als het moet, kan daar geld bij. Het lijkt mij echter niet zozeer een geldkwestie

als wel een keuzekwestie. Ga je, zoals de heer Bos wil, alle leraren in Nederland er 10% bij geven of durf je het aan om te zeggen dat er nu eenmaal goede en minder goede leraren zijn en dat je de goede leraren beter gaat belonen?

Mevrouw **Van der Laan** (D66): Wij zijn het qua inhoud helemaal met elkaar eens, namelijk dat je de goede leraren beloont. D66 wil dat alleen nu al gaan doen. Daarom herhaal ik mijn vraag. Is de heer Rutte bereid om het voor de begroting van 2007 zo te regelen, ook financieel, dat wij daar op 1 januari aanstaande vast mee kunnen beginnen?

De heer **Rutte** (VVD): Ik wil eerst weten hoe dit in de cao's is in te passen, dus hoe men omgaat met de bestaande bedragen. Er is al aan de regering gevraagd hoe acuut de lerarentekorten zijn, naast andere vragen op dit punt, omdat het beeld anders is dan uit de Miljoenennota oprijst. De antwoorden daarop wacht ik af.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): De heer Rutte is als een soort ambtenaar naar problemen aan het zoeken die er niet zijn. Wij hebben de scholen de vrijheid gegeven door een lumpsumbekostiging om precies dit soort zaken te kunnen doen. Het enige wat wij hier nodig hebben, is het geld. Dat geld geven wij aan de scholen. De scholen weten waar zij leerkrachten vandaan halen en kunnen de beste leerkrachten belonen. De heer Rutte wil een of ander onderzoek om dit maar op de lange baan te schuiven.

De heer **Rutte** (VVD): Was het maar waar dat scholen dit zomaar kunnen doen. Dat kan helemaal niet, omdat wij in Nederland te maken hebben met een totaal dichtgetimmerd stelsel van cao's en afspraken tussen werkgevers en werknemers. Daardoor kunnen wij niet zomaar een variabilisering van de salarissen doorvoeren. Ik wil dat dit eerst geregeld is. Anders gaan wij hier veel geld in steken en leidt het alleen maar tot een algemene loonsverhoging. Daarmee lossen wij het probleem niet op.

De heer **Marijnissen** (SP): U wilt dus een goede leraar meer geven en een minder goede leraar minder. Zou dat niet ook iets zijn voor het kabinet?

De heer **Rutte** (VVD): En fractievoorzitters?

De heer **Marijnissen** (SP): Bijvoorbeeld. Iedereen schiet nu in de lach, maar ik schiet in de lach als ik u dit hoor zeggen over onderwijzers en leraren. Hoe wilt u gaan bepalen wat een goede leraar is, anders dan dat de directeur van een school dag in, dag uit toezicht houdt op het functioneren van zijn leraren? U wilt al kindertjes van drie jaar laten testen. Straks moeten wij alle leraren ook weer testen om te zien wie de beste is. Naar mijn mening gaat u de verkeerde kant uit. De problemen in het vmbo en in het voortgezet onderwijs als geheel zijn tweeërlei. Het ministerie van OCW heeft veel te veel en heel foute maatregelen genomen en er is decennialang bezuinigd op het onderwijs in relatie tot onze welvaart. Die twee zaken hebben de problemen veroorzaakt. Wij moeten dus de oorzaken wegnemen. Door alles wat u wilt doen om de ene onderwijzer die net iets betere resultaten boekt dan de andere extra te belonen ontstaat er ook nog een soort arena in de lerarenkamer. Waar bent u op uit? Ik wil uw voorstel overwegen, maar eerst het kabinet.

De heer **Rutte** (VVD): Mijnheer Marijnissen, ik ben verbijsterd! U hebt hier daarnet een emotioneel pleidooi gehouden op grond van uw ervaringen in de samenleving. Dat maakte een klik bij mij. Ik herken wat u vertelt en ik kom hier nu met een concreet voorstel om ervoor te zorgen dat het voor de sector onderwijs mogelijk wordt om dat ook te erkennen, door bureaucratie weg te halen en betere leraren beter te belonen. Het enige wat u daarop inbrengt, is een klassiek socialistisch probleem, namelijk dat u tegen verschillen bent. Ik ben voor verschillen. Ik vind het leuk als goede mensen die goed presteren ook wat meer verdienen. Daar bent u tegen. Dat begrijp ik allemaal wel. Dat zijn ook verschillen in maatschappijbeeld, maar dit staat toch op gespannen voet met uw betoog van daarnet?

De heer **Marijnissen** (SP): Nee, dat staat niet op gespannen voet met elkaar. Ik wil namelijk inderdaad de bureaucratie weg. Ik wil vertrouwen in de leerkrachten. Ik wil niet dat wij tijd gaan verdoen en nieuwe bureaucratie introduceren om te bepalen waarom de ene leerkracht 0,1% beter is dan de andere. Dat leidt alleen maar af van waar het werkelijk om gaat. U wilt onderscheid maken als doel in zichzelf. Natuurlijk zijn mensen allemaal anders. Dat erkennen en herkennen is een begin om enig begrip van de werkelijkheid te hebben. Daarin hebt u volkomen gelijk. Dat is echter iets anders dan weer nieuwe bureaucratie introduceren met een soort schalensysteem, waarbij goede en minder goede leerkrachten moeten worden beoordeeld. Dat zal altijd controversieel blijven. U wilt er ook niet aan om individuele beoordelingen uit te spreken over ministers en staatssecretarissen.

De heer **Rutte** (VVD): Laten wij alstublieft geen nieuwe bureaucratie creëren. Dat is ook niet nodig. Ik kan u dat verzekeren. Ik heb tien jaar in een andere omgeving met dat bijltje gehakt. Het is zonder bureaucratie mogelijk om inzichtelijk te maken hoe goed mensen presteren. Er zijn verschillen tussen mensen, daar is ook niets op tegen. U zult het ook met mij eens zijn dat er in elk vak mensen zijn die geïnspireerd, vernieuwend, op de toekomst gericht met hun vak bezig zijn en mensen die dat doen zonder die houding, die gewoon dagelijks hun lesje afdraaien. Die verschillen zijn er, anders zouden wij ons alle leraren uit onze jeugd herinneren. Ik zei u al dat ik mij er drie of vier herinner van de lagere school. Dat is al veel. Als u net als ik de glasgespiegelde gebouwen wilt bestrijden waar bestuurders zitten die nooit meer een nat jasje ruiken omdat de scholen ver weg zitten en er geen kinderen door die gebouwen lopen, vinden wij elkaar daarop volledig. Dan moet u dat ook mogelijk maken door tegen leraren te zeggen: wij gaan laten zien hoe goed je bent en als je goed bent, krijg je ook wat meer geld.

De heer **Marijnissen** (SP): Ik vind dat kwaliteitsbevordering in het onderwijs bij de pabo's begint. Daar is nog heel veel te verbeteren, er is nog een wereld te winnen, dat ben ik helemaal met u eens. Het is ook nodig. Maar ik verzet me ertegen dat je de kwaliteit van een leraar zou kunnen kwantificeren. Dat is alsof je zegt dat

onderwijs het vullen van een vat in plaats van het ontsteken van een licht is. Ik ben een aanhanger van het laatste, en dat is niet te kwantificeren. Als u praat over een lerares op school die u geïnspireerd heeft, dan kan ik me net als iedereen daar iets bij voorstellen. Maar het is voor een directie van een school heel moeilijk te kwantificeren hoe goed een leraar is.

De heer **Rutte** (VVD): Dat vraagt om leiderschap, om het lef om tegen mensen te zeggen hoe goed zij zijn. Je moet het natuurlijk ook zo objectief mogelijk aantonen, maar er moet leiderschap in het onderwijs zijn. Ik vind het van belang dat een leraar meer kan verdienen omdat hij een goede leraar is, niet omdat hij er toevallig coördinatietaken bij gaat doen. Als het allemaal koekoek één zang is, gaat het niet leven, dan wordt het niets.

De heer **Herben** (LPF): Ik denk dat er nu twee problemen door elkaar gaan lopen: het dreigende tekort aan leraren en de wens om de kwaliteit te verbeteren. Uiteraard kan ik me voorstellen dat je eens gaat kijken naar mogelijkheden om iemand te belonen die goed presteert, maar dan gaat het om kwaliteitsverbetering. Dat ben ik ook met de heer Marijnissen eens. Maar als het erom gaat, het tekort op te heffen met differentiatie in beloning, dan moet je nagaan in welke sectoren er schaarste is. Daar zou je dan leraren extra kunnen belonen. Zo zou je leraren in de exacte vakken en leraren Duits, van wie er te weinig zijn, apart kunnen belonen. Je zou ook kunnen denken aan een bindingspremie, zoals in de ambtenarij. Dat is een andere benadering dan een discussie over goede en slechte leraren beginnen, dat is een heel ander verhaal.

De heer **Rutte** (VVD): Ik ben het met u eens dat het geen voorstel is waarmee een eventueel tekort aan leraren onmiddellijk zou kunnen worden opgelost. Nee, het is een voorstel om ervoor te zorgen dat het vak van leraar aantrekkelijk is, dat de mensen voelen dat zij als vakman of vakvrouw gewaardeerd worden en dat zij het in hun portemonnee kunnen merken als zij het goed doen. En ik kan me best voorstellen dat je dan nog een beetje verschil maakt op basis van andere factoren. Zo noemde ik al het werken in moeilijke buurten als voorbeeld; als je werkt in een buurt met gigantische maatschappelijke problemen, dan kan ik me voorstellen dat je een wat hoger salaris krijgt dan in buurten waar de situatie wat makkelijker is. Maar dit is wat mij betreft van latere zorg, wij hoeven dit nu niet uit te werken. Het gaat mij nu om de principiële vraag of wij bereid zijn om te erkennen dat er ook tussen de vakmannen en vakvrouwen in Nederland verschillen zijn en dat het leuk is om dat aan je portemonnee te merken, als je zo'n vak uitoefent.

De heer **Rouvoet** (ChristenUnie): U gebruikte wat eerder het woord regelwoud, waarna een interruptiedebatje met de heer Bos volgde. Toen dacht ik even dat u de heer Bos zou gaan verwijten dat de vergrotende trap van regelwoud ''regelwouter'' is, maar als ik uw woorden nu hoor, is de overtreffende trap toch echt ''regelrutter''. Ik zou namens het onderwijs een verzuchting willen slaken: wat wilt u hiermee nu toevoegen aan wat er al mogelijk is? Kijk alleen maar naar het voortgezet onderwijs, ik geloof dat er al honderd functies beschikbaar zijn waarin leraren geplaatst kunnen worden, compleet met koppeling aan bepaalde schalen en al. Wat wilt u nu meer en waarom wilt u dit in het onderwijs allemaal gaan regelen en vanuit de Kamer gaan decreteren? Geef het onderwijs nu eens de vrijheid, de ruimte om met de bestaande mogelijkheden precies te bereiken wat u nu ook wilt.

De heer **Rutte** (VVD): U raakt de kern van het probleem, want u schetst nu de huidige bureaucratie die ertoe geleid heeft dat zo ongeveer iedereen gelijk behandeld wordt, dat verschillen niet erkend worden. Zo gaat het nu op de scholen. De enige manier om meer te gaan verdienen is een stapje in de cao-schaal zetten. En je kunt alleen echt meer gaan verdienen als je ook managementtaken op je neemt, maar dan zit je je collega's in de weg, want die laat je dan papieren invullen omdat jij managementtaken moet vervullen. En bureaucratie hebben wij juist niet nodig; in het hbo is de bureaucratie in de afgelopen tien jaar geëxplodeerd, terwijl er een forse verhoging van het budget is geweest. Er kwamen steeds meer managementtaken bij, wat ten koste ging van het geld dat aan het onderwijs besteed kon worden. Ik wil juist af van deze ellende, van deze ingewikkelde structuren, ik wil ervoor zorgen dat er inzichtelijk gemaakt kan worden dat een betere leraar ook een hoger salaris kan krijgen.

De heer **Van Schijndel** (Groep Eerdmans/Van Schijndel): Geldt uw plan alleen voor het openbaar onderwijs of ook voor het bijzonder onderwijs? En denkt u niet dat alle leraren apart op hun prestaties beoordelen de sfeer kan bederven en dat het tot vele juridische geschillen zal leiden?

De heer **Rutte** (VVD): Maar dit gebeurt toch in ieder normaal bedrijf, zonder dat het leidt tot allerlei juridisch gedoe?

De heer **Van Schijndel** (Groep Eerdmans/Van Schijndel): Maar het onderwijs is geen bedrijf.

De heer **Rutte** (VVD): Natuurlijk wel in die zin dat kinderen op school gewoon zo goed mogelijk les moeten krijgen, het beste onderwijs dat denkbaar is. Er moet een bepaalde prestatie tegenover het salaris staan en je mag het best erkennen als iemand het beter doet dan anderen. Ik begrijp niet dat ik u daarvan zou moeten overtuigen; dat vind ik heel apart.

De heer **Van Schijndel** (Groep Eerdmans/Van Schijndel): Het is een kwestie van verschillende domeinen en verschillende sferen. De wereld van het openbaar bestuur en het onderwijs vergt een bijzondere aanpak; het is niet het bedrijfsleven waar de baas gewoon zijn bonussen kan geven.

De heer **Rutte** (VVD): Natuurlijk.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Ik had even tijd nodig om te bekomen van de schrik vanwege de verplichte taaltoets voor peuters. Mijn peuters worden binnenkort drie jaar en die hebben dagen dat zij verstaanbaar zijn, maar zij hebben ook dagen dat zij volstrekt onverstaanbaar zijn. ''Net als hun moeder!'', zo hoor ik nu roepen. Welnu, zij hebben méér dagen dat zij verstaanbaar zijn en dat is beter dan hun moeder. Wat echter als je als ouder zo'n taaltoets weigert? Ik zou er zelf niet aan

moeten denken. Wat gebeurt er dan met de ouders en met de kinderen?

De heer **Rutte** (VVD): Wij vinden dat zo'n taalcheck verplicht moet zijn. Wij hebben er eens even onderzoek naar gedaan en het blijkt dat er in Groningen bij het universitair medisch centrum goede kennis aanwezig is voor de meting van taalontwikkeling bij kleine kinderen. Zij zullen nog niet Plato in het Nederlands citeren en dat hoeft ook niet. Wel wil je kijken of hun taalontwikkeling de normale trend heeft. Ook het Erasmus Medisch Centrum heeft inmiddels screenings die binnen een paar minuten duidelijk maken of er taalontwikkelingsstoornissen optreden, terwijl TNO in opdracht van het ministerie van VWS bezig is met een onderzoek naar hetzelfde fenomeen. Je kunt dus op een vrij simpele manier vaststellen of kleine kinderen wel of niet een taalachterstand oplopen. Ik roep mevrouw Halsema op om hiermee in te stemmen. Zij zal het met mij eens zijn dat als je op die leeftijd een taalachterstand kunt detecteren en er iets aan kunt doen, dit ertoe leidt dat de kinderen daar in de rest van hun leven baat bij hebben.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Ik ben niet zo'n voorstander van staatsopvoeding. Ik zou zeggen: laten wij de vóórschool echt gaan ontwikkelen, want daar hebben wij veel meer aan. Dat wetenschappers heel veel kunnen, neem ik direct van u aan, maar ik blijf hangen op het woordje ''verplicht''. Daar wil ik van u een helder antwoord op en daarbij hoeft u niet op spiekbriefjes te kijken over allerlei onderzoeken die er zijn geweest...

De heer **Rutte** (VVD): Ik gaf het antwoord al. Ik zei: ja, het is verplicht.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Ja, maar wat gebeurt er als ouders weigeren? Ik zou het weigeren. Ik zou denken: niks kinderen van drie een taaltoets! Hupsakee, buiten spelen; niks een taaltoets!

De heer **Rutte** (VVD): U zegt hier dus eigenlijk het volgende. Wij weten dat er 400.000 kinderen in Nederland zijn, van wie meer dan de helft met een allochtone achtergrond, die onder de vijf jaar een serieuze taalachterstand hebben en die dat probleem straks met zich meetrekken in het hele onderwijs en gedurende de rest van hun leven. Kortom, hun positie in de samenleving hangt ermee samen. En dan zegt u: laat dat maar zitten, want ik vind het zo belangrijk dat je het niet verplicht stelt.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): De heer Rutte cirkelt om het punt heen, want hij heeft er duidelijk geen antwoord op.

De heer **Rutte** (VVD): Ik zei ''ja'' op de vraag.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Ja, maar wat gaat u doen? Dat is de vraag. Kijk, als het erom gaat kleine kinderen kansen te geven, een voorschool voor hen in te richten en te zorgen dat er geld is, dan vindt u mij aan uw kant, als u daarbij ook een keer over de brug komt. Kansen geven, graag. Maar verplicht stellen is iets anders. Dan heeft u straks zo'n peuter van drie voor u, die niet wil. De ouders zeggen ook: wij willen niet dat het kind nu al een Cito-toets moet ondergaan of welke toets dan ook; wij doen niet mee. Wat doet u dan?

De heer **Rutte** (VVD): Als een kind nu vijf is, moet het naar school. Wij zeggen daarom dat de taaltoets of taalcheck een verplichting is. Deze is ook heel simpel. 98% van de kinderen in Nederland gaat al naar het consultatiebureau, zodat het gaat om een heel kleine extra groep die je erbij moet betrekken om die check te kunnen doen. Wij vinden het zo wezenlijk dat je kinderen de kans geeft om aan de start te verschijnen zonder achterstand, dat wij zeggen dat je het in die gevallen gewoon verplicht moet stellen dat zij dit onderwijs volgen. Dat is ook een fundamentele keuze die ik hier aan u voorleg en ik hoop van harte dat u mij erin wilt volgen.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): De heer Rutte wil geen antwoord geven en dat lijkt mij ook heel begrijpelijk. Hij kan niet aangeven wat er gebeurt met ouders die weigeren. Als het gaat om kansen geven, vindt de heer Rutte mij aan zijn kant. Als het gaat om plichten voor driejarige kinderen en hun ouders, dan zeg ik dat er geen sprake van kan zijn dat wij dit steunen. Er is geen sprake van dat wij staatsopvoeding zullen steunen.

De heer **Rutte** (VVD): Ik vind het buitengewoon spijtig dat u mij daar niet in steunt. Het betekent dat u het volledig aan de ouders laat in dit geval en dat u er als samenleving niet de verantwoordelijkheid voor wilt nemen. U laat daar die kinderen het slachtoffer van worden, want dat is wat er gebeurt. Tenzij je het helemaal aan het begin van de schoolcarrière oplost, dragen zij voor de rest van hun leven die achterstand met zich mee en dat staat de integratie in onze samenleving in de weg. Mevrouw Halsema, volg mij nu!

Na de economie en het onderwijs kom ik bij de veiligheid, de straat. Omdat wij vooruit willen en niet achteruit, kiezen wij voor veiligheid en respect, in elke straat, in elke flat en in elke buurt. Daarbij denken wij aan winkeliers. Er is de laatste jaren absoluut vooruitgang geboekt, maar mijn partij is nog niet tevreden. De financiële schade van winkeldiefstal is aanzienlijk, in Nederland zelfs twee keer zo hoog als in Groot-Brittannië. En het persoonlijk leed bij overvallen grijpt diep in: in het leven van de winkeliers, het personeel en hun klanten. Een op de zeven winkels wordt geconfronteerd met fysiek geweld, bedreiging of intimidatie. Ik wil niets afdoen aan de initiatieven die al lopen, maar er moet meer gebeuren: een landelijke databank met informatie over notoire winkeldieven, verruiming van de mogelijkheden voor burgersurveillance in winkels en meer ruimte voor winkeliers om zichzelf te verweren tegen winkeldieven. Is het kabinet bereid deze punten op te nemen in een actieplan winkelcriminaliteit?

Bovendien willen wij meer respect voor gezagsdragers. Ik denk aan politieagenten, leraren, ambulancepersoneel, verpleegkundigen, stadionstewards en treinconducteurs. Het zijn allemaal mensen die optreden namens en voor ons allemaal. Zij vervullen belangrijke rollen in de samenleving en moeten zich gesteund weten. Het is ontoelaatbaar met hoeveel agressie en geweld zij nu worden geconfronteerd. We moeten hen beter beschermen door zwaardere straffen te geven voor geweld tegen gezagsdragers, door deze zaken voorrang te geven en nooit te seponeren en door een einde te

maken aan de situatie dat de slachtoffers zelf verplicht aangifte moeten doen, terwijl zij vaak bang zijn voor vergelding. Daarom zou de organisatie namens wie zij in het veld staan aangifte moeten doen. Je wordt immers niet als mevrouw Jansen beledigd of geschopt, maar bijvoorbeeld als conducteur. Dat is ook een fundamentele keuze, een omslag voor de veiligheid van iedereen: normen en waarden in de praktijk, zeg ik tegen de minister-president. Deelt hij dit inzicht?

Het werk, de scholen, de straat: daar willen wij werken aan de samenleving van morgen. Al deze veranderingen helpen Nederland vooruit en niet achteruit. De wereld verandert en wij hebben de kracht daar vol in mee te doen. De zee is eerst en vooral een vriend. Maar wij moeten ook aan de dijken blijven denken. De VVD onderschat dat niet. Een van de grootste veiligheidsproblemen is de radicalisering van groepen jongeren: radicalisering van moslimimmigranten, maar ook van bekeerlingen en rechtsextremisten. Hierin staan wij niet alleen. Zie hoe alleen al de afgelopen zomer radicaal-islamitische terroristische aanslagen werden verijdeld in de landen om ons heen: Groot-Brittannië, Duitsland, Denemarken en niet te vergeten België, waar terreur van neonazi's, die banden hadden met Nederlandse rechtsextremisten, net werd voorkomen. Op dit punt – dat besef ik heel goed – is de zee van de globalisering geen vriend. Zonder internet en satellietzenders was er geen Al-Qa'ida en zonder Al-Qa'ida geen Samir A. Hier moeten wij dus aan de dijken werken, aan nieuwe dijken. Het belang van de Nederlandse veiligheid staat daarbij voorop. Daar werken wij aan in eigen land, maar ook daarbuiten, bijvoorbeeld dankzij onze missie in Afghanistan, waar de mannen en vrouwen van onze krijgsmacht een belangrijke bijdrage leveren aan het veiliger maken van de wereld.

Op dit punt hebben wij als liberalen twee uitgangspunten. Wij willen het open debat niet verbieden, maar wij willen wel streng optreden tegen aanzetten tot haat en geweld en tegen het uitlokken van strafbare feiten. Repressie is keihard nodig, tot en met het sluiten van radicale moskeeën en het uitzetten van buitenlandse of het vervolgen van Nederlandse imams die haat zaaien en geweld prediken. Ook op dit punt is de afgelopen jaren belangrijke wetgeving aangenomen, met dank aan de ministers Remkes, Verdonk en Donner; hij zit hier niet meer, maar ere wie ere toekomt.

De heer **Rouvoet** (ChristenUnie): Ik was getriggerd door het woord ''bekeerlingen''. Is de keerzijde van dit verhaal niet dat wij de steun van de VVD voortaan tegemoet mogen zien, als wij opkomen voor bekeerlingen die fundamentalistisch-islamitische landen ontvluchten en hier naartoe komen? Tot nu toe hebben wij de steun van de VVD-fractie node gemist, als wij voor deze mensen opkwamen: wij sturen hen niet terug, want zij lopen gevaar. Is dit een koerswijziging? Dan noteer ik die graag.

De heer **Rutte** (VVD): Nee, geen koerswijziging.

De heer **Rouvoet** (ChristenUnie): Dat is jammer, want het zou wel uit uw verhaal voortvloeien. U maakt zich wel druk om bekeerlingen, maar als zij hier zijn en wij hen niet willen hebben, dan sturen wij hen gewoon terug naar hetzelfde land waar zij gevaar lopen. Dat is toch geen consistent verhaal?

De heer **Rutte** (VVD): Volgens de wetgeving die onder Paars II tot stand is gekomen op het gebied van het asielbeleid is volstrekt helder op welke gronden wel en op welke gronden niet wordt teruggezonden. Daarnaast is er altijd nog voor de minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie de mogelijkheid om individueel afwegingen te maken. Binnen dat kader zijn er meer dan voldoende maatregelen om daarmee om te gaan.

De heer **Rouvoet** (ChristenUnie): Dat betekent dat u voor mensen opkomt als het hier risico's oplevert – dat valt in u te prijzen – maar als het risico's oplevert voor mensen die terugkeren naar het land van herkomst, bijvoorbeeld in landen waar de doodstraf staat op afvalligheid, zegt u: regels zijn regels.

De heer **Rutte** (VVD): Dan laat de wet alle ruimte om individuele afwegingen te maken. Zo gaat dat al jaren. Zo werkt onze asielwetgeving. Laten wij blij zijn dat wij die wetgeving hebben en dat daarin voor de minister de ruimte is om individueel afwegingen te maken als mensen in situaties komen die direct levensbedreigend zijn.

De heer **Rouvoet** (ChristenUnie): Ik zou op dit punt iets meer compassie willen zien, zoals u bij eerdere teksten uitsprak.

De heer **Rutte** (VVD): Die compassie deel ik met u.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): De heer Rutte hield een stevig verhaal over terrorismebestrijding. Terecht! Het is een serieuze dreiging. Er zijn binnen de coalitie veel maatregelen genomen. Echter, alle internationale onderzoeken tonen aan dat er nog twee oorzaken zijn waardoor mensen radicaliseren. De eerste is een gevoel van uitsluiting, het aanlopen tegen discriminatie, het gevoel hebben nergens bij te horen. Daar hoor ik de heer Rutte niet over. De tweede is dat jonge mensen elke keer worden geconfronteerd met beelden van Guantánamo Bay, Abu Ghraib, Afghanistan, Iran en Irak. Als de VVD vrij consequent de Verenigde Staten en Bush blijft steunen en als de VVD een goede oplossing voor het Midden-Oostenconflict constant in de weg staat door bijvoorbeeld Israël de hand boven het hoofd te houden, dan denk ik dat de VVD twee belangrijke aspecten in de terrorismebestrijding mist.

De heer **Rutte** (VVD): Elke oplossing van de grote internationale problemen vergt de aanwezigheid van Amerika. Dat is mijn absolute overtuiging. Het is bijna ondenkbaar dat het mogelijk is om grote problemen op te lossen als de Verenigde Staten en Europa niet meedoen. Zij zijn beide nodig. Dat wil natuurlijk niet zeggen dat wij alles accepteren wat Amerika doet. Ook de VVD-fractie heeft in deze Kamer haar afschuw uitgesproken over bepaalde mensenrechtensituaties. Dus daarin vinden wij elkaar. Wij kiezen er echter om die reden niet voor om de band met Amerika te laten verwateren. Wij hebben Amerika nodig om dit soort grote fundamentele problemen met terrorisme, met onveiligheid in de wereld op te lossen. Het is nu eenmaal zo dat Amerika daarin het voortouw moet nemen, uiteraard samen met ons.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): Ik ben het met de heer

Rutte eens dat wij dat samen moeten doen, maar dat betekent niet dat wij als Europa en zeker niet als Nederland achter de Amerikanen aan moet lopen. Daarom vraag ik nogmaals: bent u bereid om samen met mij tegen de Amerikanen te zeggen dat er een echte oplossing moet komen voor het Midden-Oostenconflict en dat wij daarvoor ook Israël moeten aanspreken op zijn verantwoordelijkheid om de illegale bezetting te beëindigen?

De heer **Rutte** (VVD): Dit is een beetje ''D66 waarschuwt Amerika nog een keer''. Ik geloof niet dat daar de oplossing vandaan gaat komen. Wil je Amerika meekrijgen in de oplossing van het Midden-Oostenconflict dan zul je met elkaar het gesprek aan moeten gaan. Dat zijn wij vol aangegaan. Onze woordvoerder buitenland is recentelijk nog naar Israël geweest en heeft daar contacten gehad met de Amerikanen en met andere Europese landen. Wij moeten dat proces ingaan door er in de praktijk hard aan te werken, maar wel uit het reële besef dat Amerika nodig is om zo'n probleem op te lossen. Wij moeten niet naïef zijn, dat is gewoon een voorwaarde. Dat betekent niet dat wij klakkeloos achter Amerika aanlopen. Natuurlijk niet. Wij zijn kritische bondgenoten. Maar zonder Amerika zie ik geen oplossing van deze grote geopolitieke problemen.

De heer **Van Schijndel** (Groep Eerdmans/Van Schijndel): Ik wil nog terugkomen op het punt van de veiligheid en het tegengaan van radicalisering. De heer Rutte weidt uit over de maatregelen die in het verleden al genomen zijn. Natuurlijk waren dat goede maatregelen, maar ik bespeur toch dat hij op dit punt eigenlijk weinig of niets in de aanbieding heeft.

De heer **Rutte** (VVD): Wij hebben net heel stevige wetgeving aangenomen – de heer Van Schijndel heeft daar ook voor gestemd als lid van mijn fractie – deels geïnitieerd door de Kamer en in belangrijke mate voortkomend uit dit kabinet. Die stevige wetgeving maakt het mogelijk om effectief repressief op te treden tegen alle elementen die aanzetten tot haat en geweld en tegen het uitlokken van allerlei strafbare feiten die met het terrorisme samenhangen. Laten wij er nu voor zorgen dat wij maximaal gebruik maken van de ruimte die daarmee is ontstaan om problemen op te lossen en niet meteen weer nieuwe ideetjes lanceren. Daarvoor is deze kwestie te serieus. Ik begrijp dat de heer Van Schijndel een profileringspunt zoekt voor de verkiezingen, maar ik daag hem uit, dat niet op dit punt te doen, want daar helpt hij niemand mee.

Ik spreek over fundamentele keuzen die wij maken omdat wij vooruit willen. Anderen in de Kamer willen wellicht liever niets doen. Of zij willen de verkeerde dingen doen; liever achteruit met bijvoorbeeld het weer invoeren van Melkertbanen. Met nieuwe verstikkende regels. Met het ouderen nog een keer laten betalen voor hun pensioen. Met een krakend vertrouwen in de huizenmarkt door te rommelen aan de hypotheekrenteaftrek. Met arbeidsongeschiktheid weer laten toenemen. Met het laten terroriseren van buurten. Met het oplossen van het integratieprobleem door het drinken van kopjes koffie en kopjes thee en met het laten dichtslibben van onze wegen.

Moet je eens bedenken hoe wij er over tien of twintig jaar aan toe zijn als dat gebeurt, maar wij kunnen er ook wat van maken. Niet achteruit, maar vooruit. Een land met kansen voor iedereen die wat van zijn leven wil maken. Met economische groei die eruit knalt tot 5% per jaar. Met welvaart en welzijn voor allen. Waar wij weigeren om jongeren te laten wegstoppen in de kaartenbakken van de sociale diensten. Waar het veilig is in de buurt. Waar lef loont. Waar wij iedereen erbij betrekken. Waar mensen weer de ruimte krijgen voor initiatief en het zelfvertrouwen opbloeit. Moet je eens kijken over tien of twintig jaar hoe Nederland ervoor staat.

Mijn vader is geboren in 1909. Ik ben een nakomertje. Hij ging als kleine Rotterdamse jongen vaak naar de Maaskade om schepen uit te zwaaien. Het waren de twintiger en dertiger jaren. Duizenden mensen vertokken naar Amerika, Australië of het toenmalige Nederlands-Indië, omdat zij hier geen toekomst konden vinden en daar wel. Dat pessimisme, dat gebrek aan perspectief, wil ik nooit meer. Wij kunnen hier samen een toekomst maken en die met trots uitdragen, zodat de wereld weer nieuwsgierig naar ons wordt en weer wil weten hoe wij het doen, hoe wij het organiseren en wat wij bouwen.

Dit is de fundamentele keuze waar wij voor staan op 22 november. Worden wij een openluchtmuseum of een moderne, open handelsmaatschappij die volop meespeelt op het wereldtoneel? Wij maken graag de sprong naar het laatste.

□

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Voorzitter. Op prinsjesdag kregen wij de indruk dat dit kabinet een feestbegroting had ingediend met veel cadeautjes voor de mensen. Er zou voor ons als oppositie weinig eer te behalen zijn. Inderdaad leek het allemaal prachtig, zeker toen wij de stukken nog niet hadden gelezen. Het schijnt heel goed te gaan met de Nederlandse economie, de bedrijven en de werkgelegenheid. Het aantal mensen met een uitkering is voor het eerst sinds mensenheugenis gedaald. Bovenal is de begroting in evenwicht. Een welgemeend compliment voor minister Zalm leek ons helaas op z'n plaats. Nu alle dames hun feesthoedjes hebben afgezet, wij een week verder zijn en wij alweer twee nieuwe ministers hebben – aangenaam kennismaken, overigens – hebben wij onze leesachterstand ingehaald. Wat blijkt? Nu moeten wij onze complimenten toch inslikken.

Eerst maar eens de financiën. Minister Zalm zei het trots: de begroting is sluitend, inkomsten en uitgaven zijn met elkaar in evenwicht. Het kabinet rekent zich echter rijk met eenmalige meevallers. In 2006 en 2007 loopt het structurele tekort op, zodat het over een paar jaar weer mis is. Het vergrijzingsprobleem wordt door de laatste twee jaar van het kabinet-Balkenende de komende jaren met 6 mld. vergroot. Laat ik het maar ronduit zeggen: dat vinden wij als komende linkse regering niet echt fijn. Dat betekent dat wij de puinhoop van drie kabinetten-Balkenende moeten gaan opruimen. Daarom geven wij in onze tegenbegroting 2 mld. minder aan cadeautjes weg dan dit kabinet doet. Kijk, wij begrijpen natuurlijk best dat het kabinet na jaren op een houtje bijten nu een dineetje wil geven. Je moet toch wat aan de vooravond van de verkiezingen. Maar het schiet niet echt op als daarvoor eerst het tafelzilver is verkocht. Eerlijk gezegd, had ik niet gedacht ik het ooit tegen dit calvinistische

kabinet zou zeggen, maar dit is gewoon lichtzinnig. En daar hebben de Nederlanders niet zoveel aan.

En dan de economische groei. Het gaat inderdaad stukken beter. Wereldwijd heeft zich herstel ingezet, waarvan ook Nederland als open economie profiteert. Het bedrijfsleven krijgt meer orders. Er raken meer mensen aan het werk. De winsten gaan omhoog en de belastinginkomsten stijgen. Dat is allemaal hartstikke fijn. Maar het kabinet en de regeringspartijen doen net alsof het economisch herstel is veroorzaakt door hun beleid. Dat doet mij een beetje denken aan van die oude Sovjetrijmpjes.
De winter verdwijnt, de lente breekt aan,
dat heeft de Partij voor ons gedaan.
De nacht verdwijnt, de zon komt door,
dank, dank aan de Partij daarvoor.

De heer **Verhagen** (CDA): Voorzitter. Ik begrijp dat mevrouw Halsema haar oude communistische strijdliederen nog goed kent. Dat is er blijkbaar vroeger bij die partij echt ingeramd.

Los daarvan, mevrouw Halsema, hoe verklaart u dat wij het beter doen dan de ons omringende landen? Hoe verklaart u dat IMF en OESO juist de maatregelen van dit kabinet ten voorbeeld houden aan andere landen, zodat die ook beter kunnen profiteren? Wij hebben nooit gezegd dat wij de economische groei hebben veroorzaakt. Het kabinetsbeleid heeft bijgedragen aan de krachtiger economische groei. Wij kunnen meer profiteren van die internationale economische groei dankzij het feit dat de hervormingen zijn doorgevoerd. Dat zeggen wij niet alleen, dat zeggen ook IMF en OESO. Als het allemaal alleen maar economische groei is, die lente die bij u zo mooi opkomt, waarom doen België, Duitsland en Frankrijk het dan slechter dan wij?

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): U loopt vooruit op mijn betoog, want ik ga u nog haarfijn uitleggen hoe het echt zit. Mijn volgende zin luidde namelijk: De ongemakkelijke waarheid is dat de recessie in Nederland niet is veroorzaakt door dit kabinet, maar er wel door is versterkt en verlengd. Nederland was in 2002 heel sterk in Europa. Wat er vooral is gebeurd, is dat wij onze voorsprong in grote mate zijn kwijtgeraakt. Het sterkst zie je dat op werkgelegenheidsterrein. Dat zal ik u ook uitleggen. Wij waren in 2002 Europees werkgelegenheidskampioen. Wij hadden fantastische cijfers. Wij zijn nog steeds werkgelegenheidskampioen, alleen is het verschil tussen ons en de anderen een stuk kleiner geworden.

De heer **Verhagen** (CDA): Juist een stuk groter geworden. U moet wel even van de feiten uitgaan.

Het doet mij toch denken aan de plaatjes die de Communistische Partij Nederland ons vroeger voorhield en die ze De Waarheid noemde. Daarin zette de partij een volkomen waninterpretatie van de werkelijkheid neer om zichzelf mooi te praten. Ik kan mij voorstellen dat u denkt dat dit nu ook het geval is, maar het verschil is dat harde cijfers niet liegen. Uit die cijfers blijkt dat wij een hogere economische groei hebben, dat wij de laagste werkloosheid hebben en dat er minder mensen aan de kant staan dan voordat wij aan deze klus begonnen. U kunt het leuk vinden of niet, maar wees nu eens blij dat het goed gaat.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Ik zal heel blij zijn als het straks onder ons linkse kabinet echt goed gaat met dit land. Dan krijgt u jaar in, jaar uit een echte feestbegroting. Een begroting namelijk waarvan álle mensen in Nederland voordeel hebben en niet alleen hele kleine groepjes mensen die het toch al goed hebben. Gun mij de kans om uit te leggen hoe u met de cijfers knutselt. Ik heb dat net al bij interruptie gedaan. Toen had u er ook geen antwoord op. Ik verwijs u alvast even naar pagina 167 van de MEV van het CPB. Daarin vindt u de teruglopende werkgelegenheid in de afgelopen jaren. Ik weet niet waar u al die groeicijfers vandaan haalt, maar deze worden niet bevestigd door het Centraal Planbureau, niet door het CBS en niet door het Sociaal en Cultureel Planbureau. De armoede is groter geworden. Het is slecht gegaan met de werkgelegenheid. De economische groei is langer negatief geweest dan nodig was.

De heer **Verhagen** (CDA): Uit de MEV van het Centraal Planbureau blijkt dat Nederland het in 2006 en 2007 beter doet dan de EU-25. In 2005 deed Nederland het ook al beter dan de Eurogebieden als geheel. Dat staat in diezelfde MEV. Onder Paars II was de groei lager dan het EU-gemiddelde. Met andere woorden, wij hebben nu een hogere groei dan het EU-gemiddelde en staan zelfs op nummer 1. Ook uit de cijfers die vandaag weer naar buiten kwamen, blijkt dat Nederland weer tot de top tien behoort. U kunt het allemaal ontkennen, maar het staat er gewoon. Voorts staat in de Armoedemonitor – het andere waar u steeds op doelt – gewoon dat het aantal armen is afgenomen en dat de huishoudens boven de lage inkomensgrens er meer op achteruit zijn gegaan dan de groep waar u steeds op doelt. Dat zijn cijfers uit de MEV en de Armoedemonitor. U kunt ze gewoon nakijken.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Ik wijs nog maar even op blz. 167 van de MEV staat dat er in 2002 6,6 miljoen banen in Nederland waren, in 2006 bijna 5 miljoen banen. Dat is dus verlies van werkgelegenheid. Voorzitter. Ik zal u die pagina even geven, het is een kopietje uit de MEV!

Ik ga maar verder met mijn verhaal en leg het de heer Verhagen verderop in mijn verhaal het nog wel eens uit. Overigens verwijs ik hem graag ook naar het aardige rapportje dat wij hebben uitgebracht, namelijk de Bende van Balkenende waarin wij cijfermatig hebben onderbouwd...

De heer **Verhagen** (CDA): U zei die Wende? Dat klopt!

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Dat zou u willen, neen, de Bende van Balkenende.

Voorzitter. De ongemakkelijke waarheid is dat de recessie in Nederland niet is veroorzaakt door het kabinetsbeleid, maar er wel door is versterkt en verlengd. Het had zo veel beter gekund! Nederland doet namelijk pas laat mee aan de economische opleving. De langdurige werkloosheid is gestegen, net als de werkloosheid onder mensen die moeilijker aan de bak komen, jongeren, vrouwen, allochtonen. Wij hebben nog nooit zo veel mensen aan het werk gehad, zegt het kabinet, maar ja, zeggen wij dan, er zijn ook nog nooit zo veel volwassen mensen in Nederland geweest. De waarheid is dat er voor meer mensen vandaag de dag gewoon minder werk is dan in 2002! Onder Kok kwamen

er per jaar 134.000 nieuwe voltijdbanen bij, onder Balkenende 4500 per jaar! Dat is een historisch slecht resultaat en daar kunt u toch niet trots op zijn?

Dan nog wat. Gelukkig gaat het met heel veel mensen in Nederland goed. Daar heeft ruim vier jaar Balkenende geen verandering in kunnen aanbrengen. Maar de outsiders op de arbeidsmarkt hebben geen betere kansen, de chronisch zieken, de gehandicapten en de minima hebben inkomen ingeleverd. Veel minder mensen ontvangen WW of WAO maar hebben geen baan gevonden. Van elke vijf WAO'ers die hun uitkering kwijt zijn geraakt, zitten er vier zonder werk! Er werken minder arbeidsgehandicapten dan in 2002 en de resterende WAO'ers hebben nog steeds niet de beloofde hogere uitkering gekregen. Ik hoop dan ook dat het CDA nu eens eindelijk over de brug komt. Want, als er dan geld te verdelen is, houden wij wel van een beetje rechtvaardigheid. Als er een feestje is, waarom dan alleen voor een selecte groep en niet eens voor een selecte groep mensen, maar voor een selecte groep bedrijven? De winstbelasting voor bedrijven gaat met maar liefst 1,5 mld. omlaag! En daar hebben starters, kleine zelfstandigen, het midden- en kleinbedrijf helemaal niets aan. Dat geld is voornamelijk voor de grote internationaal opererende bedrijven waar maar een heel klein deel van de Nederlanders werkt. Bedrijven in Nederland hebben geen problemen met de belastingdruk maar met de hoge arbeidskosten. Maak arbeid goedkoper, daar help je bedrijven en daar help je mensen mee.

Maar bovendien, er is in Nederland zo veel meer aan de hand dan het wel en wee van de economie. Economische groei, welvaart, rijkdom krijgen pas betekenis als daarmee de problemen worden opgelost van de chronisch zieken die door de no claim bezuinigt op de zorg die hij echt nodig heeft. De allochtone jongere die geen stageplek krijgt. De bejaarde die in het verpleeghuis niet fatsoenlijk te eten krijgt, om over een douche of aandacht nog maar te zwijgen. Drie kabinetten lang zijn de economische problemen overdreven en de maatschappelijke problemen genegeerd. De verkiezingsprogramma's van CDA en VVD bieden meer van hetzelfde. Beide partijen willen miljarden bezuinigen op de zorg. Daar bovenop wil het CDA de 40-urige werkweek opnieuw invoeren. Dat betekent dat outsiders nog kanslozer worden op de arbeidsmarkt en dat de werkenden, al die CDA-gezinnen, nog meer tijd tekort zullen komen. Ik vind het heel aardig dat de heer Verhagen het kostwinnermodel nu wil afschaffen, maar je kunt daarin ook doorschieten. De VVD wil zoals altijd de inkomensverschillen verder vergroten.

De heer **Verhagen** (CDA): Altijd maar weer die plaatjes. Een 40-urige werkweek – ik wilde dat ik die had, maar goed – is geen verplichting, maar een mogelijkheid. Mensen kunnen dus rustig 36, 28 of 22 uur blijven werken. Daarin komt geen verandering. De mensen die ervoor kiezen om parttime te werken, kunnen dat ook dan doen. Het enige verschil is dat mensen die nu allang 40 uur per week of meer draaien, daarvoor ook betaald krijgen, en dan niet in dagen die zij niet kunnen opnemen omdat er te veel werk is. In een aantal sectoren zijn er tekorten aan opgeleide mensen die het werk kunnen doen. Wij kunnen de grenzen dan wel weer openzetten om migranten binnen te halen om dat werk te doen, maar zo werkt het niet. Als wij voldoende mensen in de zorg en het onderwijs willen kunnen krijgen, moeten wij ook de mogelijkheid bieden om dat 40 uur per week te doen als de mensen dat willen. Nogmaals, het is geen verplichting. U moet dus niet doen alsof wij een 40-urige werkweek opleggen.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Ik heb toch duidelijk in uw verkiezingsprogramma gezien dat u de 40-urige werkweek opnieuw wilt invoeren. U raakt inderdaad de kern als u zegt dat u graag een 40-urige werkweek zou willen hebben. De mensen met de goede inkomens en de goede banen zullen beter betaald krijgen, terwijl alle outsiders op de arbeidsmarkt, de mensen die graag willen werken, niets opschieten met een 40-urige werkweek. Zij hebben daardoor minder kansen, omdat de arbeidsproductiviteit dan misschien wel omhoog gaat, maar de arbeidsparticipatie niet. Dat is waarom het gaat. Je moet inderdaad niet plotseling allemaal migranten gaan binnenhalen. Wat je wel moet doen, is ervoor zorgen dat arbeid veel goedkoper wordt. Dan kun je echt wat bereiken. Je zou ervoor moeten zorgen dat alle mensen die heel graag willen werken, ook kunnen worden aangesteld doordat bedrijven niet zo ongelooflijk veel kosten hebben aan werknemers die zij in dienst willen nemen.

De heer **Verhagen** (CDA): Dat is geen enkel probleem. Als je de arbeidsparticipatie en de arbeidsproductiviteit verhoogt, heb je de mogelijkheid om de zaak ook voor de toekomst veilig te stellen. Dan hoef je de AOW of de hypotheekrente niet aan te pakken, wat u doet. U kunt daarvoor kiezen, dat is uw keuze, maar wij kiezen voor iets anders.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Dat weet ik. U kiest voor 4 mld. bezuinigen op de zorg. Dat is inderdaad ook een keuze.

De heer **Verhagen** (CDA): Het is kennelijk nog steeds niet duidelijk...

De **voorzitter**: Mijnheer Verhagen, ik sta hierover geen interrupties toe, want dit punt is voldoende aan de orde geweest.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Het spijt mij, maar ik verstond de laatste opmerking van de heer Verhagen niet. Ik houd het dus maar bij mijn opmerking over 4 mld. bezuinigen op de zorg als een keuze. Ik zou daaraan nog willen toevoegen dat ik natuurlijk niet over de verkiezingsprogramma's van het CDA en de VVD ga, maar dat die volgens mij oplossingen bieden voor problemen die Nederlanders helemaal niet dwarszitten. Er wordt een eenzijdig economisch programma in uitgewerkt dat zichzelf allang heeft overleefd. Heel erg lang geleden won Bill Clinton de Amerikaanse verkiezingen met de kreet ''it's the economy, stupid!''. Wij staan echter allang voor andere opgaven. Niet de economie, maar de mensen moeten sterk en vrij worden gemaakt. Tegenover de economische obsessie van dit minderheidskabinet en de regeringspartijen zou ik dan ook de uitspraak willen zetten: ''it's the society, stupid!'' Er kan namelijk zeer veel vooruitgang worden geboekt op bijna elk denkbaar maatschappelijk terrein. Ik beperk mij er tot drie en zou daarbij willen beginnen met het milieu.

Het milieu mag vandaag nog wel wat aandacht krijgen. Wij kijken terug op verloren jaren. Het zegt

natuurlijk ook wel wat dat er pas twee maanden voor de verkiezingen voor het eerst een milieuminister wordt aangesteld. Minister Winsemius, maakt u zich echter geen zorgen, er is namelijk veel meer te doen dan alleen maar de plantjes op het ministerie water te geven! Want na vijf jaar Balkenende wordt er naar gas geboord in de Waddenzee, blijft Borssele langer open en als het aan uw assistent ligt, komt er een tweede kerncentrale bij. Er zijn meer files, er is minder stads- en streekvervoer, de treinen rijden langzamer. Duurzame energie komt niet van de grond en daarenboven verpest minister Wijn het investeringsklimaat. De biologische landbouw blijft achter, terwijl de bio-industrie ongestoord floreert ten koste van de miljoenen dieren die daar honds worden behandeld.

GroenLinks hunkert naar een nieuw perspectief. GroenLinks wil van Nederland een ''green valley'' maken. ''Green valley'' combineert de economische kracht van Silicon Valley met de ambities van groene innovatie. Wij zorgen voor duurzame economische groei, meer werk en een beter milieu. Wij hebben dit uitgeschreven in honderd concrete voorstellen. Deze variëren van het stimuleren van elektrische auto's, de ontwikkeling van biologisch plastic, de aanleg van light rail in de stedelijke regio's tot de bouw van een nieuwe stad in de Bollenstreek om te voorkomen dat Nederland verrommelt en dichtslibt. Er kan zo veel meer dan de premier en het innovatieplatform denken. Het gebeurt in het buitenland en het zou ook in Nederland kunnen: auto's die 1 op 30 rijden, elke vijf minuten een trein, een brandstofcel die groene stroom produceert. Als wij maar willen, en als de politiek de leiding maar neemt. Een politiek die milieu-innovatie beloont en vervuiling duurder maakt, waardoor er echt een markt voor groene producten kan ontstaan. Het betekent wel dat je een ongemakkelijke waarheid onder ogen moet zien. Zoals Johan Cruyff zou zeggen: je ziet het pas als je het door hebt. Ik vraag mij wel eens af of de premier het door heeft. Hij krijgt van mij ons boek ''Green Valley'' cadeau, maar dat niet alleen. Al Gore heeft een film gemaakt over klimaatsverandering, getiteld ''een ongemakkelijke waarheid''. Volgende week is de Nederlandse première. Ik ga er naartoe en ik zou de premier willen vragen, mij te vergezellen. Sorry, mijnheer Rutte.

Dit lijkt mij een logische overgang naar mijn volgende onderwerp, te weten vrouwen.

Mevrouw **Van Oudenallen** (Groep Van Oudenallen): Voorzitter, ik dank u.

De **voorzitter**: Alstublieft. Het woord is aan mevrouw Van Oudenallen.

Mevrouw **Van Oudenallen** (Groep Van Oudenallen): Ja, ik hoorde iets over vrouwen, toch?

Ik heb eerst de heer Bos vanochtend allerlei dingen horen zeggen. Zo'n dromer! Nu hoor ik u, maar u bent anders altijd veel vrolijker. Ik denk altijd: wat een leuke vrouw is die mevrouw Halsema en wat zegt zij een goede dingen. Maar nu: die treurnis! Ik herken Nederland niet en ik herken niet de algemene beschouwingen die ik heb gelezen. Ik hoor u alleen maar een heel treurig verhaal houden.

De **voorzitter**: Nu u weer, mevrouw Halsema.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Ik vraag mij af waar mevrouw Van Oudenallen gestopt is met luisteren. Ik stel overigens voor dat u zich voegt bij dit minderheidskabinet. Zij kunnen er best een paar mensen bij gebruiken. In loyaliteit doet u niet voor hen onder. Ik heb zojuist een heel betoog gehouden over de groene vallei, de ''green valley'' die Nederland zou kunnen zijn, van duurzame economische groei, van meer werk, van een veel beter milieu en van technologische innovatie. Ik vraag u, mij daarin te steunen. Het lastige met u is, dat u het treurig vindt, of een kwestie van dromen. Zo langzamerhand ben ik dus wel benieuwd waar u straks zelf mee komt.

De **voorzitter**: Dat komt straks; mevrouw Van Oudenallen geeft eerst een korte reactie op wat haar nu wordt gevraagd.

Mevrouw **Van Oudenallen** (Groep Van Oudenallen): Laten wij het vooral spannend houden; ik breng het spannende onderdeel. Nederland is een fantastisch land; er is veel te doen. Het is natuurlijk wel een land in beweging. Als u zo gesteld bent op groen en op de bijtjes en de bloemetjes, dan denk ik: emigreer naar Australië of zo.

De **voorzitter**: Om mevrouw Halsema van het lachen te laten bijkomen, stel ik de Kamer voor, het stenogram van dit gedeelte van de vergadering door te geleiden naar de hier te lande verblijvende gouverneur-generaal van Australië. Ik neem aan dat u daarmee instemt.

Het woord is wederom aan mevrouw Halsema.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Voorzitter. Dit komt ook omdat ik bij bloemetjes en bijtjes eerlijk gezegd aan iets heel anders moet denken, maar dat zal wel aan mij liggen. Ik weet eerlijk gezegd niet of het daarmee beter gesteld is in Australië. Ik zou willen dat het hier net zo mooi was als in Australië. Daar wil ik het bij laten.

Ik was begonnen met mijn volgende onderwerp, waar mevrouw Van Oudenallen zich meteen toe geroepen voelde, namelijk vrouwen. Veel vrouwen dringen aan de poort. Zij willen naar voren, zij willen on top. Het is ronduit ergerlijk dat al die vrouwen zo weinig worden gesteund. Nergens in Europa zijn zo weinig vrouwen economisch zelfstandig als in Nederland. Dat geldt met uitzondering van Malta, geloof ik. Het emancipatiebeleid – als het nog bestaat, dat weet ik niet zeker – is achterlijk. Met kostwinnersbonussen worden vrouwen gestimuleerd om thuis te zitten. Het zorgverlof is karig, de kinderopvang is mislukt. Dat heeft gelukkig de heer De Geus inmiddels ook erkend.

Het kan anders. Werk is goed voor vrouwen. Werk is goed voor het land. Werken alleen is niet zaligmakend, ook niet voor mannen. Daarom wil GroenLinks deeltijdwerk bevorderen, royale en betaalde zorgverloven introduceren voor vrouwen en voor mannen en goede kinderopvang die gratis is. Misschien kunnen wij vandaag in ieder geval een kleine stap zetten. Zelfstandig ondernemers en freelancers hebben sinds 2004 geen recht meer op zwangerschapsverlof. Dat is onder dit kabinet verdwenen. De CDA-fractie stemde recent ook tegen een motie van GroenLinks en D66 om dit alsnog te regelen. In het nieuwe verkiezingsprogramma van het CDA blijkt het CDA weer bij zinnen te zijn gekomen. Ik zou dus willen voorstellen om nu in ieder geval gedrieën

het zwangerschapsverlof voor zelfstandigen weer te regelen.

De bevrijding van vrouwen is een aanhoudende strijd, in Nederland, maar vooral wereldwijd. Vrouwen zijn altijd en overal het eerste slachtoffer van geweld. Zeker wanneer oorlogen woeden zoals in Sudan, Irak en Afghanistan. Vluchtelingen en ontheemden zijn in meerderheid vrouw. Vluchtende vrouwen worden vaak verkracht. Velen van hen krijgen aids. Vrouwen worden in veel landen ernstig onderdrukt, verhandeld en gedwongen geprostitueerd. Helaas bestaat er wereldwijd geen coalitie voor vrouwen, maar wel een coalitie tegen vrouwen. Dat zijn de fundamentalistische moslims, maar ook de fundamentalistische Amerikaanse christenen en de rooms-katholieke kerk. Dat is een as van religieus kwaad die de zeggenschap van vrouwen probeert terug te dringen. De gevolgen zijn desastreus.

De Koningin zei het mooi: het lot van de wereld is ons lot. Het lot van vrouwen wereldwijd zou ons lot moeten zijn. Vrouwen verdienen onze steun. Miljoenen vrouwen in het zuiden beginnen een eigen bedrijf. Lokale economieën drijven op vrouwen. Veel vrouwen zorgen voor hun gezin, waar mannen dat nalaten. GroenLinks wil dat Nederland deze initiatiefrijke vrouwen steunt en nieuwe kansen geeft. Dankzij de economische groei is er nu 220 mln. extra beschikbaar voor ontwikkelingssamenwerking. Het lijkt ons niet te veel gevraagd om de helft van dat geld in te zetten voor vrouwen, voor onderwijs voor meisjes, voor microkredieten voor vrouwen, voor projecten die hen helpen om zelf te beschikken over hun lichaam en hun seksualiteit, tegen verkrachtingen, tegen de verspreiding van aids.

En dan nog iets. Wij vrouwen hebben recht op George Clooney. Na zijn bezoek aan Darfur sprak hij de Veiligheidsraad toe. De crisis daar heeft inmiddels aan 300.000 mensen het leven gekost. Miljoenen mensen zijn op de vlucht en ook hier, net als elders, lijden vrouwen het meest. George Clooney zegt: wij kunnen onze hoofden niet omdraaien, wegkijken en hopen dat dit verdwijnt. Hij pleit voor echte bescherming van de bewoners van Darfur. Nu accepteert de regering van Sudan alleen de vredesmissie van de Afrikaanse Unie. GroenLinks pleit ervoor om die missie onder VN-vlag te brengen, zodat zij veel slagvaardiger kan gaan opereren. Bovendien vindt GroenLinks het noodzakelijk dat de Verenigde Naties een no-fly zone instellen boven Darfur, zodat de bommenwerpers van het Sudanese leger geen dorpen meer kunnen plat bombarderen. Ik roep de regering dringend op zich hiervoor in te zetten.

Voorzitter, het zal u ook zijn opgevallen dat bij alle sprekers tot nu toe dreigende taal over de islam en de westerse cultuur afwezig is. Alle partijen hebben het weer over onderwijs en werk. Natuurlijk – ik sluit dat niet uit – zullen straks nog een paar rechtse snippers enkele sweeping statements te berde brengen, maar ook de VVD heeft de koers duidelijk verlegd. Minister Verdonk heeft het pleit in haar eigen partij verloren. Al die cultuurkritiek, het gedoe over geweigerde handen, over moslims met een te laag incasseringsvermogen, over ingetrokken paspoorten, over wij en zij: het heeft allemaal niets opgeleverd. Of het moet toenemend wederzijds onbegrip en wantrouwen zijn geweest, polarisatie en toenemende discriminatie. GroenLinks heeft zich hiertegen altijd fel verzet. Nu hebben wij haast, want er is kostbare tijd verloren. Wij hebben geen tijd meer voor ideologische hoogdravendheid over hoofddoekjes of godslastering. Wij hebben geen tijd voor theoretische scherpslijperij over de vrijheid van onderwijs. Wij willen praktische verbeteringen. De inburgeringcursussen zijn niet op orde. Er is geen oplossing voor de 26.000 gezichten die nog steeds niet weten of zij hier al of niet mogen blijven. Er is geen oplossing voor zwarte achterstandscholen en voor de sociale armoede in de grote steden.

De heer **Van Schijndel** (Groep Eerdmans/Van Schijndel): Voorzitter. Ik denk dat mevrouw Halsema een tikkeltje gelijk heeft. De vrijzinnigen van GroenLinks hebben de VVD op de door haar genoemde punten overgenomen.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Ik zal ze straks een lidmaatschapskaart sturen.

De heer **Van Schijndel** (Groep Eerdmans/Van Schijndel): Ik ben benieuwd wat er dan gebeurt.

Ik heb de volgende vraag aan mevrouw Halsema, kijkend naar alles wat er de laatste jaren is gebeurd. Ik noem met name de verkiezingsstrijd in 2002, want die heeft geleid tot een heel belangrijke verandering van het opinieklimaat, in de zin van het durven spreken over de levensbeschouwelijke kanten aan het niet mee komen van bepaalde migrantengroepen, de mensen met een moslimachtergrond, zoals Turken, Marokkanen en andere groepen. Is dat allemaal voor niets geweest? Heeft dat niets goeds opgeleverd? Dat kan mevrouw Halsema in gemoede toch niet volhouden?

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Ik ben heel benieuwd naar het bewijs van de heer Van Schijndel van de successen die daarmee zijn geboekt de afgelopen jaren. Voor mij is de vrijheid van meningsuiting heel erg belangrijk. Ik sta daarvoor altijd op de barricades. Ook de vrijheid van godsdienst vind ik een groot goed. Ik vind het heel belangrijk dat Nederland zo'n vrije cultuur heeft, dat orthodoxe gelovigen in alle vrijheid hier hun geloof kunnen aanhangen en dat de mensen die daar grote bezwaren tegen hebben in alle vrijheid hun bezwaren kunnen uiten. Ik heb er bezwaar tegen – dat is de afgelopen jaren gebeurd – dat de vrijheid van meningsuiting die mijns inziens vooral een plicht tot welluidendheid is, is verward met de vrijheid van schelden. Dan vindt de heer Van Schijndel mij niet aan zijn kant.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Voorzitter. Mevrouw Halsema spreekt over de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van godsdienst. Dat zijn grote doelen; mevrouw Halsema en haar fractie staan daar pal voor. Hoe verdraagt zich dat met de ondertoon die ik waarneem in haar betoog? In de parlementaire democratie luisteren wij naar elkaars verhalen, geen misverstand daarover, maar ik heb mevrouw Halsema iets horen zeggen over fundamentalistische christenen in Amerika, de rooms-katholieke kerk en rechtse snippers die nog aan bod zullen komen. Waar zit in dat spectrum de SGP eigenlijk? Laten wij maar helder zijn wat dat betreft, want ik laat mij hier niet weg plakken met mijn verhaal. Het luistert nauw. Zo goed als ik probeer respect te hebben voor mevrouw Halsema, vraag ik van haar invoelingsvermogen voor oprechte overwegingen die ten grondslag kunnen liggen aan een bepaalde visie op mens en maatschappij. Ik ken haar als iemand die daarvoor ruimte

geeft en respect heeft. Ik heb er behoefte aan om dat op dit moment toch eens even te accentueren.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Voorzitter. U kent mij als iemand die de vrijheid van religie altijd zal verdedigen. U kent mij ook als iemand die de vrijheid van religiekritiek altijd zal verdedigen. Ik heb nu religiekritiek geuit ten aanzien van de keuzevrijheid van vrouwen. Ik heb er inderdaad grote bezwaren tegen dat fundamentalistische christenen in de Verenigde Staten de vrijheid van vrouwen terugdringen, zowel ten aanzien van hun reproductieve als economische rechten en hun zelfstandigheid. Ik meen dat ik dat in alle vrijheid moet kunnen zeggen. Ik heb er bezwaar tegen als vrouwen niet gelijkwaardig worden behandeld. Inderdaad hebben de heer Van der Vlies en ik daarover ook nog een appeltje te schillen. Dat weten wij van elkaar. Ik gun hem zijn vrijheid. Maar ik verwacht dat hij mij ook mijn kritiek daarop gunt.

De heer **Herben** (LPF): Het onderwerp zit mij hoog. Ik had gehoopt dat mevrouw Halsema haar woorden zou nuanceren na het beleefde verzoek van de heer van der Vlies. Vanuit het oogpunt van cultuurrelativisme stelt zij alle godsdiensten op één lijn. Politiek correct spreekt zij van ''fundamentalistische moslims''. Dus niet ''moslims'', maar ''fundamentalistische moslims''. Vervolgens spreekt zij van ''fundamentalistische christenen in Noord-Amerika en de rooms-katholieke kerk''. Dat houdt in dat in haar ogen de gehele rooms-katholieke kerk fundamentalistisch is en behoort tot de as van het kwaad. Ipso facto betekent dit dat de heer Mat Herben, katholiek, en de heer Van der Vlies, christelijk, tot de as van het kwaad behoren. Ik verzoek mevrouw Halsema om die woorden terug te nemen.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Ik geloof dat er inderdaad in elke godsdienst fundamentalistische delen aanwezig zijn. Daar heb ik moeite mee, omdat deze zich verzetten tegen de gelijkwaardigheid van man en vrouw. Heel precies noem ik dan fundamentalistische moslims, fundamentalistische christenen en de rooms-katholieke kerk. Daarmee zeg ik niet ''rooms-katholieke gelovigen'', maar ''de kerk''. Dat is de instantie die de leiding heeft, die vrouwen weert uit het priesterambt en het gebruik van condooms blijft verbieden met alle desastreuze maatschappelijke, internationale gevolgen van dien. Ik heb het niet over de heer Herben als gelovige, maar ik heb het over de kerk. Daarom houd ik mijn kritiek staande.

De heer **Herben** (LPF): Ik wil met mevrouw Halsema graag op een gelegen moment een theologische discussie voeren. Ik meen dat zij niet helemaal goed begrijpt wat gelijkwaardigheid van man en vrouw in geloofszaken betekent.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Dit was een constatering.

De heer **Van Schijndel** (Groep Eerdmans/Van Schijndel): Ik wil graag terugkomen op het waarderelativisme en de vergelijking van verschillende geloven. De kritiek op linkse mensen is altijd dat zij niet realistisch zijn en niet kijken hoe het echt zit. Mevrouw Halsema kan toch moeilijk betwisten dat de meeste christenen in Nederland, de meeste katholieken en de meeste joden geëmancipeerd zijn. Ik zou bijna zeggen dat zij vrijzinnig zijn in de wijze waarop zij met hun geloof omgaan.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Zeer!

De heer **Van Schijndel** (Groep Eerdmans/Van Schijndel): De overgrote meerderheid van de moslimbevolking kent een mainstream orthodoxe islam, voor zover zij de islam al kennen. Daarin leven heel andere ideeën over hoe je met vrouwen moet omgaan en hoe meisjes zich dienen te gedragen. Juist mevrouw Halsema, die pleit voor emancipatie en vrouwenrechten, moet zien dat deze geloofsartikelen en geloofspraktijken door de mannen worden gebruikt tegen hun eigen vrouwen. Zij zou zich veel meer zorgen moeten maken over de minderheden, de vrouwen en de homo's, binnen deze gemeenschap. Hun problemen zijn reëel en kunnen niet weggeredeneerd worden door te verwijzen naar evangelische christenen en de paus.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Het ligt vast aan mij, maar op twee derde ben ik de draad kwijt geraakt. Dat zal mijn probleem zijn. Ik kan het heel simpel houden. Geloof is vrij. Gelovigen zullen altijd op mijn steun en verdediging kunnen rekenen. Hoe vrijzinniger hoe mooier! Ik heb een probleem met fundamentalisme, waar dat zich ook bevindt. De heer Van Schijndel schijnt precies te weten in welke godsdienst dat meer voorkomt en in welke godsdienst minder. Eerlijk gezegd interesseert het mij niet. Voor mij geldt gewoon hetzelfde, ongeacht de aard van het geloof. Geloven is vrij. Als mensen fundamentalistisch worden en daarmee de gelijkwaardigheid van men en vrouw aantasten, vinden zij mij in het publieke debat tegenover zich. Dat heb ik vandaag willen uitdrukken.

De heer **Verhagen** (CDA): Ik vind het een absoluut dieptepunt dat mevrouw Halsema de rooms-katholieke kerk in zijn totaliteit afschildert als fundamentalistisch.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Dat heb ik ook niet gedaan. De heer Verhagen was even koffie aan het drinken, maar ik maakte een onderscheid.

De heer **Verhagen** (CDA): Ik heb het exact gehoord. Mevrouw Halsema sprak over fundamentalisten, of die nu tot de islam behoorden of het christendom en de katholieke kerk in zijn totaliteit. Zij distantieert zich daarvan door te zeggen dat zij het niet over de gelovigen heeft gehad. Ik vind het werkelijk stuitend dat zij de katholieke kerk hier zo neerzet, om de doodeenvoudige reden dat de katholieke kerk als geen ander opkomt voor een samenleving van liefde en een samenleving waarin je je om je naaste te bekommeren hebt. Dat in deze vergaderzaal, in Nederland, een fractievoorzitter van een politieke partij durft te stellen dat de katholieke kerk gewoon afgeschreven moet worden; dieper had zij werkelijk niet kunnen zinken.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Ik had het wel aardig gevonden als de heer Verhagen ook de heer Van Schijndel even op zijn plaats had gezet, vanwege het beeld dat hij schetste van de islam. Eerlijk gezegd was dat vele malen erger dan wat ik heb gezegd over de leiding van de rooms-katholieke kerk. Ik heb daar

problemen mee, maar niet met gelovigen. Ik heb wel problemen met de onmogelijkheid voor vrouwen om toe te treden tot het priesterambt en het voortgaande verbod op het gebruik van condooms en de verspreiding daarvan. Ik heb daar grote bezwaren tegen en ik meen dat ik dat hier in alle vrijheid moet kunnen zeggen.

En nu zou ik graag naar de praktijk willen.

De heer **Verhagen** (CDA): Ik ben met mevrouw Halsema in debat en niet met de heer Van Schijndel. Dat doe ik wel als hij het woord voert.

Als mevrouw Halsema de katholieke kerk zo neerzet, vraag ik mij af hoe zij het überhaupt in haar hoofd haalt om hier te praten over een samenleving waarin wij verdraagzaam met elkaar omgaan en waarin wij respect voor andere geloven hebben. Zij betoont hiermee geen respect voor de katholieke kerk.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Volgens mij heb ik net al een onderscheid aangebracht tussen gelovigen en de leiding van de kerk, de instantie. Ik zou de heer Verhagen gewoon aan mijn kant willen vinden als ik pleit voor de versterking van de positie van vrouwen en voor een wereldwijde gelijkwaardige omgang met vrouwen.

De **voorzitter**: De heer Herben heeft op dit punt al gesproken. Hij kan één korte vraag stellen.

De heer **Herben** (LPF): Ik wilde erop wijzen dat er een verschil is tussen staatsrecht en theologie. De katholieke kerk erkent de scheiding van kerk en staat. Wat het kerkelijk wetboek verder voorschrijft voor de eigen gelovigen is een zaak die mevrouw Halsema en mij nauwelijks zou dienen te interesseren. Dat is de geloofsvrijheid. De scheiding van kerk en staat en de gelijkwaardigheid van man en vrouw in staatsrechtelijke zin worden door de kerk onderschreven, ook door de huidige paus. Daarom vind ik dat mevrouw Halsema de kerk niet op een lijn mag stellen met de as van het kwaad. Ik vind het voor mensen die in Staphorst naar de tv zitten te kijken beledigend om te worden vergeleken met keelafsnijders.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Ik verstond het laatste niet. Wordt er een grap gemaakt en dan hoor ik het niet!

De **voorzitter**: Ik verstond het ook niet.

De heer **Herben** (LPF): Ik heb er problemen mee dat mensen in Staphorst die als zij dat zouden willen naar de tv kijken, horen dat zij worden vergeleken met de as van het kwaad. Ik denk dat mijn opmerking, over het verschil tussen staatsrecht en theologie, duidelijk is.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Voor de laatste maal en voor de duidelijkheid: ik heb gelovigen er niet bij gehaald. Ik heb het over de autoritaire instanties, de kerk als instantie. Ik heb meteen gezegd: het gaat mij om de van bovenaf opgelegde verboden. Die zijn slecht voor vrouwen. Die zorgen ervoor dat vrouwen veel minder kansen hebben en dat houd ik staande.

De heer **Rouvoet** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik meen dat het zou helpen als mevrouw Halsema niet alleen onderscheid maakte tussen de gelovigen en het instituut volgens hun lijn – zij moet vooral zelf weten of zij dat onderscheid wil maken – maar ook als zij duidelijk maakte hoe zij het begrip fundamentalisme invult en of zij dat onderscheidt van het begrip orthodoxie. Dat lijkt mij cruciaal. Uit de opvatting van mevrouw Halsema over de vrijheid van godsdienst – zij zegt daar pal voor te staan; zo ken ik haar ook – vloeit voort dat zij ook pal moet staan voor orthodoxie, ook al behelst dat standpunten waarmee zij het fundamenteel oneens is. Dat element heb ik in haar betoog tot nu toe gemist.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Het is goed dat u dit zegt. Ik zal het recht op een orthodox geloof altijd verdedigen. Dat zei ik zojuist. Het klopt dus wat u zegt. Ik vind het van groot belang dat de mensen vrij zijn in de wijze van geloven, totdat zij de mensenrechten schenden, totdat zij de rechten van vrouwen schenden. Dan is er probleem. U zult mij echter nooit horen pleiten voor het beperken of verbieden van elementen van een geloof. Ik val sommige mensen wel aan in het publieke debat. Dat is precies wat ik nu heb gedaan.

De heer **Rouvoet** (ChristenUnie): Dat laatste is u toegestaan. Dat is ook het goede recht als men kritiek heeft op religie, een recht dat ik altijd zal verdedigen als men bij het uitoefenen van die kritiek de perken van fatsoen en respect voor elkaar in aanmerking neemt. Dat laatste is zeer essentieel en verder vind ik het van belang dat de vrijheid van godsdienst met zich meebrengt dat de opvattingen worden gerespecteerd, los van de vraag of dat de opvattingen van een instituut, een kerk of gelovigen zijn. U kunt het met die opvattingen wel fundamenteel oneens zijn en zij kunnen onderwerpen betreffen die u zeer aan het hart gaan. Een aantal ervan hebt u genoemd, maar van belang is dat u de opvattingen respecteert.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Maar u weet dat. U weet dat ik Leen van Dijke als een van de weinigen verdedigde. Dat moet u zich dat nog kunnen herinneren, maar ik kan een opvatting ook bestrijden. Ik verdedig de vrijheid om te geloven. Ik verdedig de vrijheid om in iets te geloven waarmee ik het ten diepste oneens ben, maar ik zal bepaalde opvattingen in het publieke debat bestrijden. Ik houd er echter helemaal niet van om, zoals in kringen van het CDA wel eens is voorgesteld, geloven en de vrijheid van gelovigen om zich politiek te verenigen, te beperken. Daar ben ik geen voorstander van.

Voorzitter, terug naar de praktijk. Mijn derde onderwerp betreft de jongeren. Wij willen vooral aandacht voor onze jongeren, onze allochtone jongeren. Zij hebben namelijk het meeste last gehad van de stilstand en van de harde oordelen van de afgelopen jaren. Dit kabinet biedt jongeren, zowel autochtone als allochtone, weinig. Van de jongeren is 12% werkloos. Bij de allochtone jongeren is dat inmiddels zelfs 23%. Dan krijgt de slogan ''Nederland werkt'' een wrange bijsmaak. Ieder jaar verlaten 57.000 leerlingen voortijdig en zonder diploma het onderwijs. De onderwijsachterstanden van allochtone jongeren blijven onverminderd groot. Ik wil een voorstel doen, geen ideologisch voorstel en geen symbolisch voorstel, maar wel een praktisch voorstel. Scholen krijgen extra geld voor achterstandsleerlingen, maar pas als meer dan 20% van het aantal leerlingen een achterstand heeft. Het effect hiervan is dat witte scholen niet worden gestimuleerd om zich open te stellen, terwijl

wij dat juist willen en dit doet de individuele achterstandsleerling tekort. Ik wil dat wij vandaag afspreken dat elke achterstandsleerling telt en dat wij de scholen geld geven voor elke leerling die extra aandacht nodig heeft.

Voorzitter. Weinig jongeren zullen zich herkennen in het gestelde in de Miljoenennota. Zij zijn er ook slecht in vertegenwoordigd. De hypotheekrenteaftrek kost jaarlijks 14 mld. De aftrek van pensioenpremies kost 9 mld., maar de onderwijsuitgaven als aandeel van het binnenlands bruto product zijn afgenomen, wat D66 ook zegt. Bij de behandeling van de AOW komt niemand op voor de belangen van jongeren, terwijl ook zij straks recht hebben op een solidaire AOW. Die moeten wij met elkaar betalen. Veel ouderen voelen zich solidair met jongeren. Wij menen dat ouderen met hogere inkomens kunnen meebetalen en als iedereen naar draagkracht betaalt – dat stellen wij als tien jaar voor – kan de AOW zelfs met 10% omhoog. Dan gaan de 300.000 arme ouderen, die hebben ingeleverd vanwege de bevriezing van de AOW in de afgelopen jaren, er weer op vooruit.

Wij vinden het onbegrijpelijk dat vrijwel alle politieke partijen hiervoor terugdeinzen en de rekening neerleggen bij jongeren. De komende jaren stijgen de inkomens van ouderen sneller dan die van jongeren. Bovendien betalen de jongeren een steeds hogere premie. Dat is schadelijk voor hun inkomen en voor hun werkgelegenheid. Dan mag je om nieuwe solidariteit vragen, van jonge mensen, van oude mensen.

De drie onderwerpen ''vrouwen'', ''milieu'' en ''jongeren'' zijn niet willekeurig gekozen. Ze zijn exemplarisch voor het tekort aan inspanning dat dit kabinet zich getroost om mensen en onze samenleving te laten groeien. Tegen de premier zeg ik het volgende. U hebt er nu drie termijnen op zitten. Er zijn weinigen die dat ook hebben bereikt. Drees en Lubbers deden er veel langer over dan u. Ik zou zeggen: drie termijnen, het is mooi geweest, hou het voor gezien.

Volgend jaar hoop ik hier weer te staan, maar dan tegenover een linkse premier, die ons programma uitvoert. Dat betekent wat mij betreft in de komende vier jaar een investering van 4 mld. in het onderwijs, minstens 150.000 extra banen in het bedrijfsleven, in de zorg, in het onderwijs, een stageplek voor elke jongere en een halvering van de werkloosheid onder allochtone jongeren, een hogere en betaalbare AOW, 20% meer treinen, 20% minder files, een groen, mooi land, waar ook dieren rechten hebben. Ik denk dat geen partij ons dat nadoet. Ik kan niet wachten.

□

Mevrouw **Van der Laan** (D66): Voorzitter. Deze algemene politieke beschouwingen gaan zoals vaker vooral over Nederland en de Nederlanders. Dat is natuurlijk belangrijk, maar een sociaal-liberale partij als D66 kijkt altijd over de grenzen heen. Dat is niet alleen omdat onze welvaart en onze veiligheid afhankelijk zijn van wat er in de rest van de wereld gebeurt, het is ook omdat wij onze vrijheid en welvaart met zoveel mogelijk mensen willen delen. En daarom begin ik met die internationale blik naar buiten.

Vanochtend hebben wij een petitie in ontvangst mogen nemen van de drie grote geloofsgemeenschappen in Nederland, een petitie tegen de genocide in Darfur. Ik citeer daaruit: ''Wij mogen en kunnen niet werkeloos toezien. Als de lessen van massamoord uit het dichtbije verleden ons onberoerd laten, dan dooft het licht.'' Het is belangrijk om vandaag gevolg te geven aan deze petitie. Wij overwegen daarom een motie in te dienen, opdat er een grotere betrokkenheid van Nederland en Europa zal komen bij het oplossen van die crisis. Wij mogen de conflicten in Afrika, maar ook de schrijnende aidsproblematiek die het hele continent in een wurggreep houdt, nooit uit het oog verliezen, ook vandaag niet.

De heer **Herben** (LPF): Ik was vanochtend ook aanwezig bij de overhandiging van de petitie. Rabbijn Soetendorp voerde het woord en er was ook een katholieke bisschop aanwezig. Ik begrijp dat u de petitie steunt. Kunt u dat rijmen met het idee dat daar de as van het kwaad aan het woord was?

Mevrouw **Van der Laan** (D66): Rabbijn Soetendorp is een liberale rabbijn. De heer Sini is een zeer liberale moslim. Als ik mevrouw Halsema goed begrepen heb, heeft zij het met name gemunt op fundamentalisten, die helaas ook in alle religies en daarbuiten zijn te vinden. Om de gelovigen met wie wij het vandaag zo eens waren, überhaupt in één adem te noemen met een as van het kwaad, lijkt mij wat bizar.

De heer **Herben** (LPF): Dank u.

Mevrouw **Van der Laan** (D66): Ik keer terug naar de internationale politiek die het nieuws beheerst. Begin deze week werd duidelijk dat nu ook de Amerikaanse inlichtingendiensten tot de slotsom zijn gekomen dat de oorlog in Irak een vruchtbare voedingsbodem biedt aan nieuwe generaties terroristen. Het is een rijkelijk late conclusie. D66 en andere fracties hebben de regering hiervan al veel eerder proberen te doordringen toen wij hier debatteerden over het verlenen van Nederlandse steun aan de Amerikaanse inval in Irak. Vrijheid en democratie laten zich niet opleggen met het zwaard, al helemaal niet wanneer degene die het zwaard hanteert, dezelfde vrijheid zo schaamteloos vertrapt door terreurverdachten voor onbepaalde tijd op te sluiten zonder enige vorm van proces, zoals in Guantánamo Bay, of hen te vernederen, zoals in Abu Ghraib, door geheime verhoorcentra in stand te houden of geheime CIA-vluchten uit te voeren en daar vervolgens over te liegen, zelfs tegen bondgenoten, door het begrip ''foltering'' zodanig te vervormen dat er nu twee definities van marteling bestaan, een van de Amerikaanse regering en een van de rest van de wereld.

Natuurlijk beseffen wij dat het geweld van radicale islamisten al dateert van vóór de invasie van Irak, van vóór de zogenaamde oorlog tegen terreur. De vraag mag echter niet langer zijn wat de oorzaak is van wat. De vraag is hoe wij echt kunnen voorkomen dat elke dag weer honderden jonge mensen in Bagdad of Boston, in Damascus of Deventer een excuus in de schoot geworpen krijgen om elkaar naar het leven te staan. Geweld los je niet op met een gewelddadig antwoord. Daarom ben ik zo ongelofelijk trots op het alternatief dat de Europese samenwerking te bieden heeft. Terwijl Bush inzet op regime change en oorlog, haalt de Europese diplomatie stilletjes en bescheiden haar successen binnen. Twaalf landen hebben gekozen voor een lidmaatschap van de EU en hebben zich onder Europese

Mevrouw Van der Laan (D66)

© M. Sablerolle – Gouda

stimulans omgevormd tot democratieën. En nog meer landen willen dezelfde vreedzame weg naar democratie bewandelen. Terwijl Bush dictaturen in Pakistan en Saudi-Arabië de hand boven het hoofd houdt, is Europa bezig om de mensenrechtenorganisaties en de vrouwenrechtenorganisaties daar te steunen, zodat een regime change duurzaam van binnenuit zal optreden. Dat is minder spectaculair dan een land binnenvallen, maar effectiever en goedkoper.

Terwijl veel politici afglijden in generalisaties en simplificaties, wil D66 dat de politiek eerlijk blijft, ook waar het gaat om het bieden van oplossingen voor de grote uitdagingen. Het heeft geen zin om moslims te demoniseren, maar ook niet om Amerika af te schilderen als de duivel. Net zoals er veel moslims zijn die gruwen van het geweld dat in de naam van hun geloof over de wereld wordt uitgespuwd, zijn er ook miljoenen Amerikanen die zich verzetten tegen de politiek van Bush. Beide groepen zijn onze medestanders. Veiligheid in de wereld en in Nederland is een belangrijke voorwaarde voor de vrijzinnige politiek van D66. Ook wij zijn er trots op dat het veiliger is geworden in Nederland, maar wij zijn uitsluitend voorstander van slimme en effectieve maatregelen. Wij schieten met scherp, niet met hagel. Wij zijn altijd alert gebleven op het gevaar dat een overheid onder het mom van bescherming van de vrijheid de burgerrechten met de voeten treedt. Vandaar ons verzet tegen de doorgeschoten antiterrorismewetgeving van dit kabinet. Vandaar ons verzet tegen het klakkeloos verstrekken van passagiersgegevens op internationale vluchten. Vandaar dat wij ons vooral inzetten voor preventie in plaats van repressie.

De heer **Van Schijndel** (Groep Eerdmans/Van Schijndel): Ik beluister hier een nieuw geluid. Ik herinner mij dat de vorige fractievoorzitter van D66 heeft gepleit voor een apart wetboek voor terroristische misdrijven. Hij heeft er dus voor gepleit om terrorismebepalingen uit de strafwet te halen. Naar mijn smaak is dat een heel zinnig idee. Houdt mevrouw Van der Laan daaraan vast of is dat in het vergeetboek geraakt?

Mevrouw **Van der Laan** (D66): Daar houd ik vanzelfsprekend aan vast. Het was en blijft namelijk een heel goed idee om te voorkomen dat terrorismewetgeving zich vermengt met de andere strafwetgeving. Dat is bijvoorbeeld ook de reden dat wij horizonbepalingen willen bij terrorismewetgeving. Terrorismewetgeving mag het normale strafrecht namelijk niet gaan beïnvloeden en als een olievlek langzaam onze burgerrechten uithollen.

Een belangrijke voorwaarde voor een vrijzinnig en open land is goed onderwijs. Daarom besteedt D66 van alle partijen het meeste geld en de meeste aandacht aan onderwijs. Waar het eerste kabinet-Balkenende onderwijs en kenniseconomie nog niet tot de hoofdthema's rekende, deed het kabinet-Balkenende II dat door de intrede van D66 wel. Het verrast ons eerlijk gezegd niet dat, nu D66 uit de coalitie is getreden, het kabinet onderwijs en kenniseconomie niet meer als prioriteit voor 2007 heeft aangewezen. In de Miljoenennota wordt alleen nog maar voortijdig schoolverlaten genoemd als onderdeel van het speerpunt jeugd. Dat is belangrijk, maar te mager. Aan het lerarentekort, de salarissen van leraren en het verdwijnen van conciërges van basisscholen wordt geen aandacht besteed. Hetzelfde geldt voor het uitvoeren van de aanbevelingen van het Innovatieplatform.

Een van de grote problemen waar het onderwijs voor staat, is het tekort aan goede docenten en hun slechte carrièremogelijkheden en betaling. Mijn fractie zal straks op dat punt een motie indienen, zoals men waarschijnlijk al begrepen heeft uit het interruptiedebat met de heer Rutte.

Sterk onderwijs en veiligheid zijn geen doelen op zich voor D66. Wij willen hiermee in de samenleving een klimaat scheppen voor vrijzinnigheid. Vrijzinnigheid is de vrijheid om anders te denken, om onafhankelijk te blijven, los van bestaande belangen, om af te wijken van de algemene mening. De vrijheid om nooit automatisch gezag te accepteren, om altijd vragen te blijven stellen bij datgene wat je dominee, je vakbondsleider, je leraar of je imam je als onweerlegbare waarheid voorhoudt. De wil om de toekomst voor ogen te houden, dus niet alleen maar het hier en nu. Vrijzinnigheid is de mogelijkheid om je mening en je handelen niet te laten bepalen door de groep waartoe je behoort, het geloof dat je belijdt of de ideologie die je aanhangt, maar door je zelfbewustzijn. Vrijzinnigheid verschilt ook van individualisme doordat de vrijzinnige mens zijn ontplooiing ook kan en vaak wil zoeken in relatie tot anderen, maar hij zal nooit zijn vrijheid onderwerpen aan een van bovenaf opgelegd zogenaamd collectief belang.

Vrijzinnigheid is niet zomaar een recht of zelfs een noodzaak. De overheid heeft ook een plicht om het recht op vrijzinnigheid, het pluralistische karakter van onze samenleving te beschermen. Zonder vrijzinnigheid bestaan er geen vrije zelfstandige en mondige burgers die geen god of geweer nodig hebben om hun mening kracht bij te zetten. Dat wij in Nederland de gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen aannemen, dat wij gelijke rechten toekennen aan hetero's en homo's en aan mensen met een verschillende huidskleur, dat wij geen onderscheid wensen te maken tussen verschillende vormen van geloof of ongeloof, dat wij iedereen het recht gunnen om in vrijheid te besluiten over zaken zoals abortus en euthanasie, dat alles is in belangrijke mate te danken aan het vrijzinnige gedachtegoed in de Nederlandse politiek. Want in een samenleving als de onze, die bestaat uit miljoenen mensen met evenzovele verschillen, kan en mag de opvatting van één bepaalde groep

nooit dominant zijn. In zo'n samenleving kan noch de kerk, noch het gezin, noch een etnische groep zijn wil opleggen aan het individu. Het recht op vrijzinnigheid is een kernwaarde van D66. Voor D66 staat geen god centraal, geen ideologie, geen belangengroep, maar de individuele mens. Ons politieke handelen is er eerst en vooral op gericht, het welzijn en welbevinden van individuele mensen te vergroten. Geloof en ideologie, of het nu het christendom of het communisme is, islam of socialisme, hebben meer gemeen dan hun aanhangers lief is. In elk geval hebben ze een verontrustend gemeenschappelijk trekje, de neiging te denken dat het gelijk altijd aan hun zijde is en daarmee dat de andersdenkende per definitie een foute mening heeft.

Waar geloof en ideologie de eigen dogmatische leerstelligheden over goed en kwaad aan mensen opdringen, staat sociaal-liberale vrijzinnige politiek nu juist voor het vrijlaten van mensen om hun eigen geweten te volgen zolang zij anderen daarmee niet schaden.

Het is precies die vrijzinnige vrijheid die nu zo onder druk staat. En niet alleen van de kant van fundamentalistische gelovigen van welke denominatie dan ook. Ook hier in Nederland zijn er politici die vinden dat godslastering anders moet worden bestraft dan andere vormen van belediging. Ook hier in Nederland durven sommige leraren niet meer openlijk uit te komen voor hun homoseksualiteit. Ook hier in Nederland zijn er politieke partijen die vinden dat wanneer je Nederlander wilt worden, je afscheid moet nemen van de cultuur van je voorvaderen. Ook hier in Nederland worden meisjes nog uitgehuwelijkt of zelfs vermoord als zij de verkeerde partner kiezen. Ook hier in Nederland gebruikt de minister haar macht om haar eigen politieke straatje schoon te vegen. Ook hier in Nederland staat zelfs de liberale VVD toe dat de vrijheid van immigranten wordt verdonkeremaand. Vrijheid wordt soms ook bedreigd door degenen die zeggen diezelfde vrijheid met krachtdadige middelen te willen beschermen. Tot de huidige golf van conservatisme die de wereld en ook Nederland overspoelt, behoort meer. De langdurige ontkenning van het broeikaseffect bijvoorbeeld. De redeloze angst voor alles wat met Europese samenwerking te maken heeft. De halfzachte maatregelen om onze economie echt goed voor te bereiden op de veranderingen die globalisering en vergrijzing met zich mee brengen. De krampachtige afkeer van de islam en van de immigranten wordt door sommige politici nog altijd gevoed. Tegenover dat conservatisme en die behoudzucht die een groot deel van de Nederlandse politiek in zijn greep houdt, plaats ik de vrijzinnigheid. De D66-fractie vindt het namelijk de hoogste tijd om de schuilkelder open te doen waarin wij onszelf hebben opgesloten uit angst voor islamitische terroristen, Poolse loodgieters, callcentra uit India en Chinese fabrieken. Wij hebben onszelf opgesloten uit angst voor die noodzakelijke omschakeling naar schone brandstoffen en naar een nieuwe economie en een nieuwe arbeidsmarkt. Het komt er kort op neer dat wij onszelf hebben opgesloten uit angst voor de toekomst. De dikke deur van onze veilige schuilkelder moet worden geopend. Als wij die durf hebben, zullen wij zien dat de wereld daarbuiten helemaal niet zo eng en onleefbaar is als wij dachten. Ook zullen wij ons er dan van bewust zijn dat wij nu hard aan de slag moeten om onze eigen toekomst vorm te geven. Dat moeten wij doen samen met Europa en andere landen. Wij moeten dat ook doen samen met eenieder in dit land die zijn vrijheid lief heeft, alsmede zijn recht om anders te zijn en zijn recht om vooruit te denken. Wij moeten aan de slag met iedereen die wil samenwerken, dwars door de grenzen van geloof, huidskleur of welke hoedanigheid dan ook heen. Het is belangrijk om aan de toekomst te werken met ieder zelfbewust mens die zijn opvattingen wil ontlenen aan zijn eigen overtuiging in plaats van aan het gezag van een voorganger in de kerk of in de moskee, of aan dat van de grootste schreeuwer aan de borreltafel. Het is de hoogste tijd om tegen de keer in te gaan.

Er zijn drie belangrijke voorwaarden voor een vrijzinnige, democratische en tolerante samenleving: sterk onderwijs, veiligheid en economische voorspoed. Op de eerste twee zaken ben ik al ingegaan. Nu zal ik kort aandacht besteden aan de economische voorspoed.

Een gezonde economie en gezonde perspectieven vallen onder de derde voorwaarde voor die vrije en tolerante samenleving die de fractie van D66 zo graag wil. Economische tegenwind voedt nu eenmaal de angst en de onzekerheid van mensen. Als zij daarentegen verzekerd zijn van hun bestaan en goede verwachtingen voor hun kinderen durven koesteren, gunnen zij ook een ander meer ruimte. Vandaag is wederom duidelijk geworden wat velen al lang in hun portemonnee voelen: het gaat beter met de economie. Het enige dat ik nog in herinnering wil brengen, is dat de fractie van D66 de minister van Economische Zaken heeft geleverd. Hij stond aan de wieg van deze economische hervormingen.

Welvaart is meer dan het hebben van een baan en een goed inkomen. Dat houdt ook in dat het werk kan worden gecombineerd met de zorg voor de kinderen. Vandaar dat de D66-fractie gelukkig is met het feit dat haar voorstel van 2002 om de werkgeversbijdrage verplicht te maken, eindelijk in wetgeving wordt neergelegd. Het is ook goed om te constateren dat veel fracties nu pleiten voor betaalbare en bereikbare kinderopvang voor werkende ouders. Op veel economische onderdelen kijkt ook de fractie van D66 met tevredenheid terug op de hervormingen van het vorige kabinet. Het is echter teleurstellend om waar te nemen dat het huidige kabinet niet durft door te zetten op het punt van het opvangen van de gevolgen van de vergrijzing. Ik doel daarmee uiteraard vooral op het feit dat de pensioengerechtigde leeftijd omhoog moet. Alleen de fractie van D66 heeft het lef om daarvoor te kiezen. Zij steekt de kop niet in het zand.

Het is treurig gesteld met de animo en de creativiteit van dit kabinet op het punt van het werken aan het achterstallig onderhoud van onze democratie. Die hulp moest zelfs uit onverwachte hoek komen. Voor het onderzoeken van de oorzaken naar de Schipholbrand kwam het aan op de ruggengraat van een lid van de Koninklijke familie. Transparantie was nodig, alsmede een eerlijk, objectief en onafhankelijk oordeel over het overheidsoptreden. Twee ministers zijn door deze nieuwe vorm van controle op de macht teruggetreden. Dat neemt niet weg dat alle ministers die verantwoordelijkheid op dat terrein dragen aan de Kamer verantwoording dienen af te leggen. Dat geldt ook voor de ministers die er als de kippen bij waren om te zeggen dat zij die verantwoordelijkheid hadden. Al volgende week zal de nationale conventie haar conclusies presenteren. En ook het burgerforum zal nog voor de verkiezingen met aanbevelingen over het kiesstelsel komen. Ik hoop dat

deze goed doordachte aanbevelingen op een welwillend oor en een serieuze overweging van dit kabinet en de andere partijen mogen rekenen. Ook nu al heeft de Kamer de kans om een bescheiden maar belangrijke stap in de goede richting te zetten. Zij kan dat doen door het voorstel van de heer Van der Ham en de heer Duyvendak te omarmen. Dan kan de Tweede Kamer al na de komende verkiezingen een kabinetsformateur voordragen. Dit zal de openbaarheid en het democratisch gehalte van de formatie verhogen.

D66 hecht veel waarde aan investeringszekerheid voor de productie van milieuvriendelijke energie. Dat is zowel van belang voor het milieu als voor onze economie. D66 ziet milieu- en energietechnologie als een enorme kans voor het Nederlandse bedrijfsleven. Het feit dat de regering deze zomer plotseling de ondersteuning van deze technologie stopzette, kan onze steun dan ook niet krijgen. Het is vooral triest voor al die kleine ondernemers, waaronder veel boeren die juist aan de slag wilden gaan met milieuvriendelijke energie. D66 wil dat de regering al het mogelijke doet om die projecten toch doorgang te laten vinden. Wat D66 betreft mag de regering de financiële dekking vinden in het FES en daarvoor in de plaats een infrastructureel project vertragen. Liever tien zonnepanelen dan tien meter asfalt.

Voorzitter. Ik rond af. Onze grootste vijand is niet Brussel, goedkope arbeid in Azië of een enge gewapende man met een baard. Onze grootste vijanden zijn onze eigen behoudzucht en ons krampachtige groepsdenken die voortvloeien uit een angst voor verandering, voor het nieuwe en het onbekende. D66 wil een vrijzinnige politiek die juist niet bang is, maar die zelfverzekerd en nieuwsgierig naar de rest van de wereld en naar de toekomst kijkt. Voor veel angstige mensen zal het voorgestelde kabinetsbeleid al te veel van het goede zijn, maar voor D66 is het nog lang niet onbevreesd genoeg.

De **voorzitter**: Ik verontschuldig mij bij het kabinet en bij de Kamer, in het bijzonder bij de woordvoerders die nog komen, omdat ik weg moet om de Kamer te vertegenwoordigen bij de eerdergenoemde gouverneur-generaal van Australië. Hetzelfde geldt voor de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, die het kabinet zal vertegenwoordigen.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

Voorzitter: Hamer

□

De heer **Herben** (LPF): Voorzitter. De Miljoenennota voor 2007 ziet er beter uit dan wij de afgelopen jaren gewend waren. Dat is deels de verdienste van het kabinet en deels te danken aan de invloed van de aantrekkende wereldeconomie en de hogere aardgasopbrengsten. Economen mogen achteraf beoordelen wat de voornaamste oorzaak is; daarin zijn wetenschappers goed. Ik vind het echter vooral belangrijk om vooruit te kijken. Zeker nu er weer sprake is van een mooie economische groei, die zelfs op 3% wordt geraamd, zien wij de neiging terugkeren om de politieke werkelijkheid te vertalen in economische statistieken. Net als in 2001, toen het kabinet-Kok II triomfantelijk uitriep dat het nog nooit zo goed was gegaan in Nederland en dat burgers die klaagden en achter Pim Fortuyn aanliepen, eigenlijk maar ontevreden zeurpieten waren. Ook nu mag de euforie over de oplevende economie ons niet blind maken voor dieperliggende maatschappelijke problemen. De ontkenning van het maatschappelijk ongenoegen gebeurt behoedzamer en subtieler dan in 2001 en 2002, bijvoorbeeld met de stelling dat veel Nederlanders ''integratiemoe'' zouden zijn. Evengoed is de stelling te verdedigen dat veel Nederlanders moedeloos zijn over het gebrek aan vooruitgang op andere terreinen dan de economie.

Na 22 november hoop ik als gewoon Kamerlid weer in uw midden te kunnen plaatsnemen, maar als fractieleider mag ik u nu voor de derde en laatste keer toespreken. U zult het mij niet euvel duiden dat ik vandaag de vraag centraal stel, of de Fortuyn-revolte van 2002 is begrepen en of de lessen in praktijk zijn gebracht.

Volgens velen zijn de ideeën van Fortuyn in belangrijke mate overgenomen en zit de missie van de Lijst Pim Fortuyn erop. Was dat maar waar. Ik zou het toejuichen als het waar was dat de politieke agenda nu in goede handen zou zijn bij de gevestigde partijen, de grote drie voorop. Ik geef grif toe dat deze drie grote partijen door een proces van hervormingen zijn gegaan, de Partij van de Arbeid voorop. Deze partij had echter ook de grootste achterstand. Toch is Wouter Bos geen Ad Melkert; eerlijk is eerlijk. Bos heeft een luisterend oor en zegt wars te zijn van regentenpolitiek. Dat is winst. Uiteraard moet hij ervoor waken de linkervleugel van zijn partij niet van zich te vervreemden. Bij de VVD zien wij een even frisse Mark Rutte de partij leiden. Vrijheid en veiligheid staan weer hoog in het vaandel. Uiteraard moet Rutte ervoor waken de rechtervleugel van zijn partij niet van zich te vervreemden. Oefeningen in de vliegkunst volg ik altijd met veel belangstelling; noodlandingen zijn altijd het spannendst. Het CDA heeft zich als vanouds in het midden genesteld, waarbij de premier fier uitroept dat wij trots mogen zijn op Nederland. Ook dat mag sinds Fortuyn weer gezegd worden zonder voor bekrompen nationalist te worden uitgemaakt.

Dat is allemaal mooi, maar in hoeverre wordt er lippendienst bewezen aan enkele uitgangspunten van Fortuyn? Wat gebeurt er met het tweede en belangrijkste deel van zijn politieke agenda, namelijk het land teruggeven aan de burger? Minder poëtisch gezegd: in hoeverre staat de burger centraal in de politieke besluitvorming? Ik noem drie redenen waarom ik er nog niet gerust op ben dat de ingezette hervormingskoers blijvend is. In de eerste plaats wil de fractie Fortuyn er de komende jaren graag op toezien dat het niet bij cosmetische verbeteringen blijft; geen woorden maar daden. In de tweede plaats gaat het volgens ons niet zozeer om het onderwerp dat op een politieke agenda wordt geplaatst, maar om de werkwijze van politiek en overheid. Het is een misvatting te denken dat burgers vooral ontevreden zouden zijn over specifieke vraagstukken als integratie, veiligheid, onderwijs of zorg. Wat de burger vooral stoort, is de wijze waarop de politiek omgaat met deze vraagstukken. Er zijn immers altijd politieke vraagstukken en maatschappelijke problemen die moeten worden opgelost. De burger geeft, in principe voor vier jaar, zijn stem en weet op dit moment nog helemaal niet wat er in 2009 op de politieke agenda komt. In feite vragen wij, politici, de burger dus dat hij ons zijn vertrouwen schenkt dat wij toekomstige problemen adequaat zullen benoemen en aanpakken.

Precies dat, het benoemen van de problemen, gebeurt nog onvoldoende. Het virus van de politieke correctheid steekt hier en daar alweer de kop op, bijvoorbeeld in Rotterdam. Daar is het nieuwe college wel zo verstandig om het beleid in algemene zin voort te zetten, maar waarom zegt de wethouder voor Onderwijs dan dat het niveau van het onderwijs in zijn stad op het niveau van het platteland moet worden gebracht? Heeft het Drentse of Friese platteland dan geen problemen of gaat het zo slecht in de stad Apeldoorn? Natuurlijk niet. Hij heeft slechts het probleem willen omzeilen dat in de vier grote steden sprake is van een grote taalachterstand bij allochtone minderheden. Zeg dat dan gewoon en pak dat probleem gericht aan.

De heer **Verhagen** (CDA): Dat wil hij onder andere aanpakken door Campus Nieuwe Kans. Ik hoop dus dat u mijn verzoek steunt om de gelden daarvoor te verdubbelen, zodat in Rotterdam op die manier met dwang kansen geboden kunnen worden, juist om die achterstanden aan te pakken.

De heer **Herben** (LPF): Ik ken de heer Verhagen. Hij incasseert graag, maar als hij goed heeft geluisterd, heeft hij gehoord dat ik het heel verstandig vind dat het college het beleid van het vorige college voortzet. Het gaat mij om de toon. Verderop in het rapport van het college lees je bijvoorbeeld dat 20.000 Rotterdammers de Nederlandse taal machtig moeten worden. Men ziet de problemen wel, maar als zij gepresenteerd worden op radio en televisie, is er weer dat verhullende taalgebruik dat de burger ergert. Dat is wat ik wilde zeggen.

Neem ook het punt van de vergrijzing. Ineens is dat punt hoog op onze politieke agenda geplaatst. Kenners, bijvoorbeeld het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en de Raad voor Economische Aangelegenheden, zijn daar veel minder somber over. Is de vergrijzing werkelijk alleen een financieel-economisch probleem door de demografische ontwikkelingen of zou het kunnen dat topambtenaren ervan uitgaan dat grote groepen allochtonen niet zullen deelnemen aan het arbeidsproces en de komende dertig jaar dus afhankelijk blijven van een uitkering, met alle gevolgen van dien?

Is de zogenaamd gratis kinderopvang voor iedereen misschien ook weer een generieke manier om ervoor te zorgen dat ook allochtone kinderen vroegtijdig Nederlands leren? Dat is dan wel een heel dure manier, terwijl dit ook door een gerichte aanpak kan worden bereikt. Dit is een echo van wat de heer Rutte vanochtend zei, maar wij hadden het in onze oorspronkelijke plannen net iets anders staan. Het is echter altijd leuk om te zien als de VVD rechts wil proberen in te halen. Je zou de op het consultatiebureau af te leggen test op taalvaardigheid kunnen omzetten in een bindend advies. Kleuters die geen Nederlands spreken, mogen dan niet thuis worden gehouden, maar moeten verplicht naar groep 1. Dat is dus het verschil met het VVD-standpunt, want daarin gaat het om de voorschoolse opvang. Wij zeggen: verplicht kinderen met een taalachterstand om naar groep 1 te gaan. De meeste autochtone ouders sturen hun kinderen al vrijwillig naar de kleuterklas. Natuurlijk is het politiek en juridisch correct om alle kinderen te verplichten om naar groep 1 te gaan, maar dat is voor het aspect ''taalbeheersing'' niet nodig. Misschien kan de minister-president als ervaringsdeskundige – hij heeft een dochter van die leeftijd – zijn mening geven over hoe wij dat zouden kunnen aanpakken.

Ik kan nog vele voorbeelden geven van politieke correctheid die de burger ergeren en die de samenleving ook op kosten jagen, omdat generieke maatregelen worden getroffen terwijl een gerichte aanpak voldoende zou zijn. Ik denk aan het versluierend taalgebruik van het woordje ''we''. Volgens de beleidsmakers slaan ''we'' onze kinderen meer, mishandelen ''we'' onze vrouwen vaker dan vroeger, maken ''we'' meer gebruik van de dokter en hebben ''we'' meer speciaal onderwijs nodig. In feite is het zaak om de integratie gericht en krachtig te bevorderen. Dat is de kern van de zaak. Op dit moment hebben wij een samenhangend jeugdbeleid nodig. Hoe wij nu omgaan met de jeugd, is ook een belangrijke bijdrage aan het oplossen van de vergrijzing. Misschien is dat nog belangrijker dan praten over verhoging van de AOW-leeftijd, want de jeugd van nu is de toekomst. In de grote steden is 55% van de bevolking onder de 25 jaar van allochtone afkomst. Ook deze kinderen moeten een toekomst hebben, moeten over veertig jaar kunnen genieten van een welverdiend pensioen na gedane arbeid. De aanbevelingen van de Operatie Jong, uitgevoerd onder Steven van Eijck, geven daartoe een goede handreiking: laten wij beginnen met een minister voor jeugdzaken; geen coördinerend bewindspersoon, maar iemand met interdepartementale bevoegdheden, iemand die zowel een directeur-generaal op OCW als op VWS kan aansturen.

Hét grote probleem bij de overheid is de verkokering, waardoor departementen opereren als zelfstandige koninkrijkjes, ieder met zijn eigen territoriumdrift. Dat speelt trouwens ook op lagere niveaus: de heer Marijnissen gaf een prachtig voorbeeld van een school waar het Interprovinciaal Overleg steken laat vallen. Dat is exact dezelfde verkokering. Stel nou eens de burger centraal! Inderdaad, de menselijke maat – dat was een goede opmerking van de SP. Die ontschotting is dringend nodig. Een minister voor jeugdzaken kan wat ons betreft de eerste in een rij zijn van projectministers, die gericht een probleem aanpakken en weer kunnen verdwijnen als zaken op de rails zijn gezet. Ik kan mij ook een minister voor ouderenbeleid voorstellen, of een minister voor ondernemerszaken. Projectstaatssecretarissen zouden ook kunnen – ik juich de ideeën van de PvdA hieromtrent toe – maar die zouden in mijn optiek rechtstreeks moeten kunnen rapporteren aan de minister-president, die dan weer meer bevoegdheden zou moeten krijgen. Dat laatste is niet echt het probleem: de motie-Herben heeft de regiefunctie van de minister-president in Europese zaken al versterkt. Wat mij betreft zou dit ook voor nationale taken kunnen gebeuren, want die ontschotting is essentieel. Einde aan de verkokering! Hoe denkt de minister-president over de ontschotting van de departementen? Graag een reactie.

Ik benadruk nogmaals dat het in onze visie gaat om tijdelijke bewindspersonen, dus niet om een uitbreiding van de bureaucratie. Ik speel hier bijna de rol van advocaat van de duivel met een voorbeeld. De minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie is een bewindspersoon die op mijn verzoek in 2002 in het leven geroepen. Minister Verdonk heeft naar mijn mening haar taak op een uitstekende wijze vervuld. De zaken zijn op de rails gezet. Ik kan ermee leven als een volgend kabinet weer zou kiezen voor een staatssecretaris voor vreemdelingenzaken, maar wel met de voorwaarde dat

er dan een minister voor jeugdzaken voor terugkomt. Want wie de jeugd heeft, heeft de toekomst.

Ik sluit dit onderwerp af met een treffend voorbeeld van het ministerie van Financiën. De overheid heeft zelf onderzocht hoe de geldstromen gaan bij het Bureau Jeugdzorg in Amsterdam. Er zijn vijftig geldstromen, die op twintig manieren moeten worden verantwoord, en dat zes keer in een jaar. Die verantwoording kost in vijf gevallen al meer dan de subsidie oplevert. Het wordt toch echt hoog tijd dat wij de burger en zijn noden centraal stellen en niet de bureaucratie in stand houden.

Een derde reden waarom ik niet gerust ben op een blijvend effect van de Fortuynrevolte is het proefballonnetje dat vorig jaar werd opgelaten door Wouter Bos en de toenmalige VVD-fractieleider Jozias van Aartsen. Zij hebben zich beiden uitgesproken voor de invoering van een kiesdrempel, om kleine partijen te weren uit het parlement. Maar als je dat doet, neem je ook de prikkel weg die de grote partijen tot hervormingen dwingt: zonder de SP en GroenLinks wordt de PvdA weer een regentenpartij; zonder de Lijst Pim Fortuyn wordt de VVD weer de VVD in de betekenis van vlees-noch-visdemocratie; en zonder de kleine christelijke partijen wordt het CDA weer een bestuurdersbolwerk. De gedachte dat de helderheid in de politiek zou zijn gebaat bij een twee- of driestromenland berust op een misvatting; het wordt juist ondoorzichtiger, omdat de burger moet gaan gissen welke vleugel in zijn partij de dienst uitmaakt. De burger zal zich afwenden van de politiek omdat die één pot nat wordt, de opkomst zal dalen, de kloof zal juist groter worden. De invoering van een kiesdrempel van slechts 5% is al voldoende om de macht van de staande partijen te versterken en de opkomst van nieuwkomers tot een moeizaam proces te maken. Graag hoor ik van de minister-president wat hij vindt van de invoering van een kiesdrempel.

Wijzen naar anderen is niet netjes zonder de hand in eigen boezem te steken. De Lijst Pim Fortuyn is weer af, omdat wij tekort zijn geschoten. Wij hebben niet de bezweringsformule weten te vinden tegen de vloek van de mannetjesmakers en de opiniepeilers die populaire politici het hoofd op hol brengt. Het verlangen naar een nieuwe Pim Fortuyn dat Maurice de Hond signaleert, is even begrijpelijk als het verlangen naar een herhaling van het EK voetbal in 1988. Wie denkt dat de klok gewoon kan worden teruggezet naar 6 mei 2002, denkt als generaals die de vorige oorlog naspelen, denkt als sportjournalisten die nog steeds het Nederlands elftal willen laten spelen zoals in 1988. Zeker, er is ruimte voor een nieuwe Fortuyn, maar welke leeft er dan in de harten van de mensen? Een rechtse charismatische populist die hamerde op de thema's veiligheid en vreemdelingbeleid, of een inspirerende leider die de burger weer richting en hoop geeft, een authentieke persoonlijkheid die volledig zichzelf was en niet het product van een mediahype?

Fortuyn staat in een lange Nederlandse traditie die teruggaat tot Joan Derk van der Capellen tot den Pol. Hij liet zich inspireren door diens pamflet Aan het volk van Nederland, dat nu op een wandtapijt naast de troon in de Ridderzaal hangt. De doorbraak van Fortuyn had dan ook alles te maken met het aanpakken van de regentenklasse in Nederland, met het concreet benoemen van de problemen en hun oorzaken en het tonen van daadkracht.

Wie Fortuyn reduceert tot een rechts-populist, doet hem niet alleen onrecht maar wakkert ook de mediahype aan van zogenaamd charismatische politici. De personendemocratie lijkt uit draaien op een Idolsfinale. De jacht op charismatische personen is een dwaalspoor, dat is uitgezet door journalisten en politicologen die willen dat het spel volgens hun regels wordt gespeeld. Het is natuurlijk leuk om over personen te schrijven. De parlementaire journalistiek vertoont ook steeds meer trekjes van sportverslaggeving, waarbij meer sprake is van meningen dan van feiten. De jacht op een charismatische lijsttrekker speelt ook de gevestigde partijen in de kaart, die immers over een veel groter potentieel aan geschikte personen beschikken.

Persoonlijke conflicten komen ook in gevestigde partijen voor, maar aan de continuïteit van deze partijen wordt terecht niet getwijfeld omdat ze niet afhankelijk zijn van één populaire politicus maar van een politiek programma. De leden dragen de lijsttrekker en niet andersom. Het is een misvatting dat je politiek kunt bedrijven zonder partijorganisatie. Daarom heeft mijn partij gekozen voor de moeilijke weg van hervorming. Er bestaat geen dktp-prik tegen politieke kinderziekten. Het heeft ook geen zin om die weer met een nieuwe partij te moeten doormaken. Ik schaam mij voor de persoonlijke conflicten die schadelijk zijn geweest voor het imago van de politiek in het algemeen en dat van de Lijst Pim Fortuyn in het bijzonder. Toch durf ik de mensen die in 2003 op ons hebben gestemd, recht in de ogen te kijken. Wij zijn onze politieke uitgangspunten trouw gebleven, zoals ook wekelijks blijkt uit ons stemgedrag. Vaak was onze stem doorslaggevend, niet alleen voor de regeringscoalitie maar geregeld ook voor de oppositie. Daar gaat het uiteindelijk om. In die zin heeft Fortuyn een duurzaam stempel gedrukt op de Nederlandse politiek.

Fortuyn bracht adviezen uit aan de overheid en schreef tientallen wetenschappelijke rapporten over het functioneren van onderwijs, zorg en openbaar bestuur. Zijn standaardwerk De verweesde samenleving begint met een sleutelzin: ''Sinds 1990 houd ik mij bezig met de intrigerende omgang van ons land met de moderniteit.'' De socioloog Fortuyn was gegrepen door de vraag wat onze moderne westerse samenleving zo welvarend en succesvol heeft gemaakt: welke kostbare verworvenheden moeten wij behouden en doorgeven aan onze kinderen en aan nieuwkomers? Fortuyn identificeerde de kernwaarden van de moderniteit, zoals de scheiding van kerk en staat, de ontwikkeling van de parlementaire democratie, de gelijkwaardigheid van man en vrouw, van homo en hetero, de vrijemarktwerking, de vrijheid van meningsuiting, individuele persoonlijkheid naast gemeenschapszin. In een geseculariseerde samenleving waarin de verzuiling alleen nog bestaat in politieke partijen en omroepen, geven deze kernwaarden houvast. Ik ben er trots op dat deze kernwaarden mede door de Lijst Pim Fortuyn weer op de agenda staan.

Tot slot heb ik nog enkele punten voor de minister-president. Wat vindt hij van de gedachte om een staatscommissie in te stellen die het onderwerp vergrijzing beziet, met al haar aspecten zoals integratie, inkomensvorming en de hypotheekrenteaftrek? Er liggen nu volstrekt tegenstrijdige visies van bijvoorbeeld het CPB, de REA en het ABP. Integratie heeft alles te maken met economie, omdat er een nauwe samenhang is met werk. Hoe staat de minister-president tegenover het stimuleren van bedrijfsscholen? Veel vaklui hebben het werk geleerd bij Philips, Fokker, Hoogovens, DAF enzovoort. De samenwerking tussen kenniseconomie en

maakindustrie zou op deze manier beter tot uitdrukking komen. Welke mogelijkheden ziet de minister-president? In dit verband is het ook zinvol om het tekort aan leraren in het voortgezet onderwijs meer gericht aan te pakken. Dat is ook tijdens een interruptie al aan de orde geweest. Geef docenten in de exacte vakken en andere vakken waarin schaarste aan leerkrachten bestaat, een salarisverhoging.

Wanneer stoppen wij nu eens echt met het autootje pesten? Wanneer worden wegen en spitsstroken aangelegd? Hoe kun je spreken over opschieten als procedures voor de aanleg van een rijksweg negentien jaar duren? Wanneer komt de beloofde evaluatie van de 80 km-zones, die voornamelijk filebevorderend en dus luchtvervuilend zijn?

□

De heer **Rouvoet** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik moest mijzelf vandaag geregeld voorhouden dat dit debat over de Miljoenennota en de Begroting 2007 gaat. Dat vond ik soms wel jammer, want ik heb goede voorstellen voorbij horen komen die vooral bedoeld waren voor de verkiezingscampagne en in dit debat helaas niet zullen leiden tot wijzigingen op de kabinetsvoorstellen.

Behalve over de Miljoenennota gaat het debat vandaag ook over de periode-Balkenende. Het is een goede gewoonte om bij de behandeling van de laatste begroting van een kabinet de balans op te maken. Mijn woordenboek zegt dat ''de balans opmaken'' betekent: ''goed en kwaad, voor- en nadeel, het voor en het tegen afwegen''. Stel je voor dat een ondernemer alleen zijn bezittingen zou opnemen op de balans en niet zijn schulden. Die houdt zichzelf en de rest van de wereld gigantisch voor de gek. Toch is dat een beetje wat de afgelopen dagen en weken is gebeurd, niet alleen vorige week bij de presentatie van de prinsjesdagstukken, maar ook al eerder tijdens het verantwoordingsdebat. ''De feiten tellen'', zei de minister-president in dat debat na iedere zin. Inderdaad, de feiten tellen. Maar dan moet je ook alle feiten tellen en niet alleen de positieve en leuke dingen. Dat is half werk.

Hetzelfde geldt voor het alleraardigste boekje van het CDA, Alle 101 goed. Daarin wordt zo ongeveer alles dat de afgelopen jaren in dit land goed is gegaan aan het kabinet, en in het bijzonder aan het CDA, toegeschreven. VVD en D66 worden in dit boekje niet één keer genoemd. Het ontbrak er nog maar aan dat de warmste julimaand van de afgelopen decennia en de verkiezing van het geitenkaasje Bettine Grand Cru uit Etten-Leur tot het beste geitenkaasje van de wereld ook werden bijgeschreven op het successenlijstje van het kabinet. Ik vond het wel leuk om in dit boekje een aantal ChristenUnie-initiatieven aan te treffen zoals de versterking van de palliatieve zorg en de afschaffing van het lesgeld voor zestien- en zeventienjarigen.

Als niet-coalitiepartij wil de ChristenUnie niet in dezelfde fout van eenzijdigheid vervallen. Iedereen heeft kunnen volgen hoe de ChristenUnie zich heeft opgesteld bij de beoordeling van het kabinetsbeleid. Onze steun was nooit vanzelfsprekend, maar moest op inhoud worden verdiend. Zo hoort het ook. Wij voerden geen oppositie tegen het kabinet, maar voor een christelijk-sociaal beleid. Wanneer wij de balans opmaken, wil ik allereerst de minister-president complimenteren dat hij met zijn kabinetten de lastige dossiers waaraan de twee paarse kabinetten hun vingers niet hebben durven branden, heeft opgepakt en tot een afronding gebracht. Ik doel dan natuurlijk op het ziektekostenstelsel en de WAO. Afgezien van ons inhoudelijk oordeel daarover, staat buiten kijf dat hieraan echt iets moest worden gedaan. Gevoegd bij de voorstellen voor VUT en prepensioen en de nieuwe Bijstandswet, kan in ieder geval niemand zeggen dat het kabinet het zich gemakkelijk heeft gemaakt.

Naast voorstellen op financieel en sociaal terrein hebben wij ook gesproken over vraagstukken van internationale verantwoordelijkheid, zoals Irak en Afghanistan. Er was sprake van maatschappelijke onrust en groeiende spanningen tussen bevolkingsgroepen naar aanleiding van twee geruchtmakende moorden. Er was het, bij vlagen heftige, debat over integratie, religieus extremisme, de gevolgen voor de grondrechten in het land en – meer algemeen – de rol van religie in het publieke domein. Terwijl ik speciaal naar de minister-president kijk, noem ik ook de emotievolle gebeurtenissen rond het Koninklijk Huis, zowel droevige als blijde.

Wij hebben steun gegeven aan een deel van de hervormingsagenda. Overigens gebeurde dat in veel gevallen pas nadat wij de scherpe kantjes van de voorstellen hadden gehaald en waarborgen voor een zorgvuldige uitvoering hadden aangebracht. Daarbij denk ik in het bijzonder aan de WMO. De ChristenUnie heeft echter ook vaak moeten afhaken, omdat de menselijke maat zoek was, omdat de balans tussen eigen verantwoordelijkheid en solidariteit ontbrak of omdat daadkracht voorrang kreeg boven rechtvaardigheid. Ik denk aan de no-claimregeling in de zorg, de verhoging van de eigen bijdrage, de verlaging van de accijns op alcohol, de daling van de koopkracht van zeven miljoen huishoudens in het land, in 2005 voor het vierde jaar op rij, ondanks de economische groei, het plompverloren stoppen van de MEP, een flinke knauw voor het investeringsklimaat, met grote gevolgen voor boeren en tuinders en het mkb, maar ook aan zaken als het terugsturen van tot het christendom bekeerde ex-moslims en homoseksuelen naar landen als Iran, waar zij de doodstraf kunnen krijgen, enzovoort.

Waarom bleven al deze zaken onvermeld op de balans van de minister-president en in het CDA-boekje? Wie de balans opmaakt, moet eerlijk zijn over de plussen en de minnen.

Teleurstelling is er bij mijn fractie ook over het uitblijven van concrete maatregelen om de mooie woorden over de paragraaf over immateriële thema's in te vullen. Ik heb het dan bijvoorbeeld over de versterking van de voorlichting over en de hulpverlening bij ongewenste zwangerschap. Ik vraag de premier met klem waarom het kabinet aan deze paragraaf van het regeerakkoord niet meer prioriteit heeft gegeven.

Kijken wij vervolgens wat er de komende jaren nodig is, dan lijkt het relevanter om te kijken wat partijen willen dan wat het kabinet wil. Dit tussenkabinet heeft immers nog maar twee maanden te gaan. Het parlement moet echter ook goedkeuring geven aan de begroting voor volgend jaar en dus toestemming om geld uit te geven. Vandaar, dat wij het kabinet serieus nemen. Overigens had ik in de prinsjesdagstukken wel wat meer willen terugzien van de terughoudendheid en prudentie die wij begin juli met elkaar op haar plaats achtten voor een tussenkabinet met een zo beperkte levensduur. Kennelijk waren de voorbereidingen op het moment van de val

van Balkenende II al zo ver gevorderd dat de stukken maar niet meer aan de nieuwe werkelijkheid zijn aangepast.

In de begroting van Binnenlandse Zaken vind ik bijvoorbeeld voorstellen voor een nationale politie, terwijl de behandeling van die begroting is voorzien voor na de verkiezingen. Ik vraag mij toch echt af: vanwaar die ambitieuze agenda? Hoe dan ook, mijn fractie heeft er in dit licht voor gekozen om opnieuw een tegenbegroting in te dienen, met daarin onzes inziens noodzakelijke bijstellingen of, zo men wil, christelijk-sociale correcties op de kabinetsplannen. Ik loop een aantal kernthema's langs.

Een heel fundamentele vraag is hoe het staat met het maatschappelijk fundament van Nederland. Zijn wij een stabiele samenleving of is de samenleving nog steeds op drift en in verwarring? Het vorig jaar was hét thema van mijn bijdrage: groeien in vertrouwen. Dat was hard nodig, want aan dat vertrouwen schortte het echt. Een cruciale vraag is of dat nu veel anders is. Veel mensen ervaren vooral onzekerheid over de toekomst, onveiligheid op straat en in de eigen omgeving en onbehagen over spanningen in onze samenleving. Een bloeiende economie blijkt nog weinig te zeggen over de kwaliteit van het dagelijkse leven. Er zijn nog altijd grote problemen, die om heldere keuzes en verantwoorde oplossingen vragen, of het nu gaat om de hervorming van de verzorgingsstaat of om een nieuwe verdeling van verantwoordelijkheden tussen overheid en burger, of het gaat om migratie en integratie, de verhoudingen tussen bevolkingsgroepen of botsende grondrechten, of het gaat om de dreiging van terrorisme en criminaliteit of vraagstukken van internationale gerechtigheid.

Tegen deze achtergrond blijft het werken aan betrokken burgerschap ook voor de komende jaren een kernopgave. Ik wil de minister-president in dit verband vragen hoe hij nu precies aankijkt tegen de resultaten van zijn ooit door mijn voorganger Veling gelanceerde waarden en normen-campagne. Zijn wij echt veel verder gekomen dan twee Ridderzaalbijeenkomsten over maatschappelijke binding en de website Zestienmiljoenmensen.nl? De minister-president kent mij goed genoeg om te weten dat ik hier niet lichtvaardig over wil spreken. Hij kent het belang dat wij hechten aan het debat. Mij bekruipt toch het gevoel dat de politieke vertaling is blijven liggen. Te weinig is het beroep op de eigen verantwoordelijkheid van de burger verbonden met het begrip dienstbaarheid, waarin meeklinkt dat verantwoordelijkheid ook inhoudt het dragen van verantwoordelijkheid voor elkaar en de omgeving. Als de taak van de politiek om het waarden en normen-debat concreet te maken, ergens ligt, dan is het wel in het helder benoemen van de, misschien vaak vanzelfsprekende, plichten waarmee de burger zich jegens de samenleving dienstbaar kan maken. Dat is ook cruciaal in het integratievraagstuk, een thema dat tot mijn verbazing zowel in de prinsjesdagstukken als overigens ook in de verschillende verkiezingsprogramma's amper aandacht krijgt.

Hoe staat het eigenlijk met de toezegging van de minister-president aan mij over het opstellen van een handvest van burgerplichten door een staatscommissie? Het voorstel om te werken aan algemene beginselen van behoorlijk burgerschap is op niets uitgelopen, maar wij moeten er wel mee verder. Is een opdracht aan de Nationale conventie wellicht een idee?

Intussen kan nu al genoeg gedaan worden voor bevordering van maatschappelijke plichten, integratie en burgerschap. Ik denk ook aan het stimuleren van vrijwilligerswerk en mantelzorg. Onze tegenbegroting bevat op al deze punten concrete voorstellen. Ik noem nog: een spaargift om de vrijgevigheid te stimuleren en het fiscaal belonen van een halfjaar sociaal werken, werken in de zorg of in het onderwijs. Daarmee is men in meer opzichten toekomstgericht bezig. Denk aan de tekorten die wij menselijkerwijs in de nabije toekomst verwachten.

Het tweede speerpunt betreft de versterking van het fundament door blijvend te werken aan meer veiligheid. Wij kunnen en moeten daaraan werken. In de economische euforie van het moment lijkt het erop dat het kabinet ook op dit punt tevreden achteroverleunt. Ten onrechte! Het geweld tegen hulpverleners neemt toe. Wat doen wij daaraan? Kennelijk is het nog steeds mogelijk dat notoir ondemocratische landen als Saudi-Arabië grote sommen geld naar scholen en instellingen in Nederland sturen. Wat doen wij eraan? Het kabinet heeft meer agenten en meer veiligheid beloofd. Je kunt twisten over de vraag of de veiligheid is toegenomen, maar het aantal agenten in ieder geval niet. Wat doen wij eraan? Boetes tikken lang niet altijd aan bij hoge inkomens en criminele vermogens worden hoegenaamd ongemoeid gelaten. Wat doen wij eraan? Zie onze tegenbegroting.

Het derde speerpunt betreft de bescherming van de zwakkeren, een van de kerntaken van de overheid en daarom een van de eerste taken waarop vanuit christelijk-sociaal perspectief wordt gelet bij het versterken van het fundament van onze samenleving. Juist door gebrek aan bescherming van de zwakkeren is in de afgelopen jaren het fundament van onze samenleving gekraakt. Die kritiek komt niet alleen van de vakbeweging, de CG-raad en de ouderenbonden, maar ook van de basisgroep sociale zekerheid van het CDA. Zij is positief over de successen van het kabinet, maar zegt letterlijk wel het gevoel te hebben dat die grotendeels over de ruggen van de minima zijn gerealiseerd.

Een kernpunt is de no-claimregeling. Er is al veel over gezegd. Zij werkt niet, is bureaucratisch en vooral, mijnheer Verhagen, onrechtvaardig en onsolidair. Daarom was en is de ChristenUnie ook tegen die regeling. Welnu, zij kan worden afgeschaft, volgens Hans Wiegel per 1 januari al. De vraag is nu of wij dat echt willen. De ChristenUnie in elk geval wel.

Ik denk ook aan een effectief preventiebeleid. Wij waren wel eens verder verwijderd van de ideeën van minister Hoogervorst dan toen hij geen Kamermeerderheid achter zich kreeg om alcoholmisbruik onder jongeren aan te pakken. Het ging hierbij vooral om de breezers. Vooral de toename van het alcoholgebruik onder de twaalf- tot veertienjarigen is echt verontrustend. Uit recent onderzoek van het Trimbosinstituut blijkt bovendien dat alcoholgebruik veel schadelijker is voor de gezondheid van jongeren dan tot dusver werd aangenomen. Wil het kabinet met ons meedenken over hogere accijnzen, maatregelen als een verbod op de verkoop van breezers in supermarkten enzovoorts? Graag krijg ik hierop een reactie.

Ik noem een vierde thema van onze begroting dat een element van onze samenleving betreft dat versterking verdient. Hierbij gaat het om gezinnen en alleenstaanden. Het is goed dat het kabinet een aantal maatregelen

heeft genomen, zoals vorig jaar voor het lesgeld en dit jaar voor de kinderbijslag, maar men kan met het nemen van maatregelen ook doorslaan. Sinds de algemene beschouwingen van 2005 is de gratis kinderopvang voor iedereen een soort hype geworden. De scholen moeten voor, tussen en na schooltijd alles maar regelen. In de kabinetsplannen komen zelfs huishoudens met een gezamenlijk inkomen van € 130.000 – dat is ruim vier keer modaal; zeg maar een ministerssalaris – in aanmerking voor kinderopvangtoeslag. Hoezo eigen verantwoordelijkheid? Wat hebben ouders aan het ingewikkeld maken van de tussenschoolse opvang als dat onder andere betekent dat de kosten omhooggaan, namelijk in de richting van € 7,50 per dag? De ChristenUnie zet liever in op echt zinvolle maatregelen voor gezinnen en alleenstaanden: gratis schoolboeken in het voortgezet onderwijs en een gratis OV-jaarkaart voor zestien- en zeventienjarige hbo'ers en mbo'ers. Kortom, zie onze tegenbegroting. Wie de keuzevrijheid van ouders echt wil bevorderen, steunt natuurlijk het ChristenUnie-voorstel voor het kindgebonden budget, dat de ouders vrijelijk kunnen besteden. Tot mijn vreugde is de afgelopen jaren het draagvlak voor dit idee steeds groter geworden.

Voorzitter. De prognoses wijzen op een krapper wordende arbeidsmarkt. Willen wij de vacatures vervullen dan moeten er meer mensen ook langer aan het werk. Dat verstevigt het fundament. Daartoe zijn stimulerende maatregelen nodig. Geen ingewikkelde en niet-effectieve maatregelen, zoals de levensloopregeling, of afstraffende maatregelen, zoals het afbouwen van de basisaftrek en de algemene heffingskorting. Nu ook het CDA pleit voor het individualiseren van de algemene heffingskorting, lijkt een oude wens van partijen als de VVD en GroenLinks in vervulling te gaan, namelijk het weloverwogen en vakkundig de nek omdraaien van het laatste restje kostwinnersmodel in ons belastingstelsel, door collega Halsema smalend de aanrechtsubsidie genoemd. Dan weet je als CDA wel weer waar je je bondgenoten zoekt.

Let wel, dit heeft niet alleen gevolgen voor traditionele kostwinnersgezinnen, maar ook voor partners met een kleine bijbaan en voor partners die zich inzetten als vrijwilliger. Immers, om van die volledige heffingskorting te profiteren, is minimaal een inkomen van € 6000 nodig. Over een dief van de portemonnee gesproken? Hoezo de mensen meer zekerheid bieden?

De ChristenUnie kiest voor creatieve maatregelen die mensen perspectief en kansen bieden, ook als zij een lager inkomen hebben, met behoud van hun mogelijkheden om zelf verantwoorde keuzes te maken. Met alle respect, dan helpt zo'n verlaging van de WW-premie niet echt. Wij moeten aan de slag met werkzame maatregelen: spaardagen dus, en het stimuleren van werk in plaats van de impopulaire levensloop, die neerkomt op het subsidiëren van vrije tijd. Ik noem ook gerichte lastenverlichting voor werkgevers om ouderen aan het werk te helpen, loonkostenvermindering voor kansarme jongeren, overeenkomsten werk en opleiding stimuleren. Er staan simpelweg te veel mensen aan de kant. Wij moeten ook investeren in landbouw en visserij op weg naar een houdbare en duurzame toekomst. Onder dankzegging voor de uitvoering van de motie-Slob over extra geld voor de scheepsbouw, mag het kabinet dat wat ons betreft ook op het successenlijstje zetten.

De kabinetten-Balkenende hebben het milieu in belangrijke mate veronachtzaamd. Met alle welwillendheid kunnen wij daar niet veel anders van maken. De recente voorstellen om de energiesubsidies te staken zijn een illustratie van een stelselmatig onbetrouwbare overheid op dit punt. Ook de gebrekkige visie op de rol van het openbaar vervoer in het kader van mobiliteit toont aan dat de prioriteit van het kabinet niet bij het milieu ligt. Wie zich een goed rentmeester wil betonen, is gehouden de leefomgeving in goede staat achter te laten. Ook daarmee versterk je het fundament voor de toekomst. Hoe dat kan? Bijvoorbeeld door gewoon middelen ter beschikking te stellen voor energiebesparing en duurzame energie, belastingfaciliteiten voor burgers en bedrijven die investeren in isolatie en duurzame energie. Wij trekken daar 150 mln. voor uit.

Waar halen wij het geld vandaan? Nou, bijvoorbeeld door werkgevers via een werkgeversheffing te ontmoedigen een leaseauto ter beschikking te stellen. De bijtelling voor minder vervuilende auto's verlagen wij, terwijl wij de bijtelling voor meer vervuilende auto's verhogen. Wij verschuiven budgetten van wegen naar spoor.

Op het gebied van cultuur leg ik de vinger bij de schrijnende restauratieachterstanden bij monumenten. Een vage toezegging van de minister bij de Voorjaarsnota om er bij de Najaarsnota ''eens naar te kijken'' is voor ons echt niet genoeg. Wij willen de achterstanden bij deze begroting wegwerken door extra te investeren in het herstel van monumentale gebouwen. Wij maken in onze tegenbegroting 50 mln. vrij. De overige benodigde 85 mln. kunnen zonder problemen uit het FES gehaald worden. Immers, het gaat om een eenmalige uitgave.

Mijn laatste hoofdpunt is de begroting in de financiële zin van het woord. Meestal dienen wij een tegenbegroting in binnen het budgettaire kader dat ons door de minister van Financiën wordt aangereikt, maar nu zien wij het echt anders. De begroting is te optimistisch. De overheidsfinanciën lijken op orde te zijn gebracht, maar het verbeterde EMU-saldo is in belangrijke mate toe te schrijven aan het conjuncturele herstel en de hoge aardgasinkomsten. Volgens de Raad van State is het begrote EMU-saldo voor 2007 dan ook te gering. Tel daarbij op dat de reële olieprijs momenteel ver beneden de prijs ligt waarmee in de begroting voor 2007 is gerekend, en het is duidelijk dat het huidige evenwicht wankel van aard is en dat de neerwaartse risico's groot zijn. Daarom willen wij naar een overschot van 0,5% in plaats van de 0,2% die het kabinet ons presenteert. Zie onze tegenbegroting.

Voorzitter. De feitelijke regeerperiode mag dan bijzonder kort zijn, de verantwoordelijkheid van de regering en allen die daarvan deel uitmaken, is er natuurlijk niet minder om. Namens de fractie van de ChristenUnie wens ik alle bewindslieden bij het uitoefenen van hun ambt van harte Gods zegen toe.

□

De heer **Van der Vlies** (SGP): Voorzitter. Ik was juist een beetje gewend geraakt aan het feit dat ik de hekkensluiter was bij de algemene politieke beschouwingen, maar ik ben nu zowat een stevige middenmoter aan het worden. Ga er nog maar eens even voor zitten!

Om maar eens meteen met een rasechte socialist te beginnen, niet minder dan een van de auteurs van het PvdA-verkiezingsprogramma: de heer Steve Stevaert,

gouverneur van Belgisch Limburg. Begin september zegde hij ons land de wacht aan over wat hij noemde het waanzinnige idee dat in ons land opgang maakt over het recht de andere mens te mogen kwetsen. Een moment van verdwazing noemde hij dat. Hij verwacht dat Nederland er een economische prijs voor betaalt, als geen fundamentele correctie optreedt. Een opmerkelijk geluid dat een verband legt tussen beschaving en economische groei, tussen het waarden- en normendebat en de financieel-economische draagkracht van ons land. Een geluid ook uit onverwachte hoek. Zo horen wij het ook eens van een ander!

Onder wel heel bijzondere omstandigheden voeren wij deze algemene politieke beschouwingen. Wij hebben een minderheidskabinet, niet beperkt in bevoegdheden, maar wel in mogelijkheden. Nog vorige week was er een wissel op twee ministersposten. Wij zitten letterlijk aan de vooravond van nieuwe verkiezingen. Het zijn de eerste en tegelijk laatste algemene politieke beschouwingen tegenover dit kabinet, dat te boek staat als Balkenende III, maar beter Balkenende IIb genoemd kan worden.

Vorige week werd in de troonrede de balans opgemaakt. Het gaat weer goed met ons land. Natuurlijk, het is goed dat de burgers duidelijk wordt waarom al die ombuigingen en pijn van de achterliggende jaren nodig waren en dat nu de vruchten daarvan kunnen worden geplukt. Immers, drie jaren van ombuigen en bezuinigen liggen achter ons. Jaren waarin de SGP-fractie zich bij herhaling heeft afgevraagd of de last wel gelijk werd verdeeld en de sterkste schouders het meest werden aangesproken. Ik herinner aan onze motie die indertijd een harde bodem in het koopkrachtverlies legde van ten hoogste 1%. Ik denk ook aan onze inzet voor chronisch zieken, gehandicapten en ouderen. Voor hen was het bepaald niet eenvoudig.

Nu is het beeld positiever: iedereen gaat er in koopkracht op vooruit. Dit beeld is vanzelfsprekend meer dan welkom. Het ontstond door drastische maatregelen die de kabinetten-Balkenende trof, gevoegd bij een gelukkig internationaal aantrekkende economie. Over het geheel genomen, stonden wij als fractie achter dit beleid vanuit de overtuiging dat er iets moest gebeuren, wilde de zaak niet helemaal vastlopen. Steun, maar niet tot elke prijs, noch voor alles. En laten wij eerlijk zijn, niet zelden gaven onze stemmen de doorslag.

Het gaat weer goed met ons land, zo was het blijde signaal. Zeker, dat stemt dankbaar, maar toch ... Is dat echt zo? Is dat over voldoende breed terrein zo? Moet de discussie over waarden en normen niet overtuigd en overtuigend worden vervolgd? Wij denken van wel. Wie zal het belang van fatsoen, respect en verdraagzaamheid ontkennen en de noodzaak en urgentie ervan betwisten? Het gaat uiteindelijk nog dieper. De heer Stevaert noemde het een moment van verdwazing, te opteren voor de ultieme consequentie van de vrijheid van meningsuiting die ligt in het, ook door hem verfoeide, vermeende recht op kwetsen. Zoiets doe je gewoon niet, dat is onbeschaafd en polariseert. Je ziet dat bij de cartoonkwestie; je ziet dat bij Madonna met haar kruisscène. Bepaalde zaken zijn godslasterlijk en alleen al om die reden doe je dat niet of behoor je dat althans niet te doen. En toch, helaas, het gebeurt! Ik denk aan bepaalde culturele programma's, aan bepaalde uitingen in de media. Wij mogen daar niet over zwijgen. Dat kunnen wij niet en dat willen wij niet. De Heere Jezus waarschuwt tegen het geven van ergernis en sluit af met de raad: Hebt zout in uzelf en houdt vrede onder elkaar (Marcus 9). Zout is zuiverend, bederfwerend, duurzaam, nodig voor jezelf en je optreden. Vrede moet worden gehouden in woord en daad. De voorgestane morele hervorming is nog altijd te weinig in concrete daden omgezet. Daarom is mijn vraag hoe de regering verder gaat met deze zaken.

Een andere nog niet opgeloste kwestie die ons zeer aangrijpt, is die van de botsing van godsdiensten en culturen. Het is onzes inziens te stil over de thema's inburgering en integratie die hier nauw mee samenhangen. Sommige politici verbinden aan deze probleemstelling de uiterste consequentie de godsdienst resoluut naar het privédomein van mensen te verwijzen. Alsof dat mogelijk is en afgedwongen kan worden. Een scheiding van kerk en staat, met als consequentie een scheiding van religie en politiek, is echt ondoenlijk, onheus, onhistorisch en onwerkelijk. Politiek bedrijf je vanuit je overtuiging! Wij staan in de joods-christelijke traditie, de cultuur of identiteit van ons land is er verregaand door bepaald. De overheid ontkomt er naar onze stellige overtuiging niet aan, vroeg of laat kleur te bekennen, en gezien de actualiteit liefst zo snel mogelijk. Het sharia-debat met minister Donner spreekt in dezen boekdelen. De minister-president gelooft toch ook niet dat wij er komen met alleen mensen die de norm in de mens vinden? Het ijkmerk ligt in de universele kracht van het Woord van God en Zijn Wet. De slagboom van het Verlichtingsdenken met zijn ver doorgevoerde gelijkheidsdogma moet daarom omhoog om de overheid doorgang te verschaffen tot een hernieuwd besef van Gods dienares te zijn, zó land en volk ten goede en tot zegen. Kwestie van roeping en plicht! In de voetstappen van de grote Leraar der gerechtigheid, Jezus Christus, in Wie hét leven is.

Het gaat weer goed met ons land. O ja? Wie herinnert zich niet de voornemens aan het begin van de kabinetten Balkenende I en II over enkele zwaar geladen ethische thema's? De Wet afbreking zwangerschap zou worden geëvalueerd, zo ook de euthanasiewetgeving, zo ook de Winkeltijdenwet. Ik breng in herinnering de zogeheten nuloptie voor gemeentebestuurlijk beleid bij de opheffing van het bordeelverbod. Ik noem de ambtenaar van de burgerlijke stand die moeite heeft met het sluiten van een verbintenis voor het leven tussen mensen van hetzelfde geslacht. Wat is er op deze dossiers nu precies bereikt? Ik erken dat de val van het kabinet Balkenende II de spreekwoordelijke stok stak tussen de spaken van een in veel van de genoemde gevallen draaiend wiel. Klemmende vraag is of deze dossiers over de verkiezingen heen schuiven, met alle onzekerheden van dien. Wij gaan toch niet terug naar af? Hoe ziet de minister-president dit alles? Heeft het CDA-smaldeel er wel genoeg achterheen gezeten? Een gemiste kans! Wij hadden juist gehoopt op daadkracht. Belofte maakt toch schuld?

Wat wel goed is gegaan, is de nieuwswaardigheid van de troonrede. Daarvan was hoegenaamd niets uitgelekt. Hare Majesteit had de primeur in het aankondigen en motiveren van het beleid voor het komende jaar. En zo hoort het! Geen beschadiging of uitholling van het staatsrechtelijke moment: Prinsjesdag als de parel aan de kroon van de parlementaire democratie!

Mevrouw de voorzitter. Het kabinet is er voor het eerst na vele jaren in geslaagd om een sluitende begroting te

presenteren. Er is zelfs een klein overschot. Dat is uiteraard een compliment waard. Het gaat er nu om de strakke discipline vast te houden. Het gevaar ligt immers onder zulke omstandigheden op de loer om de teugels wat te vieren. In die strik moeten wij niet lopen. Integendeel. Ik neem aan dat de regering dit met mij eens is. Juist nu er weer wat ruimte is, moeten kansrijke trends zoals loonmatiging, efficiency en deregulering, worden gecontinueerd. Het zou onverstandig zijn als bijvoorbeeld de loonwensen werden opgeschroefd. Ook dat zal de regering met mij eens zijn.

Waar dat moeilijker ligt, zijn de voornemens om de kinderopvang gaandeweg goedkoper te maken. Wij vinden deze maatregelen contrair aan ónze centrale doelstelling voor de eerstkomende jaren, namelijk weer meer investeren in de opvoeding van onze kinderen, weer meer investeren in onze jeugd. Het grootste deel van de jeugd maakt het op zichzelf goed. Maar voor een veel te groot deel geldt dit helaas niet. Eén op de zeven jongeren zit in de jeugdhulp, steeds meer jongeren hebben de psychiater nodig, veel te veel jongeren verlaten de school voortijdig en dolen vervolgens maar wat rond. Het overmatige alcoholgebruik neemt onder zeer jeugdigen zelfs dramatisch toe. En hun ouders, als die nog bijeen zijn, zijn gestresst door dat lastige combineren van hun betaalde arbeid met de zorgtaken. Een ontstellende werkelijkheid in ons land. Natuurlijk, wij beseffen dat er niet zo maar één op één conclusies te trekken zijn, ook dat niet alle kwalen en tekortschieten door de overheid kunnen worden voorkomen. Er moet ons echter veel aan gelegen liggen om naar eer en geweten te kunnen zeggen ál het ons mogelijke ertegen te hebben gedaan. Niet vanuit een paternalistische drijfveer, maar omwille van een onbevangen inzet tot een voor iedereen veilige, leefbare en gezonde samenleving. Ik doel op een samenleving die geborgenheid biedt. Wij worden allen geroepen om alles wat daar haaks op staat, zo veel mogelijk in overeenstemming te brengen met de Bijbelse waarden en normen die zegenrijk zijn. Als wij daarin tekortschieten, kunnen wij ons dat aanrekenen.

Er gebeurt uiteraard het één en ander. Ik doel op de Operatie Jong, de aanpak van de wachtlijsten in de jeugdzorg en in het onderwijs. Ook gebeurt er iets op de grens van opleiding en arbeidsmarkt. Wij steunen de voorgenomen maatregel om jongeren tot 23 jaar die een scholings- of stagetraject volgen, vast te houden. Die maatregel moet zo snel mogelijk effectief zijn.

Wij moeten echter doorpakken. Wij pleiten voor een kindgebonden budget voor alle ouders met kinderen tot zes jaar, het terugdraaien van de sollicitatieplicht voor alleenstaande ouders met kinderen tot vijf jaar, verplichte bemiddeling bij echtscheiding, zeker als de ouders voor kinderen moeten zorgen. Ook pleiten wij voor renteloze leningen voor jonge starters op de woningmarkt. Er zijn uiteraard meer aandachtspunten. Ik verwijs naar ons verkiezingsprogramma dat eergisteren is gepresenteerd.

Er moet worden gewerkt aan beperking van de bereikbaarheid van coffeeshops en aan vermindering van beschikbaarheid van drank voor jongeren die verdovende middelen gebruiken. Wij zeggen niet dat er geen sprake is van beweging in beleid, maar wij moeten verder. Ook moeten wij verder werken aan het verminderen van geweld en vrouwvernederende beelden in de media. Daarvoor is er aandacht geweest: eerlijk is eerlijk. Het is positief dat verschillende parlementariërs wat dat betreft hun nek hebben uitgestoken. Nu gaat het om het resultaat. Als de oude reflexen onderdeel blijven uitmaken van ons gedachtepatroon – ik doel op censuur en betutteling – blijft het lastig om tot een robuust plan van aanpak te komen. Wij pleiten ervoor dat de regering haar mouwen nog eens opstroopt en dat zij haar gedachten laat gaan over media-educatie, een heldere markering en informatie over programma's en de aanscherping van het strafrechtelijke kader met als doel ongewenste uitingen onverhoopt aan te pakken.

Het budgettaire perspectief voor defensie bevalt mijn fractie al geruime tijd niet. Zij ging meer doen voor minder geld. Na de Tweede Wereldoorlog is nog nooit een dusdanig zwaar beroep gedaan op onze krijgsmacht als nu. Hoe lang is dit met een krimpend budget vol te houden? Er moet toch echt een schepje bovenop? Wij kunnen immers niet altijd voor een dubbeltje op de eerste rang zitten. Ik verzoek het kabinet om daarop een concrete reactie te geven.

In de Miljoenennota wordt extra geld uitgetrokken voor verduurzaming van landbouw en visserij. Dat is op zichzelf goed, maar wellicht is dat nog te weinig. Binnen de taakstelling van de rijksbegroting dient er ruimte te komen om de omslag in de bedrijfsvoering in deze vanouds beeldbepalende bedrijfssectoren beter te ondersteunen. Wij denken daarbij onder andere aan het model van groenfinanciering. Daarop komen wij terug bij de behandeling van de begroting. Misschien is dat al volgende week mogelijk bij de financiële beschouwingen.

Wij waren tegenstander van de no claim en werken er graag aan mee dat die verdwijnt. Het alternatief zou een eigenbijdrageregeling kunnen zijn. De vergrijzing wensen wij te lijf te gaan. Onze gedachten gaan uit naar verbetering van de participatie van ouderen en het lijkt ons goed om door te werken nadat men de leeftijd van 65 jaar heeft bereikt.

Vorig jaar heb ik een amendement ingediend met de intentie een mantelzorgforfait te introduceren. Dat punt is zelfs in de troonrede aan de orde geweest. Dat deed mijn fractie uiteraard deugd. Wij wachten de verdere invulling met de nodige spanning en belangstelling af. Voor ons zal beslissend zijn dat de mantelzorgers die aan de gestelde criteria voldoen de tegemoetkoming zelf krijgen. Kunnen wij de voorstellen binnen een maand tegemoet zien?

Wij staan vierkant achter de maatregelen die de terrorismebestrijding krachtig bevorderen. Politie en justitie verdienen alle ruimte om hun taken op dat terrein goed te kunnen uitvoeren. De veiligheid op straat, in de metro, op de perrons en in de parken moet worden verbeterd, ook als er geen sprake is van terreurdreiging. Deze taakstelling komt daar dus bij. Het is noodzakelijk om de bron te bestrijden. Wij leven in een rechtstaat en daarin moet geen verandering komen. Dat dwingt ons tot zorgvuldigheid in het afwegen van zaken, maar met het zaaien van haat tegen de medemens moet niet zoetsappig worden omgegaan. Hoe ziet deze agenda er in de ogen van de gedeeltelijk vernieuwde ministersploeg uit?

De nationale conventie staat op het punt om haar eindrapport uit te brengen. Uiteraard kunnen wij niet vooruitlopen op de inhoud daarvan. Mijn fractie vraagt zich wel af wanneer er op de aanbevelingen in dat rapport zal worden gereageerd en op welke wijze dit gebeurt, gelet op de bijzondere politieke constellatie. De aanleiding tot deze conventie is de tanende betrokkenheid van de burger bij de politiek. Eerder dan de

structuur, is de cultuur van het openbaar bestuur en de politiek aan snee. Zij dient gezag en vertrouwen te verdienen. Aanspreekbaarheid en betrouwbaarheid behoren te lonen. Laten de burgers op 22 november kleur bekennen.

Voorzitter. Ik rond af. Het zou weer goed gaan met ons land. Ik heb betoogd dat het anders en beter kan en dat het dus ook anders en beter moet. Daarbij moet mij nog een opmerking van het hart. Bij alles wat wij hier vandaag en morgen bespreken, moeten wij wel in het oog houden dat er een schril contrast is tussen hoe wij het hier hebben en de vele schrijnende noden elders in de wereld. Ik noem slechts de vreselijke toestand in Darfur. Daar worden dagelijks heel veel mensen het slachtoffer van honger en oorlogsgeweld. Als dit ons onberoerd laat, dooft eerst recht het licht.

Mijn fractie wenst voor de korte nog resterende tijd de regering de wijsheid en kracht van God toe om haar verantwoordelijke taak goed te volbrengen.

□

De heer **Van Schijndel** (Groep Eerdmans/Van Schijndel): Mevrouw de voorzitter. Mijn fractie weet zich verbonden met de nieuwe partij ÉénNL. Voor mijn fractie is deze laatste begroting van het kabinet een moment om terug te blikken. Ontegenzeggelijk heeft het kabinet-Balkenende de afgelopen jaren veel bereikt met het verbouwen van de verzorgingsstaat. De hervorming van bijstand, WAO en het zorgstelsel was nodig, niet enkel om een fatsoenlijke en zorgzame samenleving betaalbaar te houden, maar vooral omdat het benadrukken van eigen verantwoordelijkheid goed is in zichzelf. Hier past een woord van waardering voor onze minister-president. Hij maakte een lange tocht door de woestijn, liet zich door alle tegenkanting en tegenslagen niet van de wijs brengen en krijgt daar nu de waardering voor die hem toekomt.

Er is echter meer onder de zon dan alleen het sociaaleconomisch bestuur. Niet alleen de regering, maar alle grote partijen willen het nu maar even niet echt hebben over de moeilijke vraagstukken. Daar wordt lippendienst aangewijd. Zij worden eigenlijk verzwegen. Ik noem er drie.

1. Op het morele vlak van de integratie tot hoe wij in Nederland met elkaar omgaan zijn te weinig goede voornemens van deze regering in daden omgezet.

2. Het vreemdelingenbeleid van deze regering geven wij een dikke onvoldoende. De asielmigratie is weer sterk aan het stijgen.

3. Ook bij het Europabeleid had, na de verwerping van de Europese grondwet, een koerswijziging mogen worden verwacht. Nu is het toch in feite weer business as usual.

Ik kom nog op deze drie punten terug en zal beginnen met een opmerking over veiligheid.

Hoewel de criminaliteit iets lijkt te dalen, maakt de fractie van ÉénNL zich grote zorgen over de lage straffen die worden opgelegd. Zo worden nog steeds taakstraffen uitgedeeld voor ernstige seksuele vergrijpen. Neem bijvoorbeeld de pedofiel uit Nunspeet die onlangs wegens ontucht met zijn vijf nichtjes werd veroordeeld tot een werkstraf van 240 uur. Hoe bestaat het, zou je zeggen. De effectieve straf voor een enkelvoudige moord in Nederland is gemiddeld zes jaar. Bij doodslag komen wij zelfs niet verder dan drie en een kwart jaar. Dat zijn bespottelijk lage straffen voor zulke ernstige misdaden. Daarom zal mijn fractiegenoot Eerdmans binnenkort het initiatiefwetsvoorstel tot invoering van minimumstraffen op moord voor vijftien jaar en doodslag voor tien jaar hier te vuur en te zwaard komen verdedigen.

De integratieparagraaf in de begroting van Justitie maakt een ongeïnspireerde lusteloze indruk. Wat is de visie van de regering? Wat is eigenlijk integratie volgens de regering? De regering knoopt aan bij het door instituut FORUM gepropageerde concept van gedeeld burgerschap. Maar burgerschap is in onze ogen te veel een formeel begrip. Wij willen de zaken feitelijker benaderen. Volgens de fractie van ÉénNL is integratie het aanknopen van sociale bindingen buiten de eigen kring. Voor het aangaan van die bindingen is het duidelijk dat de communicatie tussen mensen van verschillende afkomst een probleem wordt als normen en waarden ten diepste verschillen. Radicaal afwijkende waardeoriëntaties komen de menselijke interactie niet ten goede. Anders gezegd: zonder gemeenschappelijk moreel referentiekader wordt de dagelijkse omgang een moeilijke zaak. Voorbeelden daarvan zijn het bij sommige bevolkingsgroepen heersende groepsdenken en de autoritaire opvattingen over hoe meisjes en vrouwen zich moeten gedragen. Wij verbinden hieraan de conclusie dat een bepaalde mate van vereenzelviging met onze zeden en rechtscultuur essentieel is voor integratie. Die vereenzelviging wordt door sommigen gebrandmerkt als assimilatie. Dat zij dan maar zo, maar voor Één NL geldt: 's lands wijs, 's lands eer.

De **voorzitter**: Ik maak u erop attent dat u hier namens de Groep Eerdmans/Van Schijndel spreekt, niet namens een andere partij.

De heer **Van Schijndel** (Groep Eerdmans/Van Schijndel): Dat is inderdaad formeel en zeker nu het geval. Wij zijn echter exponent van de politieke beweging die is gevormd in Één NL. Daartoe hebben wij ons ook bekend.

De **voorzitter**: Dat mag zo zijn, maar u weet ook dat er een lange discussie is gevoerd over de vraag hoe wij u hier in het parlement zouden noemen. Ik hecht eraan dat wij ons daaraan vandaag houden.

De heer **Van Schijndel** (Groep Eerdmans/Van Schijndel): Ik neem zeker nota van uw opmerking.

Graag hoor ik van de regering de volmondige erkenning dat vereenzelviging met de Nederlandse zeden en rechtscultuur de kern uitmaakt van de integratie en dat het streven van het kabinet daarop is gericht. Ik hoor verder graag de bevestiging van de regering dat dat islamitische ziekenhuis er niet komt, althans niet met gemeenschapsgeld.

Perspectief op een baan ziet mijn fractie als een noodzakelijke, maar niet als een voldoende voorwaarde voor integratie. Dit betekent dat verdringing op de arbeidsmarkt moet worden tegengegaan. Daarom zijn wij tegen het openstellen van de grenzen voor werknemers uit Polen, en straks ook uit Roemenië en Bulgarije. De toetreding van Bulgarije en Roemenië acht mijn fractie hoogst onverantwoord. Deze landen zijn nog geen echte rechtsstaten; ze zijn corrupt en de misdaad is vervlochten met de staat en de samenleving. De Europese Commissie zegt dat deze landen grote vooruitgang hebben geboekt, maar voor mij geldt dat de toetredende landen

voor 100% aan de criteria moeten voldoen, anders komen ze er niet in. Welke actie gaat de regering ondernemen om, in het bijzonder voor Roemenië, de uitstelmogelijkheid van één jaar te benutten? Hoe denkt de regering een toestroom van zogenaamd ''zelfstandige dienstverleners'' te voorkomen wanneer de twee landen eenmaal toetreden, zoals is gebeurd met de Polen?

Hoe is het mogelijk dat de regering geen visie heeft op de institutionele inrichting van de Europese Unie? Het is echt een zwaktebod dat alleen meer samenwerking op een paar beleidsterreinen wordt genoemd. Volgend jaar wordt er weer onderhandeld over een nieuw Europees verdrag. Daarvoor moet de regering dan klaar zijn. Volgens mijn fractie moeten wij de consequentie trekken uit het feit dat ''one size fits all'' niet werkt in Europa. Migratie en integratie verschillen per land. Voor de fractie die zich heeft bekend tot ''Één NL'', staat voorop dat Nederland moet inzetten op meer beleidsvrijheid op het terrein van asiel- en reguliere immigratie. Hetzelfde geldt voor de toegang van EU-burgers tot ons sociale stelsel. Nederland moet op deze terreinen zelf kunnen bepalen of het Europese regels overneemt, of kiest voor eigen regels. Alleen met zo'n keuzerecht houden wij greep op de toekomst van ons land. Bij de komende verdragsonderhandelingen moet dit in een protocol bij het verdrag worden geregeld. Ik vraag de regering een inhoudelijke reactie op dit punt.

De lopende onderhandelingen met Turkije hebben een open eind. Eenmaal begonnen onderhandelingen moeten uiteraard te goeder trouw worden gevoerd. Is de regering het met ons eens als wij constateren dat Turkije dat niet doet? Cyprus is nog steeds niet erkend, er worden schrijvers vervolgd en er dreigen zelfs Nederlandse kandidaatpolitici te worden vervolgd wegens belediging van de Turkse identiteit. Dit zijn praktijken die fundamenteel in strijd zijn met de Nederlandse en Europese waarden en belangen. Ze vormen een genoegzame grond om nu met de onderhandelingen met Turkije te kappen. Daarom moet Nederland zo spoedig mogelijk in de Europese Unie het standpunt innemen dat de onderhandelingen met Turkije dienen te worden afgebroken. Ik vraag de regering ook op dit punt om een inhoudelijke reactie. Wat ons betreft hoort dit ook in de verkiezingsstrijd een belangrijk thema te worden.

□

De heer **Nawijn** (Groep Nawijn): Mevrouw de voorzitter. Wij hebben hier vanmiddag al heel veel gehoord. Veel partijen hebben wij hun politieke partijprogramma horen voorlezen. Dat zal ik niet doen, want ik denk dat dat niet goed is. Ik zat gisteren, net als de heer Bos, in een Haagse wijk bij een Turkse kapper, door wie ik mij liet scheren. Als je geschoren wordt, moet je stilzitten. Hij vroeg mij steeds wat ik van de bewindslieden vind en toen kwamen zij allemaal aan bod. Toen dacht ik: wij gaan het kabinet cijfers geven, per individuele minister, aan de hand van mijn politieke visie.

Ik begin met de minister-president. Ik geef hem als rapportcijfer een 8, omdat hij een moeilijke klus heeft geklaard, van een moeizame start naar een sterke eindsprint. De resultaten zijn er: het gaat weer goed met Nederland. Dat kunnen wij allemaal op het conto van de minister-president schrijven.

Ook de viceminister-president krijgt een 8. Hij heeft de financiële staat van het land weer goed gemaakt. De begroting is sluitend; er is zelfs een overschot. Er mankeren nog wel een paar dingen aan het belastingsysteem en de Belastingdienst, maar er is weer een goede economische groei tot stand gekomen. Hij krijgt dus een 8.

De heer Remkes, de minister van BZK, doet zijn werk rustig en goed, maar de veiligheid op straat in Nederland is nog steeds niet goed. Er zijn nog steeds te weinig agenten op straat. Dat constateer ik steeds weer. Ik vind dat de mensen 24 uur per dag en zeven dagen per week veilig over straat moeten kunnen lopen. Het kabinet belooft weer meer agenten. Ik zou willen dat het zich nou ook eens aan die belofte houdt, want in de grote steden zijn er nog steeds te weinig agenten op straat. Hij krijgt een 6.

Minister Bot is een goed diplomaat, doet zijn werk in alle rust en doet dat heel goed. Hij loopt soms misschien iets te veel aan de leiband van de Amerikanen, maar dat zij hem vergeven. Er staat nog één minpuntje op zijn rapport, namelijk de twee kinderen in de Nederlandse ambassade in Damascus. Daar moet hij echt iets aan doen, want dat kan zo niet langer. Verder is hij echter een kundig diplomaat. Hij krijgt van mij een 7.

Dan kom ik bij de minister van Justitie, die hier helaas niet meer is. Hij krijgt van mij het laagste cijfer. Daar kan de heer Hirsch Ballin niets aan doen, want hij is er nog maar net. Ik moet zeggen dat ik de minister van Justitie een 4 geef, omdat ik nog steeds vind dat bijvoorbeeld de hulp aan slachtoffers van geweldsmisdrijven in Nederland uitermate tekortschiet. Ik heb met vele gevallen gesproken en ik vind dat Justitie zich dat eens moet aantrekken en daar apart aandacht aan moet geven, want de slachtoffers van ernstige delicten ondergaan een schrijnend leed. Ook de Schiedamse Parkmoord en de Schipholbrand zijn zaken die niet kunnen. Ik heb de minister van Justitie dus een 4 gegeven.

Minister De Geus van SZW krijgt een 7. Hij heeft het aantal werklozen teruggebracht, heeft een nieuwe Bijstandswet ingevoerd en heeft de herkeuring voor de WAO voor elkaar gekregen. Hij krijgt die 7 vanwege één minpuntje: er zijn nog te veel allochtone werkloze jongeren in Nederland, namelijk 40%. Daar zou hij dus veel meer aan moeten doen.

Minister Hoogervorst heeft zich geweldig ingezet voor een nieuw zorgstelsel. Op zich is dat te prijzen, maar de resultaten zijn er nog niet naar. In het zorgstelsel wordt de regie nog te veel gevoerd door de zorgverzekeraars. Ik denk dat dat absoluut zou moeten veranderen om de zorg een betere richting in te draaien. De verpleeghuiszorg in Nederland is naar mijn mening nog steeds heel slecht. De heer Marijnissen stelde voor om over te gaan op kleine eenheden en om mensen niet meer in een verpleeghuis te stoppen. Dat zou het allerbeste zijn, want wie wil in Nederland nog in een verpleeghuis? Volgens mij niemand in deze Kamer. Daar moeten wij dus echt iets aan veranderen. Wij moeten andere vormen gaan vinden voor de verpleeghuiszorg. Ik vind ook dat minister Hoogervorst de rechten en de rechtspositie van Nederlanders in het buitenland met betrekking tot de zorgverzekering een beetje uit het oog heeft verloren. Ik hoop dat hij dat nog goed oppakt.

Minister Van der Hoeven van OCW krijgt een 5. Dat ligt met name aan de slechte staat van het onderwijs. Daarover hebben wij ook gisteren weer het een en ander gehoord. Er is een tekort aan leerkrachten en er is geen vakkennis meer bij de leerkrachten. Dat is een slechte

zaak in een land dat het moet hebben van innovatie en van kundige en intelligente mensen die kunnen meedraaien in deze samenleving. Zij krijgt dus helaas een 5.

Minister Veerman van LNV krijgt een 6. Ik spreek heel veel met boeren, met name kleine boeren. Die kleine boeren klagen vreselijk over zijn beleid, met name over de energieprijzen die de tuinders en de boeren moeten betalen. Daar moet het een en ander aan gedaan worden. En bovendien klaagt de visserij ook nog erg. Ik zou daar dus aandacht aan geven.

Ik moet helaas opschieten, want ik heb nog maar weinig tijd en ik heb voor alle ministers een rapportcijfer; zo kan de heer Balkenende straks als hij met het kabinet afrekent, in ieder geval mijn advies bij zijn overwegingen betrekken. De heren Wijn en Brinkhorst van het ministerie van Economische Zaken krijgen een 7. Nederland heeft in de wereld een betere handelspositie ingenomen, er is een goede economische groei, alleen zijn de administratieve lasten voor het mkb nog steeds te hoog.

De minister van VROM krijgt een 7. Mevrouw Dekker heeft de problematiek rond de recreatiewoningen goed opgelost. De woningbouw mag nog wat meer. De Schipholbrand is een uitermate negatief punt.

De minister van Verkeer en Waterstaat heeft de fileproblemen niet opgelost, ondanks allerlei beloften. Ze krijgt een 6. Ze heeft ook geen alternatieven gebracht. Veel Nederlanders klagen over de vele wegonderbrekingen. Er moet dus wat gedaan worden; misschien moet er meer worden gedaan aan gratis openbaar vervoer.

Minister Kamp krijgt een 8: een prima minister met een uitstekende dossierkennis. Hij opereert prima jegens zijn personeel, loopt met Irak en Afghanistan letterlijk en figuurlijk in een mijnenveld, maar hij doet het uitstekend.

Minister Van Ardenne doet veel en geeft veel geld weg, maar soms te veel aan verkeerde doelen. Er gaat bijvoorbeeld veel te veel geld naar Novib. Als ik bedenk dat de directeur van Novib met een auto met chauffeur komt aanrijden bij het ministerie om zijn geld op te halen, word ik daar erg droevig van. Ik vind dat we dat soort dingen moeten omdraaien: de kleinere projecten in de wereld moeten veel meer kans krijgen. Zij krijgt een 6.

Minister Verdonk krijgt een 8. Ze heeft het toelatingsbeleid uitermate goed verscherpt, een goed asielbeleid gevoerd, een goede inburgering geïntroduceerd, stevig gewerkt aan de integratie, de dubbele nationaliteit aangepakt en de intrekking van het Nederlanderschap voltooid – waar ik overigens vier jaar geleden mee begon, en toen alles over me heen kreeg. Dank u wel, mevrouw de minister!

Als laatste natuurlijk het ministerie voor Bestuurlijke Vernieuwing en de Nederlandse Antillen van de heer Pechtold. Daar is natuurlijk niet veel van terechtgekomen. De heer Nicolaï kan daar niet veel aan doen. Van bestuurlijke vernieuwing hebben we niks gezien, met betrekking tot de Nederlandse Antillen is ondanks alle plannen na vier jaar nog steeds niks geregeld. Ik wil de heer Nicolaï aanmoedigen om van de drie eilanden zo snel mogelijk een gemeente van Nederland te maken.

De **voorzitter**: Ik was even bang dat u bij het geven van de laatste twee cijfers de betreffende ministers een rondje wilde laten schaatsen, maar gelukkig ging u niet zo ver.

De heer **Rouvoet** (ChristenUnie): Voorzitter. Meneer Nawijn heeft allerlei rapportcijfers aan ministers uitgedeeld. Het kabinet heeft volgens hem op allerlei terreinen nogal wat steken laten vallen. Ik probeerde heel snel het lijstje amendementen, moties en alternatieve voorstellen van de Groep Nawijn na te gaan die dat allemaal hadden kunnen repareren, maar ik kwam niet erg ver. Welk cijfer zou hij zichzelf willen geven voor zijn activiteiten om alles waarin het kabinet is tekortgeschoten, te repareren? Daar ben ik erg benieuwd naar.

De heer **Nawijn** (Groep Nawijn): Ik zie dat collega's in de zaal bordjes met een ''6'' omhooghouden. Dank u wel!

Maar om een antwoord op uw vraag te geven: ik ben erg gespecialiseerd in het vreemdelingen- en asielbeleid en ik moet u eerlijk zeggen dat ik mij uitstekend heb kunnen vinden in de lijn van minister Verdonk. Zij heeft eigenlijk alles gedaan wat er moest worden gedaan. Moties en amendementen indienen, waarvan wij van tevoren weten dat ze toch allemaal in deze Kamer worden verworpen, daar begin ik niet aan.

De **voorzitter**: En zo waren we bijna aangeland bij Dancing on Ice, waar ik net aan refereerde. Ik zag overigens tweemaal een 6-.

□

De heer **Wilders** (Groep Wilders): Voorzitter. Ik sta hier als een onverbeterlijke optimist en ben van mening dat de mooiste dagen voor Nederland nog steeds voor ons liggen. Maar de euforie van het kabinet is voor een deel ongepast. Het gaat economisch gelukkig wat beter, maar dat maakt de lastenverlichting van 1% die het kabinet voor de burgers in petto heeft, erg magertjes. De problemen in Nederland zijn op veel andere onderdelen echter levensgroot. Collega's hebben al gesproken over de Nederlandse verpleeg- en verzorgingshuizen, over het onderwijs waar het beter moet, over wachtlijsten in de jeugdzorg en over de vergaande uitbreiding van Europa. Met steun van dit kabinet zullen Roemenië en Bulgarije binnenkort lid worden van de Europese Unie.

Mijn spreektijd is beperkt, dus ik zal keuzes moeten maken. In mijn termijn wil ik het vooral hebben over wat nauwelijks tot niet in de Miljoenennota staat. Het gaat daarbij om onderwerpen die, al doet de pers ons soms anders geloven, heel veel Nederlanders bezighouden. Ik doel dan op immigratie, integratie en criminaliteit.

Dit kabinet beweert dat de immigratie onder controle is en dat het de goede kant op gaat met de integratie. Dat is pertinent onwaar. De integratie van niet-westerse allochtonen verloopt nog steeds ronduit rampzalig. Zij zijn nog steeds zwaar oververtegenwoordigd in cijfers over criminaliteit en uitkeringsafhankelijkheid. Dit zal ik met voorbeelden toelichten.

Uit de Integratiekaart 2005 van het CBS blijkt dat maar liefst een op de vijf jonge Marokkanen bij de politie geregistreerd staat als verdachte. Van hen is bovendien 63% veelpleger; het gaat dus om recidivisten. Waarom heeft niemand het daar vandaag over?

Van de eerste generatie mensen van Marokkaanse en Turkse afkomst heeft 35% een uitkering. Van degenen die al wat langer in Nederland verblijven, heeft maar liefst 45% een uitkering. De tweede generatie zit nog steeds zes keer vaker in de bijstand dan allochtonen. Deze

cijfers tonen aan dat het met de integratie in Nederland nog steeds erg slecht is gesteld.

De kabinetsmaatregelen voor asiel en immigratie werken onvoldoende, wat het kabinet ons ook wijsmaakt. Collega Van Schijndel heeft al gezegd dat het aantal asielzoekers weer stijgt. Ook de immigratiebeperkingen hebben te weinig effect. De daling van het aantal niet-westerse allochtonen dat naar Nederland komt voor gezinsvorming en gezinshereniging, stagneert nu. Het aantal aanvragen voor een verblijfsvergunning is weliswaar gedaald, maar het aantal verstrekte verblijfsvergunningen is ontzettend hoog. In 2005 werden bijna 25.000 vergunningen voor gezinsvorming en -hereniging verstrekt; in 2006 zal dat, op basis van geëxtrapoleerde IND-cijfers, bijna 24.000 zijn. Er is dus bijna geen verschil; de daling stagneert. Als die stagnatie zich voortzet, zullen in tien jaar tijd 250.000 mensen, een stad zo groot als Utrecht, alleen al op basis van gezinsvorming en -hereniging naar Nederland komen. Dat is onder de maat.

Over dit soort zaken mogen wij niet langer zwijgen. Wij mogen niet langer doen alsof het ''op orde is'', zoals in de begroting staat. De zaken zijn niet op orde, integendeel. Ik pleit voor helderheid en duidelijkheid. Twee jaar geleden deed ik dat ook door er een motie over in te dienen. Vandaag pleit ik er opnieuw voor. Wij hebben een immigratiestop van vijf jaar nodig voor gezinsvorming en -hereniging van niet-westerse allochtonen. Dweilen met de kraan open is nooit effectief. In die vijf jaar willen wij ook geen nieuwe moskeeën of nieuwe islamitische scholen zien, en zeker geen islamitische ziekenhuizen, zoals er nu een in Rotterdam dreigt te komen. Het moet niet veel gekker worden in Nederland!

Waarom, zo vraag ik aan de minister-president, mogen vreemdelingen nog steeds een ongelimiteerd aantal aanvragen voor een verblijfsvergunning indienen, vaak op steeds nieuwe gronden? Eerst op basis van asiel, dan medische behandeling, dan gezinshereniging. Ik heb hier een IND-voorbeeld van iemand van Turkse afkomst, die de afgelopen dertien jaar dertien verschillende verzoeken heeft ingediend. Het begon met een verzoek om asiel. Afgewezen. Toen een verzoek om een reguliere verblijfsvergunning voor medische behandeling. Afgewezen. Toen om klemmende redenen van humanitaire aard. Afgewezen. Toen een aanvraag om toelating als vluchteling. Afgewezen. Arbeid en loondienst. Afgewezen. Medische behandeling. Afgewezen. En ga zo maar door. Wat is de moraal van dit verhaal? Op het moment dat je zo veel mogelijk nieuwe verzoeken kunt indienen, heeft dat een zogenaamde opschortende werking en kan men het land niet worden uitgezet. Al zijn al die aanvragen kansloos en dient men gewoon in dertien jaar tijd dertien verschillende verzoeken in. Mijn vraag is dus of het mogelijk is om ervoor te zorgen dat iedere persoon nog maar één verzoek kan indienen om een verblijfsvergunning op wat voor grond dan ook, regulier of asiel, met het bijbehorende beroep.

De heer **Van Schijndel** (Groep Eerdmans/Van Schijndel): Ik wil even terug naar het punt van de stop voor vijf jaar op de bouw van moskeeën. Ik vind dat vreselijk ver gaan. Waarom kiest u niet voor goed toezicht en eventueel het ontbinden van fundamentalistische moskeebesturen? Daarover hebt u zelf voorstellen gedaan. In het kader van de ruimtelijke ordening kan het formaat van dergelijke moskeeën worden gereguleerd. Het niet mogen bouwen van moskeeën is in strijd met de vrijheid om je geloof te belijden. Daarvoor heb je een plek nodig. Dit lijkt mij indruisen tegen de traditie die wij hier al eeuwen kennen.

De heer **Wilders** (Groep Wilders): Het is helder waar u en de groep waaraan u zich gelieerd voelt, voor staan. Ik denk daar een slag anders over. Ik denk dat wij genoeg – te veel – moskeeën en genoeg islamitische scholen hebben. Net als in het geval van de immigratiestop denk ik dat het verstandig zou zijn om ook daarbij vijf jaar pas op de plaats te maken.

Ik verwijs nog naar het referendum in Zwitserland over asielbeleid. De Zwitsers zeiden met grote meerderheid dat je niet in procedure kunt gaan als je geen paspoort kunt laten zien. Zouden wij dat ook kunnen overwegen?

Ook criminaliteit moeten wij veel verder beperken. Er is meer ambitie nodig dan de 10% criminaliteitsverlaging die dit kabinet vol trots vermeldt. Ik vind dat de criminaliteit de komende jaren minstens moet worden gehalveerd. Wie zich crimineel gedraagt, moet van de straat. Dat geldt voor iedereen. Of je nu een Nederlandse crimineel, een Antilliaanse crimineel of een Marokkaanse crimineel bent die veel wijken, dorpen en steden in Nederland onveilig maakt. Om dat te bereiken moeten wij inderdaad naar die minimumstraffen toe en moeten wij af van die slappe taakstraffen en die onzinnig vervroegde invrijheidstelling. Als mensen blijvend over de schreef gaan, moeten wij het lef hebben om ze te denaturaliseren en ze het land uit te zetten.

Laten wij niet vergeten dat wij ook iets hebben om trots op te zijn in Nederland. Dat is wat mij betreft onze eigen Westerse cultuur gebaseerd op de christelijk-joodse en humanistische traditie. Waarom doet het kabinet daar toch nog steeds zo besmuikt over? Alsof het politiek incorrect is om dat te zeggen. Waarom zegt de minister-president niet ronduit dat het cultuurrelativisme de prullenbak in moet? Dat onze cultuur gewoon de beste is? Dat onze cultuur het verdient om verdedigd te worden, ook gelet op de groeiende invloed van de islam in Nederland? Veel Nederlanders voelen dat zo. Ik denk dat zij gelijk hebben. Zij snakken naar leiderschap met lef. Zij willen weer trots zijn op Nederland. Zij willen weer trots zijn op de Nederlandse cultuur. Tenslotte zou ik tegen de minister-president willen zeggen: geef hen die trots terug.

□

Mevrouw **Van Oudenallen** (Groep Van Oudenallen): Voorzitter. De LPF heeft al veel gezegd en ik volg veel dingen van de LPF. De LPF heeft mij in het verleden de ruimte gegeven om één van mijn specialismen, namelijk verkeer, wat breder uit te meten. Daarover gaat mij betoog nu ook. Buiten dat reageer ik op mijn collega's die ons allemaal de hele dag hebben laten luisteren. De verkiezingscampagne is begonnen. Ik heb weinig algemene beschouwingen gehoord, maar meer persoonlijke partijbeschouwingen. De PvdA moet wel een grote mond hebben. Jarenlang is de PvdA op veel gebieden te slap en te zwak geweest om op te treden.

Dit kabinet heeft in verschillende samenstellingen standgehouden. Chapeau! Welkom aan de nieuwe ministers. Later zal ik nog kunnen zeggen dat ik in mijn Kamerperiode vele ministers heb mogen meemaken. Tegenover het volk is het natuurlijk minder positief. Ik wil

mij richten op een aantal zaken waar het naar mijn mening om gaat. Als ik dan ''vrouwen'' zeg, hoop ik dat de vrouwen op hun plaatsen zitten. Collega Halsema had daarnet een heel verhaal over vrouwen, maar ik vraag mij af waar zij dan zijn nu ik ga spreken.

Tot nu toe heeft bijna niemand vandaag gesproken over een mobiel Nederland, dat voldoet aan de hoge eisen die burgers aan wonen en hun woonomgeving stellen. Ik wijs op pagina 13 van het begrotingsboek OCW. Het huis staat er nu inderdaad. Het is tijd voor de inrichting, zowel binnen- als buitenshuis.

Hoezo, werkgelegenheid wanneer wij te weinig nadenken over de toegankelijkheid daarvan? Wij hebben eindelijk een kabinet dat niet alleen banen maar ook de toegankelijkheid ervan onder de loep neemt en de juiste aandacht geeft. Iedere burger heeft dagelijks te maken met mobiliteit. Dat geldt voor de voetganger, de fietser, de automobilist, de watergebruiker en de openbaar-vervoergebruiker, maar ook voor de zakenman die zich per vliegtuig laat vervoeren. Een werknemer die naar zijn werk gaat, wordt bijna iedere ochtend geconfronteerd met files of vertragingen van de trein en het overige openbaar vervoer, vragen of het openbaar vervoer al of niet rijdt en of er wordt gestaakt.

Hoezo, beperking van de bureaucratie als men niet eerst de infrastructuur vanuit deze bureaucratie op papier zet, maar pas later een wegennet gaat bouwen? Ik wijs op de beslissing over de Noordvleugel. Geen wonder dat burgemeesters actie gaan voeren. Ik hoop dat de Kamer snel zal beslissen.

Hoezo, aandacht voor de mobiliteitsproblematiek? Nederlanders willen helemaal niet graag betalen, maar toch volgt de Kamer het platform-Nouwen en wordt het grijs kenteken afgeschaft.

Hoezo, Eén Nederland en straks Eén Europa? Met dat doel voor ogen begrijp ik niet dat in iedere Nederlandse stad een andere vorm van betaald parkeren bestaat. Ik zou graag zien dat na de invoering van de OV-chipkaart de regering overgaat tot de invoering van één chipkaart voor betaald parkeren in heel Nederland. Ik zal morgen een motie voor een aanzet daartoe indienen. Hiermee kan kostenbesparing voor de steden zowel als de burgers worden bereikt.

Hoezo, oplossingsgerichtheid en minder bureaucratie? Waarom liggen wegwerkzaamheden stil? Waarom wordt niet 24 uur per dag onafgebroken aan de weg gewerkt? Er is nog genoeg achterstallig onderhoudswerk te verrichten, ondanks het feit dat wij op schema liggen.

Hoezo, een 24-uurs economie? Waarom staan wij een grootschalige bouwvakantie toe als er zoveel werk aan de winkel is aan de weg? Straks gaat weer iemand zeuren over alle Polen die het werk komen doen. Maar die kennen het woord ''bouwvakvakantie'' volgens mij nog niet.

Hoezo, controle op zieke auto's, of op auto's die niet kunnen werken, die onder de AOW vallen en opgeknapt dienen te worden of met hun AOW'tje zelfs naar het autokerkhof worden gestuurd? Een jaarlijkse APK-keuring is zeker belangrijk en voor iedere auto nodig. Veel APK-keurmeesters stellen dat ze gek zijn geworden in Den Haag. Gisteren zei mijn garagehouder nog dat ik u moest meegeven dat auto's met gladde banden ook een gevaar vormen voor de medeweggebruikers. Laten wij vooral zelf de controle in handen houden op de autobedrijven die de APK uitvoeren, zodat wij weten dat er goedgekeurde auto's op de weg zijn.

Hoezo gaat het gebruik van de trein bij de algemene beschouwingen aan velen voorbij? De minister zegt dat het nieuwe spoorboekje maar een klein verschil uitmaakt met het huidige, maar dat is een groot verschil als iemand een trein van links naar rechts neemt. Als er dan een treinstaking of een storing is of men de trein mist, is wat de minister een klein verschil noemt voor sommige mensen in Nederland een enorm groot verschil. Daarom is investeren in het spoor ook investeren in de werkgelegenheid van veel mensen die buiten hun slaapstad moeten werken.

Ik heb nog veel onderwerpen, maar ik zie een lichtje branden en zal proberen af te ronden. Hoezo sport en beweging stimuleren, maar geen goed landelijk opsporingssysteem voor gestolen fietsen? Het is een must om de jaarlijkse tienduizenden fietsendiefstallen tegen te gaan. Niet iedereen in Nederland kan het zich veroorloven om steeds weer een nieuwe fiets aan te schaffen. Hoezo normen en waarden, als fietsers en bromfietsers over de stoep gaan of door een rood licht rijden en vooral ouderen bijna aanrijden? Moeten wij dat normaal vinden? Is een fietser heiliger dan een crimineel schoffie?

De **voorzitter**: U moet nu echt afronden.

Mevrouw **Van Oudenallen** (Groep Van Oudenallen): Het Rijk moet harder optreden tegen door rood licht fietsen en 's avonds zonder licht fietsen. Maak door spotjes op Postbus 51 of hoe dan ook duidelijk dat dit niet meer wordt getolereerd.

Tot slot: er is sinds 2005 meer groei in de Amsterdamse haven. Er is een CPB-rapport uit 2005. Op dat rapport is er nu een aanvulling. Ik ben blij dat de ambtenaren van de minister heel hard hiermee bezig zijn, want er is een enorme groei in onze Amsterdamse haven. 2013 is veel te ver weg. Haal de plannen naar voren. Dat verwacht ik van dit en het nieuwe kabinet. Het extra vertrouwen van de ondernemers in de Amsterdamse haven hangt af van een tweede zeesluis in IJmuiden. Voor veel mensen die willen investeren in de olieproductie, die loopt via de Amsterdamse haven, bijna de grootste haven op dat gebied, roep ik uit: waar blijft die tweede zeesluis?

Voorzitter, ik dank u voor uw geduld.

De beraadslaging wordt geschorst.

De **voorzitter**: Hiermee zijn wij gekomen aan het eind van de eerste termijn van de Kamer. Het kabinet zal morgen om 10.15 uur antwoorden.

Sluiting 18.48 uur

□

Lijst van ingekomen stukken, met de door de Voorzitter ter zake gedane voorstellen:

1. een koninklijke boodschap, ten geleide van het voorstel van (rijks)wet:

Wijziging van het tijdstip waarop de geneeskundige geestelijke gezondheidszorg deel uitmaakt van de aanspraken ingevolge een zorgverzekering als bedoeld in de Zorgverzekeringswet (30807).